

PTICE V SLOVENIJI

V LETU 2008

PTICE V SLOVENIJI

V LETU 2008

Letno poročilo
Varstveno ornitološkega
sektorja DOPPS

Uredil Borut Rubinić

Avgust 2009

Glavni sofinancerji projektov DOPPS v letu 2008:

Republika Slovenija
Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno
samoupravo in regionalno politiko

Republika Slovenija
Ministrstvo za kmetijstvo,
gozdarstvo in prehrano

Republika Slovenija
Ministrstvo za okolje
in prostor

Eco Consulting
ENERGIJA OKOLJE EKONOMIJA

Pokrovitelja:

GRAND HOTEL UNION D.D.
Miklošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

Publikacija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Uredil: Borut Rubinič

Avtorji: Tomaž Berce, Dejan Bordjan, Luka Božič, Damijan Denac, Katarina Denac, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Maarten de Groot, Jurij Hanžel, Tomaž Jančar, Primož Kmecl, Tomaž Mihelič, Aljaž Rijavec, Borut Rubinič, Erik Šinigoj, Tanja Šumrada, Tina Šušmelj

Fotografija na naslovnici: Mali skovik *Glauclidium passerinum* v Trnovskem gozdu. Foto: Tomaž Velikonja

Avtorji fotografij: Dejan Bordjan, Luka Božič, Dare Fekonja, Jernej Figelj, Marko Gregorič, Luc Hogenstein, Aleš Jagodnik, Tomaž Mihelič, Bor Mihelič, Borut Rubinič, Erik Šinigoj, Iztok Škornik

Recenzent: Peter Trontelj

Lektoriranje: Henrik Ciglič

Tehnični urednik: Andrej Figelj

Oblikovanje: Darja Šipec

Tisk: Tiskarna Schwarz

Število izvodov: 1000

Priporočilo za citiranje: RUBINIČ, B. (Ur.) (2009): Ptice v Sloveniji v letu 2008. Publikacija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

598.2(497.4)

PTICE v Sloveniji v letu 2008 / [avtorji Tomaž Berce ... [et al.]; uredil Borut Rubinič; avtorji fotografij Dejan Bordjan ... et al.]. - Ljubljana : DOPPS, 2009

ISBN 978-961-6674-13-3

1. Berce, Tomaž 2. Rubinič, Borut

246591488

KAZALO

Uvod	4
1 Atlas	6
1.1 Novi ornitološki atlas gnezdilk Slovenije – popisi v letu 2008	6
2 Ekološke raziskave	9
2.1 Pašni poskus	9
2.2 Razširjenost in ekologija vrtnega strnada <i>Emberiza hortulana</i> v Sloveniji	11
3 Naravovarstvene raziskave	13
3.1 Karta občutljivih območij	13
3.2 Pomen Volovje rebri za prelete ujed	15
3.3 Vpliv elektrovodov na smrtnost velike uharice <i>Bubo bubo</i> na Krasu	16
4 Nacionalni popisi	19
4.1 Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic na SPA v letu 2008	19
Vodomec <i>Alcedo atthis</i>	19
Kotorna <i>Alectoris graeca saxatilis</i>	21
Mali klinkač <i>Aquila pomarina</i>	22
Beločeli deževnik <i>Charadrius alexandrinus</i>	23
Bela štorklja <i>Ciconia ciconia</i>	24
Zlatovranka <i>Coracias garrulus</i>	25
Kosec <i>Crex crex</i>	25
Belovrati muhar <i>Ficedula albicollis</i>	27
Črnočeli srakoper <i>Lanius minor</i>	28
Hribski škrjanec <i>Lullula arborea</i>	28
Veliki skovik <i>Otus scops</i>	29
Mala tukalica <i>Porzana parva</i>	30
Grahasta tukalica <i>Porzana porzana</i>	30
Navadna čigra <i>Sterna hirundo</i>	31
Kozača <i>Strix uralensis</i>	32
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	33
Popis velike uharice <i>Bubo bubo</i> v Vipavski dolini	34
4.2 Monitoring splošno razširjenih vrst ptic kmetijske krajine (FBI)	35
4.3 Januarsko štetje vodnih ptic (IWC)	38
5 Lokalni popisi	42
5.1 Popis varovanih vrst ptic SPA Trnovski gozd	42
5.2 Spremljanje vodnih ptic in ujed na IBA Črete	43
5.3 Spremljanje številčnosti vodnih ptic na Ormoškem in Ptujskem jezeru	45
5.4 Pomen Renških glinokopov za ptice	47
6 Vrstni popisi	49
6.1 Popis velikih skovikov <i>Otus scops</i> na Krasu v letu 2008	49
6.2 Popis rumene pastirice <i>Motacilla flava</i> na Cerkniškem jezeru	50
6.3 Popis postovke <i>Falco tinnunculus</i> v Ljubljani leta 2007	52
6.4 Popis pegaste sove <i>Tyto alba</i> leta 2008 na Dravskem in Ptujskem polju ter v Pesniški dolini	54
6.5 Popis čuka <i>Athene noctua</i> v IBA Kras v letu 2007	55
7 Pogled iz zornega kota prostovoljnega popisovalca DOPPS – 'Pokal' povodnega kosa <i>Cinclus cinclus</i> – 2008	57
Objave	59
Znanstvena revija <i>Acrocephalus</i>	59
Zahvala	60

Taščica *Erithacus rubecula*. Foto: Erik Šinigoj

UVOD

Več kot 30 let varstva ptic v Sloveniji

■ Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS) je ena najstarejših in največjih nevladnih naravovarstvenih organizacij v Sloveniji. Ustanovljena je bila leta 1979 in letos praznuje 30. obletnico obstoja. Združuje ljubitelje ptic in narave s skupnim poslanstvom varstva ptic in njihovih življenjskih prostorov. S sorodnimi društvi se povezujemo v svetovno zvezo za varstvo ptic – BirdLife International, ki po svetu združuje več kot 2 milijona članov. Leta 2001 je naša organizacija pridobila status društva, ki deluje v javnem interesu na področju ohranjanja narave, kar nam daje še večjo moč pri uresničevanju našega poslanstva. S pomočjo več kot 1000 članov, 300 aktivnih prostovoljcev in več kot 20 zaposlenih profesionalnih sodelavcev različnih strok in znanj skrbimo, da ptice, njihove življenjske prostore in naše naravne dobrine ohranimo tudi za prihodnje rodove. Smo ključni akterji pri uresničevanju evropske Direktive o pticah in ekološkega omrežja Natura 2000, ki Slovenijo kot članico EU dviga v sam vrh ohranjenosti narave. Posebno pozornost namenjamo izobraževanju in ozaveščanju splošne javnosti ter najmlajših. Z upravljanjem naravnih rezervatov pa poskušamo naravo in ptice približati prav vsakomur.

Prav posebno pozornost namenjam varstveni ornitologiji, ki predstavlja temelj našega dela. Glede na splošen upad biotske pestrosti in predvsem ptic na evropski in globalni ravni je Evropski svet leta 1979 sprejel enega pomembnejših pravnih dokumentov v svoji zgodovini – Direktivo o pticah, ki je podlaga za varstvo ptic in njihovih življenjskih prostorov. Poseben poudarek daje ohranjanju življenjskih prostorov ogroženih vrst ptic in selivk predvsem z vzpostavljanjem mreže posebnih varstvenih območij za ptice (SPA), ki so del ekološkega omrežja Natura 2000. S predanim delom naših ornitologov, ki delujejo v okviru Varstveno ornitološkega sektorja DOPPS in prostovoljcev, vsako leto uresničimo številne aktivnosti, ki so podrobneje predstavljene v pričujoči publikaciji. Njen namen je predstaviti širino varstveno ornitoloških aktivnosti, ki so se zaključile v preteklem letu, ter ljubitelje ptic, prostovoljce, naravovarstvenike in odločevalce vzpodbuditi k aktivnemu nadaljnjemu delu na področju ohranjanja ptic in njihovih habitatov.

Rudolf Tekavčič, *predsednik DOPPS*, Andrej Medved, *direktor DOPPS*

■ Od jeseni 2008 je po novi sistemizaciji, sprejeti na upravnem odboru društva, pisarna DOPPS razdeljena na sektorje, eden od njih pa je tudi varstveno ornitološki sektor. Na prvi pogled sicer formalna poteza, ki pa je tako društvu kot varstvu ptic prinesla daljnosežne koristi. Nastala je namreč homogena skupina ornitologov profesionalcev, verjetno po številu moštva najštevilčnejša v Sloveniji in, kar je še pomembneje, s pisano paleto izkušenj in znanj. Saj ne, da je nastala kar iz nič, ornitologi iz pisarne so že do sedaj opravili veliko delo, vendar pa je bila takšna skupina prvič formalno organizirana, kar je dalo nove možnosti organiziranemu in usmerjenemu delu. Tukaj se združuje strokovna moč pisarne, izvedbe popisov in ornitološki deli projektov, tukaj se kujejo tudi varstvene strategije in taktike. Pripravljajo se stališča za sprejem na upravnem odboru, tukaj je tudi center dela s popisovalci prostovoljci. Skratka, zahtevno delo, ki ga lahko opravljajo le strokovno usposobljeni in motivirani ornitologi. V veliko čast in zadovoljstvo mi je, da lahko to skupino vodim in se veselim enega od prvih zgodnjih sadov njenega dela – pričujočega poročila o popisih. Jasno pa je, da brez popisovalcev prostovoljcev teh popisov v veliki meri sploh ne bi bilo, in zasluga, da je to poročilo sploh lahko nastalo, gre v največji meri prav njim.

dr. Primož Kmecl, *vodja varstveno ornitološkega sektorja DOPPS*

■ Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije letos praznuje tridesetletnico ustanovitve. Vseh trideset let ostaja osnovni gradnik, temelj društvenega delovanja, terensko delo – slednje ni očitno le v imenu organizacije, temveč je močno vpeto v vsako tkivo velikega in močnega telesa: pomembne raziskovalne institucije in ne nazadnje suverenega soustvarjalca politike varovanja ptic in njihovih življenjskih prostorov v Sloveniji. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je zaradi številnih naravovarstvenih prizadevanj že leta 2001 prejelo naziv društva, ki deluje v javnem interesu varovanja narave. Velikokrat je bilo že rečeno, in velikokrat še bo, pa vendar ne bo nikoli prevečkrat, da so glavni element društva, njegova srž, bit ali duša, njegov motor, gonilo in moč – njegovi člani. Posebej pomembni in dragoceni za naše društvo so člani, ki so pripravljeni svoje, marsikdaj s trdom in dolgoletnim potrpežljivim opazovanjem, v naravi pridobljeno znanje vložiti v različne popise, raziskave in spremljanja ptic. V društvu si vedno predstavljamo, da je dovoljšnje plačilo za vloženi napor, neprespane ure zaradi vstajanja ob ranih jutrih ali prečutih noči, vloženi čas in neredko različne stroške – blagor, ki ga zaradi našega z vsakim letom in dnem večjega in bogatejšega znanja (ne delajmo si utvar – vedno bomo poznali le skromen, neznamen drobec življenja pisanih letečih Zemljanov) uživajo ptice. Z znanjem, ki nam jača suverenost in večja odločnost v boju za pravice tistih, ki se sami ne morejo braniti, se trudimo ohraniti podobo planeta tako, da naši otroci in vnuki ne bodo s prezirom in žalostjo gledali na svoje nepremišljene prednike. Pa vendar, taka samoumevnost glede plačila popisovalcem prostovoljcem ni vedno upravičena. Mnogi, če ne kar vsi prostovoljci in člani DOPPS, ki v društvu niso zaposleni, mnogih dejavnosti, ki jih v društvu izvajamo, ne poznajo (vsaj ne do podrobnosti) ali pa ostajajo zanje na bolj abstraktni ravni. Da bi vsem vam, članom in prostovoljcem sliko o tem kaj nastaja iz podatkov, plodu energije, ki jo sami vlagate v isti cilj – varstvo ptic in njihovih habitatov – približali in izostrili, smo prvič v tridesetih letih pripravili nekoliko obsežnejši in obširnejši pregled dela naših dejavnosti, povezanega z raziskavami, popisi in spremljanji različnih populacij ptic v naši deželi. Upamo, da bo na ta način poudarjena tudi vloga vsakega izmed vas, nesebičnih posameznikov, ki se po najboljših močeh trudite, da bi naš svet ostal tako lep in še lepši kot je sedaj. Velika Vam hvala!

Borut Rubinić, *varstveni ornitolog, urednik*

1 ATLAS

1.1 Novi ornitološki atlas gnezdilk Slovenije – popisi v letu 2008

Tomaž Mihelič

Projekt Novega ornitološkega atlasa gnezdilk Slovenije poteka od leta 2002, in v tem času smo pokrili več kot 80% Slovenije. Samo v primeru štetja po transektih smo opravili prek 1250 terenskih dni in prešteli ptice na več kot 5000 kilometrov dolgi poti. To je triinpolkrat okrog Slovenije! Če zraven prištejemo še energijo pri zapisovanju redkih vrst in naključnih opazovanj, popis vrstne sestave in posamične druge ciljne popise, se številke praktično podvojijo. Do danes se je na popisnih obrazcih zvrstilo že 116 imen popisovalk in popisovalcev.

Namen Novega ornitološkega atlasa, kot ene izmed osrednjih akcij DOPPS, je dobiti podrobno sliko o razširjenosti in relativnih razlikah v številčnosti ptic gnezdilk v Sloveniji. Potreba po zbiranju podatkov je po eni strani raziskovalna, rabili pa nam bodo tudi kot pomemben naravovarstveni argument. Samo na podlagi natančnih podatkov, kje so naše ptice in kako številčne so, bomo lahko usmerjali svoja naravovarstvena prizadevanja in obenem pridobili trden naravovarstveni argument.

Podatek o tem, kje gnezdijo naše ptice in kako številčne so, je torej tisti glavni cilj, ki ga želimo doseči z novim atlasom, in to predvsem z željo po zagotavljanju učinkovitejšega varstva naših ptic.

V prihajajoči sezoni 2009 imamo namen zaključiti terenski del atlasa in popisati preostala nepopisana območja. Kljub temu da površina nepopisanih območij ni zelo velika, pa je zalogaj, ki nas čaka, vendarle zajeten, saj so preostala

nepopisana območja precej odmaknjena.

POGOSTE VRSTE

Kljub odmiku, ki ga imamo z vnosom podatkov, o najpogostejših vrstah ni več dvoma. Na doslej 507 analiziranih tetradah (kvadrat 2x2 km, znotraj katerega popisujemo na linijskem transektu) smo skupaj registrirali 185 vrst gnezdilk. Razumljivo je, da na jutranjih tetradnih popisih

Tetradni popis. Foto: Tomaž Mihelič

ne moremo registrirati vseh vrst, saj so nekatere predvsem nočno aktivne, druge pa tako redke, da jih vzorčna metoda tetrad ne zajame. Pa vendar vse kaže, da je tetradna metoda primerna za širok spekter vrst.

Povprečna doslej popisana tetrada ima 32 gnezdečih vrst s skupaj 140 pari.

Najštevilčnejša ugotovljena vrsta je ščinkavec *Fringilla coelebs*, pri katerem smo na 507 tetradah skupno registrirali skoraj 6500 parov. Sledijo črnoglavka *Sylvia atricapilla*, kos *Turdus merula*, velika sinica *Parus major* in taščica *Erithacus rubecula*.

Pri tolmačenju rezultatov številčnosti je treba upoštevati njihovo različno detektibilnost. Metoda atlasa je primerna predvsem za primerjavo številčnosti posamezne vrste po različnih lokacijah v državi.

REDKE VRSTE

Eno največjih odkritij sezone 2008 je populacija belohrbtega detla *Dendrocopos leucotos* v Trnovskem gozdu, kjer je popis redkih vrst za atlas organizirala Severnoprimska sekcija društva (glej prispevek o Trnovskem gozdu). Belohrbti detel je bil odkrit na treh območjih v Trnovskem gozdu, vedno v starejših bukovih sestojih, po večini izločenih iz gospodarjenja. Podobno kot lani, ko smo odkrili novo podpopulacijo belohrbtega detla v Snežniških gozdovih, se je tudi letos za najbolj učinkovito izkazala metoda ciljnega iskanja vrste s pomočjo posnetka. Nova odkritja te vrste pa nas žal ne navdajajo z optimizmom, saj potrjujejo našo domnevo, da se vrsta v majhnem številu pojavlja zgolj tam, kjer prevladujejo

negospodarjeni bukovi gozdovi z obilico odmrlega lesa. Slednjih pa je v Sloveniji tako malo, da je vrsta na robu preživetja.

Prav tako smo imeli s ciljnim iskanjem v letu 2008 veliko uspeha pri veliki uharici *Bubo bubo*. Če je pred tem morebiti veljalo, da je vrsta že dobro raziskana, so to domnevo ovrgla na novo odkrita gnezdišča v vzhodni Sloveniji. Člani Štajerske sekcije so lani odkrili 4 nova gnezdišča. Skupno število registriranih gnezdišč za se je za to vrsto povzpelo že na 70. Kljub temu še vedno ne moremo govoriti o naraščanju populacije vrste, saj lokacij, kjer danes vemo za gnezdenje velike uharice, pred tem ciljno nismo preiskali. Povsem nova gnezdišča smo odkrili v Posočju in na Gorenjskem.

SKUPINSKI POPIS KRŠKE RAVNI

Ena uspešnejših akcij pri NOAGS, s katerimi se lotevamo popisovanja najslabše obdelanih območij, so skupinski popisi. Doslej smo tako uspešno popisali Belo krajino, Kras, Koroško, Tolminsko, Gorenjsko, Snežnik in Krško ravan.

Skupinski popisi so se izkazali za odlično sredstvo popisa

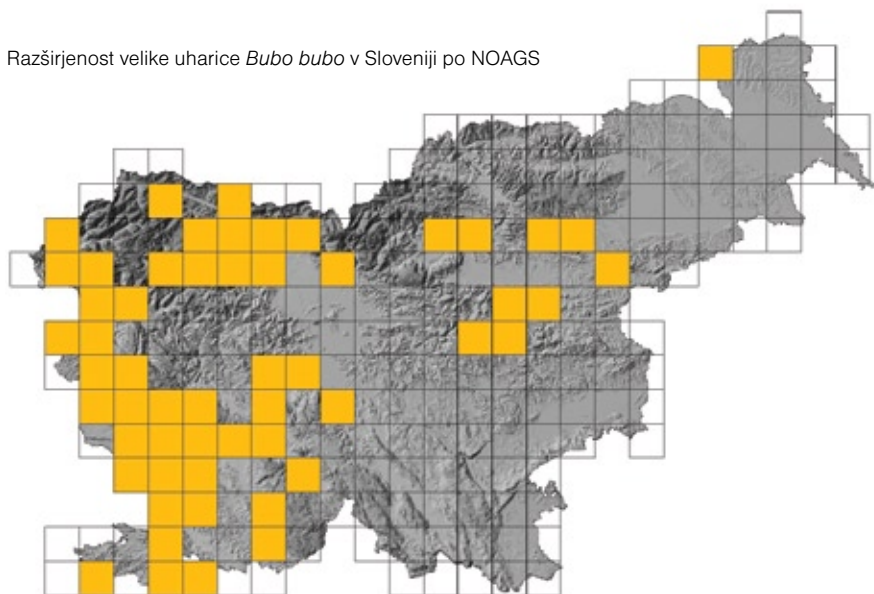

Rezervat Golaki – habitat belohrbtega detla *Dendrocopos leucotos* v SPA Trnovski gozd. Foto: Jernej Figelj

odmaknjenih predelov in priložnost, da se novinci v popisovanju pridružijo izkušenim popisovalcem in tako pridobijo večine prepoznavanja ptic.

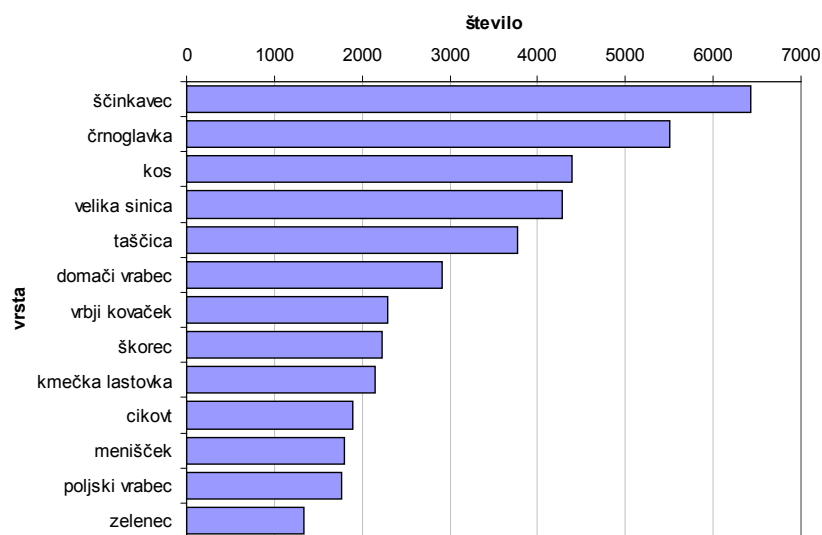
V letu 2008 smo skupinski popis izpeljali na Krški ravni. Popisa se je udeležilo 22 popisovalcev, opravljen pa je bil med 4 popisnimi vikendi v aprilu in maju. Skupaj smo na popisu v štirih 10-kilometrskih kvadratih registrirali 104 vrste gnezdil, kar pomeni nadpovprečno pestrost pri nas. S svojo številčnostjo je v okolici Krakovskega gozda presenetilo kar nekaj vrst. Na 14 lokacijah so se nam odzvale

Razširjenost velike uharice *Bubo bubo* v Sloveniji po NOAGS

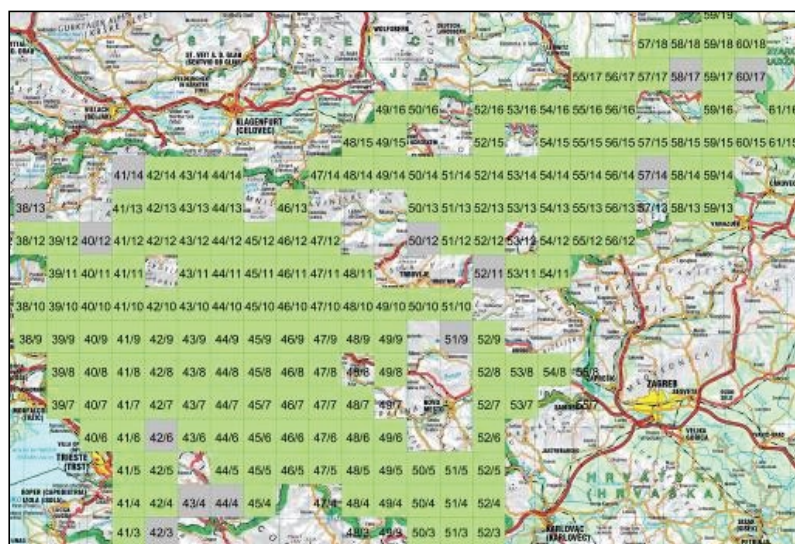

- Glavni cilj Novega ornitološkega atlasa Slovenije je ugotoviti, kje gnezdijo naše ptice in kako številčne so, in to predvsem z željo po zagotavljanju učinkovitejšega varstva naših ptic
- Od začetka popisov za NOAGS leta 2002 smo v 1250 terenskih dneh na 5000 kilometrih poti pokrili več kot 80% Slovenije; doslej je v popisih sodelovalo 116 prostovoljcev
- Na 507 tetradah smo registrirali 185 gnezdil, najštevilčnejša vrsta je ščinkavec
- Rezultati usmerjenih popisov potrjujejo, da je belohrbti detel zaradi pomanjkanja habitata – starih bukovih gozdov z obilico odmrlega lesa – v Sloveniji na robu preživetja
- Znanje o razširjenosti in številčnosti velike uharice se je v sezoni 2008 še poglobilo – odkriti so bili novi gnezdeči pari v vzhodni Sloveniji, Posočju, na obronkih Vipavske doline in na Gorenjskem
- Skupinski popisi Krške ravnine so razkrili nadpovprečno pestrost gnezdil tega območja

pegaste sove *Tyto alba*, veliki skoviki *Otus scops* pa na 15 lokacijah. Med redkimi vrstami ne moremo mimo dveh belohrbtih detlov na Gorjancih. Na obronkih Krakovskega gozda, ki navadno niso vključeni v redni monitoring, smo zabeležili črno štokljo *Ciconia nigra*, kozačo *Strix uralensis*, srednjega detla *Dendrocopos medius* in belovratega muharja *Ficedula albicollis*. Slednja sta zaradi številčnosti postala že zaščitni znak tega gozda. Kolonija poljskih vran *Corvus frugilegus* pri Drnovem je v letu 2008 štela 36 gnezd. Število gnezdečih čebelarjev *Merops apiaster* v peskokopu Koren smo ocenili na 20 parov, letos pa je bilo v njem tudi okrog 30 parov gnezdečih breguljk *Riparia riparia*, kar je več v primerjavi s preteklimi leti. Neuspešno smo iskali malega klinkača *Aquila pomarina*. Tudi podatek, da vrsta na tem območju ne gnezditi, je pomembna informacija za atlas. Od redkih vrst velja omeniti še kosca *Crex crex* pri Čučji mlaki in gnezdenje prib *Vanellus vanellus* na Šentjernejskem polju. Od pogostejših vrst pa območje, v primerjavi s Slovenijo, med drugim zbujajo pozornost zaradi številčnosti repnika *Carduelis cannabina* in čopastega škranjca *Galerida cristata*.

Skupno število registracij najpogostejših vrst na 507 tetradah. Število prikazuje registracije parov pri posamezni vrsti.

Do sedaj obdelani kvadrati za NOAGS.

2 Ekološke raziskave

2.1 Pašni poskus

Jernej Figelj

Glavno bogastvo Krasa so odprti predeli – na njih se pojavlja največ ogroženih vrst ptic. Ena najprimernejših oblik rabe prostora na Krasu je zato paša. Slednje so potrdili rezultati poskusa, ki smo ga opravili v okviru DOPPS. Najpomembnejše spoznanje pašnega poskusa je, da ohranjanje odprtih površin v obliki travnikov in pašnikov ugodno vpliva na kvalifikacijske vrste ptic, ki živijo na Krasu.

Kras je tretje največje mednarodno pomembno območje za ptice (IBA) v Sloveniji. Kljub temu da večino Krasa prekriva gozd, najdemo naravovarstveno najbolj pomembne rastline in živali na odprtih predelih, kjer

naseljujejo kraške travnike, grmišča in skalnate stene. Zatorej lahko ohranjamo biodiverzitetu in naravovarstveno pomembne vrste Krasa le s preprečevanjem zaraščanja in z ohranjanjem odprtih površin. Eden izmed načinov ohranjanja odprte krajine je tudi paša. Ali so pašniki ugodno življenjsko okolje za ptice, smo skušali ugotoviti s popisom ptic na kraškem pašniku, ki smo ga neuradno poimenovali »pašni poskus«.

Obenem smo želeli izdelati priporočila za usmeritev paše na Krasu z vidika optimiziranja naravovarstvenih učinkov. Za poskus smo izbrali Podgorski kras, ki leži nad Kraškim robom pod vznožjem Slavnika: območje je dovolj veliko in homogeno, paša je na njem prevladujoča raba tal.

Ptice smo po transektni metodi šteli med 21.5. in 11.6.2008, skupaj smo popisali 51,68 km poti. Poleg ptic smo znotraj

100-metrskega pasu kartirali tudi intenzivnost paše. Različne tipe paše smo glede na intenzivnost razdelili na pet stopenj.

Registrirali smo 63 vrst ptic in skupaj 2058 popisnih enot (tabela). Od kvalifikacijskih vrst, pomembnih za območje Krasa, smo zabeležili hribskega škrjanca *Lullula arborea* (79 registracij), rjavo cipo *Anthus campestris* (2 registraciji), rjavega srakoperja *Lanius collurio* (32 registracij) in vrtnega strnada *Emberiza hortulana* (22 registracij). Od pomembnejših varovanih vrst smo zabeležili še smrdokavro *Upupa epops* (60 registracij) in velikega strnada *Miliaria calandra* (50 registracij).

Posebno pozornost smo namenili vrtnemu strnadu, saj je ta vrsta v zadnjih letih doživela velik populacijski upad. Ocena iz let 1995–1999, 500–800 parov, se je v zadnjih letih izkazala za pretirano, realnejša ocena je 50–100 parov. Iz rezultatov je razvidno, da večinski habitat

Podgorski kras – poskusno območje. Foto: Tomaž Mihelič

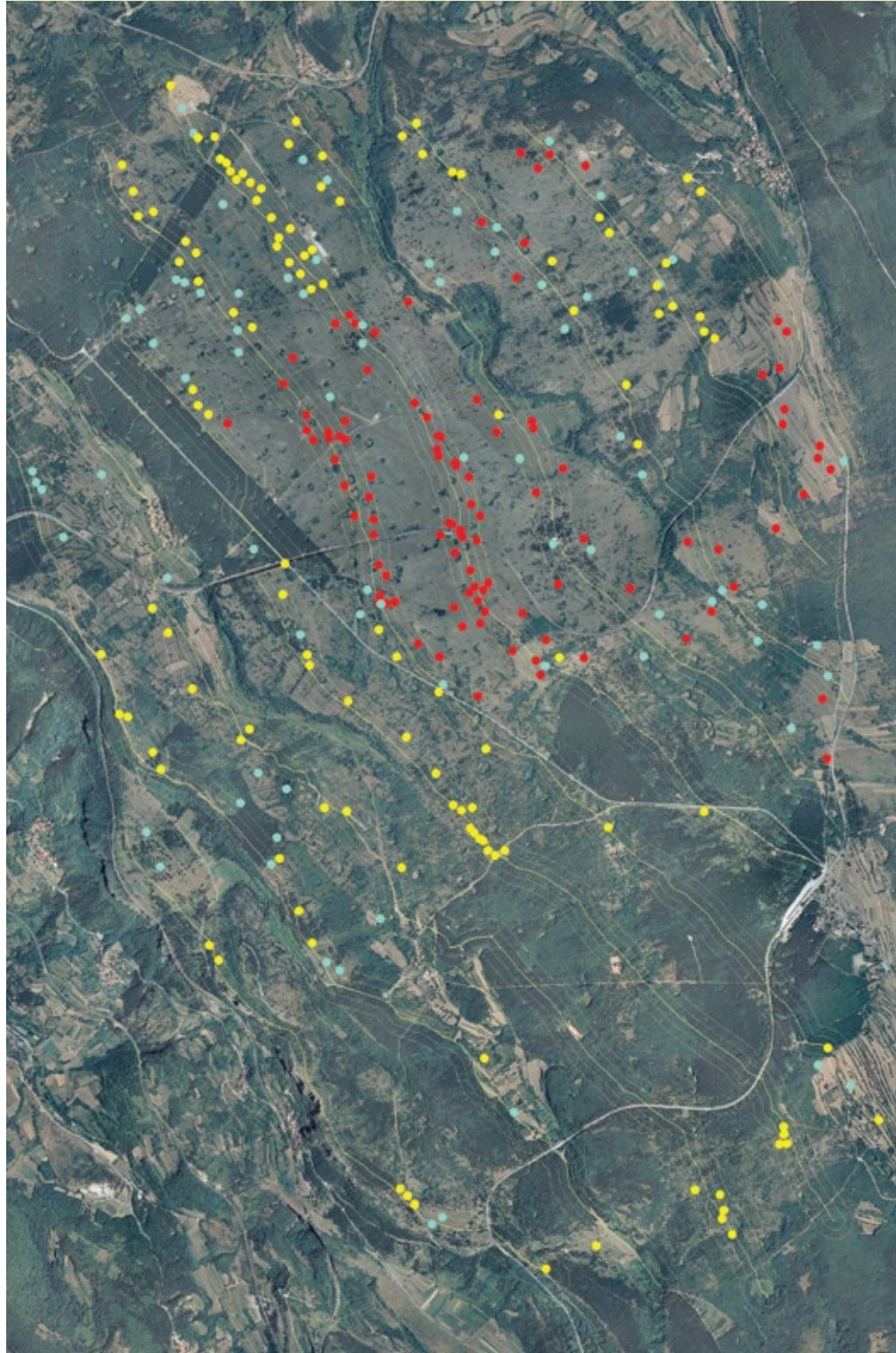
vrtnega strnada sestavljajo suhi submediteransko-ilirski pašniki in kamniti travniki, ki se zaraščajo z listopadnimi drevesnimi vrstami, ali pa so v prvih sukcesijskih fazah pogozditve s črnim borom *Pinus nigra*.

Kakšen bo pašnik, je odvisno predvsem od dveh dejavnikov, od vrste živali, ki se na njem pasejo, in od obtežbe pašnika (GVŽ / ha – glav velike živine na hektar; 1 GVŽ / ha $\approx$ 500 kg živali / ha $\approx$ 1 krava). Rezultati kažejo, da trenutna obtežba na Podgorskem krasu (0,1 do 0,3 GVŽ / ha) ugodno vpliva na travniške ptice. Zaradi ugodne strukturiranosti pašnika, na katerem rastejo posamezni hrasti *Quercus* sp., črni bori ter grmičevje, npr. brin *Juniperus communis*, šipek *Rosa* sp. ipd., je pestrost in številčnost ptic na Podgorskem krasu velika. Različna razširjenost značilnih vrst ptic tega območja, ki je odsev ekoloških zahtev posamezne vrste, razpoložljivosti habitata in odprtosti območja. V nasprotju z odprtimi travniki, pašniki in grmičevjem v nasadih črnega bora nismo registrirali nobene za Kras kvalifikacijske vrste.

Ohranjanje odprtih površin v obliki travnikov in pašnikov ugodno vpliva na kvalifikacijske vrste ptic, ki živijo na IBA Kras. Specifičnost kraških pedoklimatskih razmer narekuje ekstenzivno rabo prostora, brez industrije in brez intenzivnega kmetijstva, če želimo ohraniti Kras z vsem njegovim bogastvom. Paša je vsekakor ena izmed primernejših oblik rabe prostora na Krasu, to so potrdili tudi rezultati pašnega poskusa.

Izvedba raziskave je bila del projekta »Natura 2000 za boljšo kakovost življenja« (Natura Primorske), ki ga je delno sofinancirala Evropska unija v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000-2006.

- **Eden najprimernejših načinov rabe tal, ki vpliva na ohranjanje odprtih predelov Krasa, je paša**
- **Rezultati popisa, ki ga je v letu 2008 opravil DOPPS, kažejo, da trenutna obtežba na Podgorskem krasu (0,1 do 0,3 GVŽ / ha) ugodno vpliva na travniške ptice**
- **Populacijsko stanje nekaterih v Sloveniji ogroženih gnezdilok – vrtnega strnada, hribskega škrjanca, smrdokavre – je na Podgorskem krasu ugodno**

Razširjenost poljskega *Alauda arvensis* (rdeče pike), hribskega škrjanca *Lullula arborea* (modre pike) in rjave penice *Sylvia communis* (rumene pike) na Podgorskem krasu. Z rumenimi črtami so označene izbrane popisne poti s 50 in 100-metrskima pasovoma. Vas zgoraj desno je Prešnica.

Vrsta	Latinsko ime vrste	Pas 50	Pas 100	Zunaj	Skupno	Leti čez
ščinkavec	<i>Fringilla coelebs</i>	138	144	67	349	4
kos	<i>Turdus merula</i>	133	93	84	310	38
črnoglavka	<i>Sylvia atricapilla</i>	106	75	17	198	
rjava penica	<i>Sylvia communis</i>	70	45	6	121	
vrbbji kovaček	<i>Phylloscopus collybita</i>	47	38	18	103	
poljski škrjanec	<i>Alauda arvensis</i>	30	35	36	101	5
hribski škrjanec	<i>Lullula arborea</i>	26	21	32	79	3
rumeni strnad	<i>Emberiza citrinella</i>	20	29	28	77	
šoja	<i>Garrulus glandarius</i>	34	16	10	60	18
smrdokavra	<i>Upupa epops</i>	10	11	39	60	2
veliki strnad	<i>Miliaria calandra</i>	14	27	9	50	
rjavi srakoper	<i>Lanius collurio</i>	18	12	2	32	
vrtni strnad	<i>Emberiza hortulana</i>	6	9	7	22	
rjava cipa	<i>Anthus campestris</i>	1	1		2	

Seznam desetih najštevilčnejših in izbranih varovanih vrst ptic, zabeleženih v transektnem popisu Podgorskega krasa. Podano je število ptic v treh pasovih, skupno število registriranih ptic in število ptic, ki so letele čez transekt.

2.2 Razširjenost in ekologija vrtnega strnada *Emberiza hortulana* v Sloveniji

Primož Kmecl, Maarten de Groot

Popisali smo vse znane lokacije redne gnezditve vrtnega strnada *Emberiza hortulana* v zadnjih desetih letih znotraj IBA območja Kras. Poleg tega smo naredili podroben popis habitata v krogu 25 metrov okoli pevskega mesta in naključno razporejenih točk po odprti krajini in na celotnem Krasu. Želeli smo dobiti odgovor na osnovno vprašanje: Kakšne so habitatne zahteve vrtnega strnada? Naredili smo tudi GIS analizo širše krajine okoli gnezdišč, v pasu 100, 500 in 1000 metrov.

Vrtni strnad je v Sloveniji kritično ogrožena vrsta, leta 2006 smo v IBA Kras (in s tem praktično v vsej Sloveniji) našli le še 57 pojočih samcev, leta 2007 31 in leta 2008 54. Vrtni strnad je

prebivalec suhih, zaraščajočih se kraških travnikov z redko vegetacijo, pogorišč, na severu Evrope pa, nekoliko nenavadno, tudi agrarne krajine. Na Krasu je vrtni strnad prišel v primež zaraščanja in pogozdovanja ter intenzifikacije kmetijstva; med tema dvema skrajnostma pa ima le malo prostora. Vrtni strnad tvori ohlapne skupine pojočih samcev, število pojočih samcev pa je sicer le posredna indikacija števila parov. Posebnost je še ta, da se gnezditveni in prehranjevalni habitat razlikujeta, kar je za ptice pevke neobičajno. Če gnezdi najraje na suhih, zaraščajočih se travniških z redko travo in pogoriščih, se prehranjuje v kulturni krajini in je pripravljen tja leteti tudi tri

kilometre daleč. V letih 2006, 2007 in 2008 smo natančno pregledali vsa potencialna gnezdišča in geolocirali vsa pevska mesta.

Večina pevskih mest je bila v gručah. Če razdelimo območje IBA na kvadrate 1x1 km, so imeli trije kvadrati v letu 2006 osem pevskih mest, eden pet, trije tri, trije dve in devet kvadratov po eno pevsko mesto. Raziskava je pokazala, da ima vrtni strnad raje odprte travnate habitate, z višjimi drevesi in grmovjem ter gozdnate otoke s travniki v bližini. Zaradi prehranjevanja na tleh, mu še posebno ustreza zgodnja sukcesijska faza z nizko, a ne pregosto travnato vegetacijo.

- Vrtni strnad je v Sloveniji kritično ogrožena vrsta, leta 2006 smo na IBA Kras, kjer gnezdi več kot 95% populacije, našli le še 57 pojočih samcev, leta 2007 31 in leta 2008 54
- Glavna razloga za izginjanje vrste pri nas sta verjetno zaraščanje Krasa in intenzifikacija kmetijstva
- Raziskava je pokazala, da vrtni strnad poseljuje odprte travnate habitate z višjimi drevesi in grmovjem ter gozdnate otoke s travniki v bližini

Vrtni strnad *Emberiza hortulana*. Foto Tomaž Mihelič

Na podlagi izkušenj iz drugih držav lahko postavimo hipotezo, da izolirane skupine pojočih samcev, z nizkim številom opaženih samic, napovedujejo skorajšen dokončen zlom populacije, saj je

pognezditvena disperzija nezrelih osebkov bistveno intenzivnejša pri samicah, kar vodi k anomalnemu razmerju med spoloma in s tem k manjšemu številu gnezd. Vrtni strnad se uvršča med najbolj

kritično ogrožene gnezditilke v Sloveniji. V načrtu so tudi podrobnejše raziskave gnezditvene biologije.

Izvedba raziskave je bila del projekta »Natura 2000 za boljšo kakovost življenja« (Natura Primorske), ki ga je delno sofinancirala Evropska unija v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIA Slovenija-Italija 2000–2006.

Greben Nanosa in južnega roba Trnovskega gozda. Foto: Borut Rubinič

3 Naravo- varstvene raziskave

3.1 Karta občutljivih območij

Dejan Bordjan

V Sloveniji so prizadevanja po izkoriščanju zelene energije vse večje. Slovenija še nima enotne strategije za umeščanje vetrnih elektrarn v prostor. V DOPPS smo se odločili za izdelavo Karte občutljivih območij za ptice v povezavi z umeščanjem vetrnih elektrarn v prostor. Namen karte občutljivih območij je zapolniti strokovno vrzel in potencialnim investitorjem jasno pokazati, kje in zakaj bodo imele ptice zaradi postavitve vetrnic težave. Karta je mišljena kot vodilo za umestitev vetrnic v okolje.

Projekt, ki bo končan do pomladi 2009, ima tri večje sklope. Prvi je določitev vrst, ki so občutljive za postavitve vetrnih turbin. V drugem sklopu je treba s pomočjo literature prečistiti seznam občutljivih vrst ter določiti kriterije, na podlagi katerih

- V DOPPS smo izdelali karto občutljivih območij za ptice glede na njihovo občutljivost za vetrne elektrarne
- Velika večina občutljivih vrst spada med velike ujede, vodne ptice in gozdne kure
- Karta občutljivih območij je uporabno orodje za varstvo ptic in možnost konstruktivnega sodelovanja z investitorji

bomo zarisali območja občutljivosti. V tretjem sklopu pa bomo na podlagi kriterijev zarisali območja za posamezne vrste in jih naložili na skupno karto, ki bo prikazovala celotno občutljivo območje. V letu 2008 smo končali prvi in drugi sklop projekta. V prvem smo sestavili seznam, ki je

sestavljen iz 19 za vetrne turbine različno občutljivih vrst. V tem seznamu zbuja pozornost pet najbolj občutljivih vrst: planinski orel *Aquila chrysaetos*, beloglavi jastreb *Gyps fulvus*, belorepec *Haliaeetus albicilla*, navadna čigra *Sterna hirundo* in rečni galeb *Larus ridibundus*. Seznamu smo v

Vrsta
1 belorepec <i>Haliaeetus albicilla</i>
2 beloglavi jastreb <i>Gyps fulvus</i>
3 planinski orel <i>Aquila chrysaetos</i>
4 rečni galeb <i>Larus ridibundus</i>
5 navadna čigra <i>Sterna hirundo</i>
Območje
1 IBA Drava
2 IBA Črete
3 IBA Škocjanski zatok
4 IBA Sečoveljske soline
5 IBA Cerknjsko jezero

Vrste, ki bi jih VE v Sloveniji najbolj prizadele – so občutljive za VE, obenem pa redke in ogrožene ter na VE občutljiva območja – kongregacije vodnih ptic

Volovja reber. Foto: Tomaž Jančar

nasprotju s karto občutljivih območij za Škotsko, ki nam je služila za glavno oporo pri izdelavi slovenske karte, dodali še vrste, ki so na ravni Slovenije zelo redke in jim postavitve polja vetrne elektrarne pomeni nenadomestljivo izgubo gnezdilnega okoliša. Za te vrste smo določili tako imenovane kriterije redkosti, in te kriterije izpolnjuje nadaljnjih 15 vrst, med njimi močno ogrožena vrtni strnad *Emberiza hortulana* in črnočeli srakoper *Lanius minor* ter tradicionalno redka bobnarica *Botaurus stellaris*. Karti smo dodali še območja večjih zgostitev vodnih ptic in zgostitev srednje velikih in velikih ptic na selitvi. V drugem obsežnejšem sklopu smo s pomočjo literature vsako vrsto opisali in na podlagi njenega vedenja v prostoru

določili kriterije za izris občutljivega območja.

Do konca leta smo zaključili drugi sklop projekta, spomladi pa izdelali karte za posamezne vrste. Za vsako vrsto moramo zbrati podatke o

gnezdenju in na sploh njihovem pojavljanju v Sloveniji. Pričakujemo, da se bo slika občutljivih območij zaradi narave podatkov nekoliko spreminjati tudi po zaključku projekta.

Naročnik raziskave je Eco Consulting d.o.o.

Mlad planinski orel *Aquila chrysaetos*. Foto: Aleš Jagodnik

3.2 Pomen Volovje rebri za prelete ujed

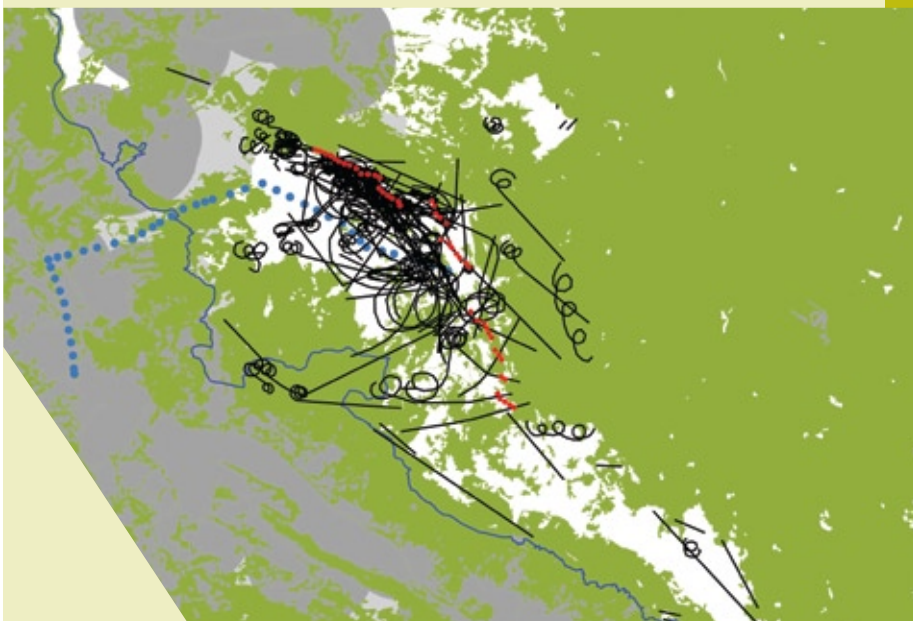
Tomaž Jančar

Z raziskavami ptic na Volovji rebri v DOPPS zbiramo argumente za ohranitev območja pred grožnjo postavitve vetrne elektrarne. Med letoma 2005 in 2007 smo opravili tri raziskave selitve in drugih premikov ujed na Volovji rebri, med katerimi smo preučevali zakonitosti preleta ujed prek omenjenega kraškega grebena. V ponovljenem postopku presoje vplivov vetrnih turbin na ptice bomo na osnovi zbranih podatkov lahko dokazali: da je okoljsko poročilo, ki ga je v postopek predložil investitor, nekakovostno; da ne odseva realne slike pojavljanja ptic na območju; da območje načrtovanih vetrnih turbin ujede preletijo več tisočkrat vsako leto; in da je njihova graditev na tej lokaciji zatorej nesprejemljiva.

V zadnjem desetletju v svetu beležimo skokovito rast graditve novih vetrnih elektrarn. Večina turbin sicer za večino vrst ptic ni problematična, zato pa lahko naredijo veliko škodo, če so postavljene v občutljiva območja. Najbolj problematične so na gorskih grebenih, kjer so razširjene velike ujede. Šolski primer neprimerne lokacije je območje Volovje rebri, znotraj IBA Snežnik-Pivka.

Za postavitev sporne vetrne elektrarne je bilo sicer že izdano okoljevarstveno soglasje, a bo treba presojo zaradi napak v postopkih ponoviti. Investitor je za postopek presoje vpliva vetrnih

- Načrtovana vetrna elektrarna na Volovji rebri je vzorčni primer neprimernosti lokacije za umestitev VE v prostor
- Zbrali in ovrednotili smo podatke treh raziskav selitve in drugih gibanj ujed prek grebena Volovje rebri med letoma 2005 in 2007, z namenom ovrednotenja preletov ujed na območju načrtovane vetrne elektrarne
- Dokazujemo veliko intenzivnost preletov ujed na tej lokaciji, neverodostojnost študije investitorja in nesprejemljivost lokacije za postavitev VE
- Do konca leta 2007 smo zabeležili 202 preleta planinskih orlov skozi območja posameznih načrtovanih vetrnih turbin

Primerjava primernih lovnih površin za planinskega orla *Aquila chrysaetos* po modelu iz TRONTELU (2006) z linijami preletov orlov, zabeleženih med raziskavami DOPPS 2003–2007. Belo – primerne loвне površine. Drugo so za lov neprimerne površine: temno sivo – odprte površine, ki so od naselij oddaljene manj kot 1000 m; svetlo sivo – odprte površine pod 700 m nadmorske višine; zeleno – gozdovi in naselja. Modra črta – meja IBA Snežnik-Pivka; rdeče pike – načrtovane lokacije vetrnic; modre pike – načrtovani stebri visokonapetostnega daljnovoda.

turbin na okolje predložil zelo nekakovostno Okoljsko poročilo, ki obravnava vpliv na velike ujede. In prav slaba kakovost okoljskega poročila je glavni vzrok, da so postopki na naravovarstveno nesprejemljivi lokaciji prišli tako daleč.

V DOPPS smo na Volovji rebri napravili več raziskav, s katerimi želimo dokazati, da so investitorjeve študije neverodostojne in da je ob morebitni postavitvi vetrne elektrarne pričakovati velik vpliv na velike ujede.

V letih 2005–2007 smo opravili tri raziskave selitve ujed prek območja načrtovanih vetrnih turbin. V raziskavi jeseni 2007 smo dali velik poudarek beleženju linij leta ujed na območju. V preteklem letu smo podatke obdelali, hkrati pa smo nadaljevali s periodičnimi obiski območja, med katerimi smo beležili predvsem linije leta za planinskega orla *Aquila chrysaetos* in beloglavega jastreba *Gyps fulvus*.

Na priloženi sliki so prikazane vse linije letov planinskih orlov, ki

Obdobje	Št. opazovanj	Št. linij
2003	21	16
2004	8	1
2005	29	7
2006	11	10
2007	134	121
Vse skupaj	203	155

Podatki o skupnem številu opazovanih planinskih orlov *Aquila chrysaetos* na širšem območju Volovje rebri.

Legenda: št. linij – število opazovanj, za katera so zabeleženi natančnejši podatki o lokaciji opazovanja oz. o smeri leta

smo jih zarisali do konca l. 2007. Zabeležili smo 155 linij, od tega v letu 2007 kar 121. Skupaj smo zabeležili 202 preleta planinskih orlov skozi območja posameznih načrtovanih vetrnih turbin, od tega v letu 2007 kar 161. Lokacije zabeleženih orlovih letov se zelo dobro ujemajo z območji primernih lovnih površin za te ptice, kot so bile identificirane v študiji Biotehniške fakultete [TRONTELUJ, P. (2006): Ocena ogroženosti velikih ujed po postavitvi vetrne elektrarne na območju Volovje rebri].

3.3 Vpliv elektrovodov na smrtnost velike uharice *Bubo bubo* na Krasu

Tomaž Mihelič

V letu 2008 smo v DOPPS napravili raziskavo, med katero smo skušali oceniti vpliv elektrovodov na smrtnost velike uharice *Bubo bubo* na Krasu. Razlog zanjo so bile informacije o problemu, ki ga z vidika varstva velike uharice povzročajo električni daljnovodi. Na eni strani so na problem kazale naključne najdbe ubitih ptic pod stebri elektrovodov, po drugi strani pa se je začelo pojavljati vse več strokovnih člankov, ki opozarjajo na tovrstno problematiko v drugih državah.

Poleg natančnega popisa gnezdečih uharic in kartiranja daljnovodov smo veliko energije usmerjali v iskanje primerov smrti zaradi elektroudara, ki se je izkazal kot problem veliko večjih razsežnosti, kot smo sprva pričakovali. Podatke smo zbirali za območje celotne Slovenije, predvsem s pomočjo članov in

prostovoljcev DOPPS. Dodatno smo na območju Krasa popisali srednje napetostne daljnovode, ki so se tudi pri nas potrdili kot ključni za smrtnost velike uharice.

V raziskavi smo registrirali 12 zasedenih teritorijev velike uharice na območju IBA Kras. Mednje smo prišteli tudi vse mejne teritorije, v katerih so gnezdišča ležala manj kot 2 kilometra od meje IBA-območja. Na šestih teritorijih, ki so nam bili znani iz preteklosti, nam teritorialnega pojavljanja velike uharice ni uspelo potrditi, zato smo jih uvrstili med opuščene.

Zabeležili smo 26 primerov smrti velike uharice zaradi elektroudara. Za 22 primerov smo dobili dovolj natančne podatke, da smo lahko ugotovili razred napetosti daljnovoda, tip stebra in okolico stebra, kjer je prišlo do elektroudara. Vsi primeri smrtnosti velike uharice so se zgodili na negozdnih površinah. Večina najdb (90%, N = 22) je bilo glede na klasifikacijo (Kataster dejanske rabe kmetijskih zemljišč) na travniških površinah, njivah ali vrtovih in naseljih. Na 18 površinah z radijem 2 km okrog aktivnega ali opuščene gnezdišča smo identificirali skupaj 1282 nevarnih stebrov. V povprečju je imela ena površina 71 nevarnih stebrov (Min = 4, Max = 159), večina ploskev pa je imela med 33 in 84 nevarnih stebrov (1. in 3. kvartil).

Velika uharica je ogrožena vrsta z majhno populacijsko številčnostjo v Sloveniji. Vsak resen dejavnik ogrožanja lahko torej pomeni resno grožnjo celotni slovenski populaciji. Tuja strokovna literatura v številnih primerih že dalj časa opozarja na problematiko smrtnosti zaradi elektroudara, najdbe kadavrov velikih uharic, ubitih zaradi elektroudara, pa nazorno kažejo na problem ogrožanja te vrste tudi v Sloveniji.

- V času raziskave smo zabeležili 26 primerov smrti velikih uharic zaradi elektroudara
- Na 18 površinah z radijem 2 km okrog aktivnega ali opuščene gnezdišča smo na Krasu identificirali skupaj 1282 nevarnih stebrov; v povprečju je imela ena površina 71 nevarnih stebrov
- Najnevarnejši drogovi so kovinski, betonski ali ozemljeni, z navzgor obrnjenimi izolatorji
- Z vidika varstva velike uharice je nujno pristopiti k takojšnjemu reševanju problema, ki vključuje izogibanje postavljanja daljnovodov na območjih, pomembnih za ptice, postavljanje varnih daljnovodov ter sanacijo nevarnih drogov

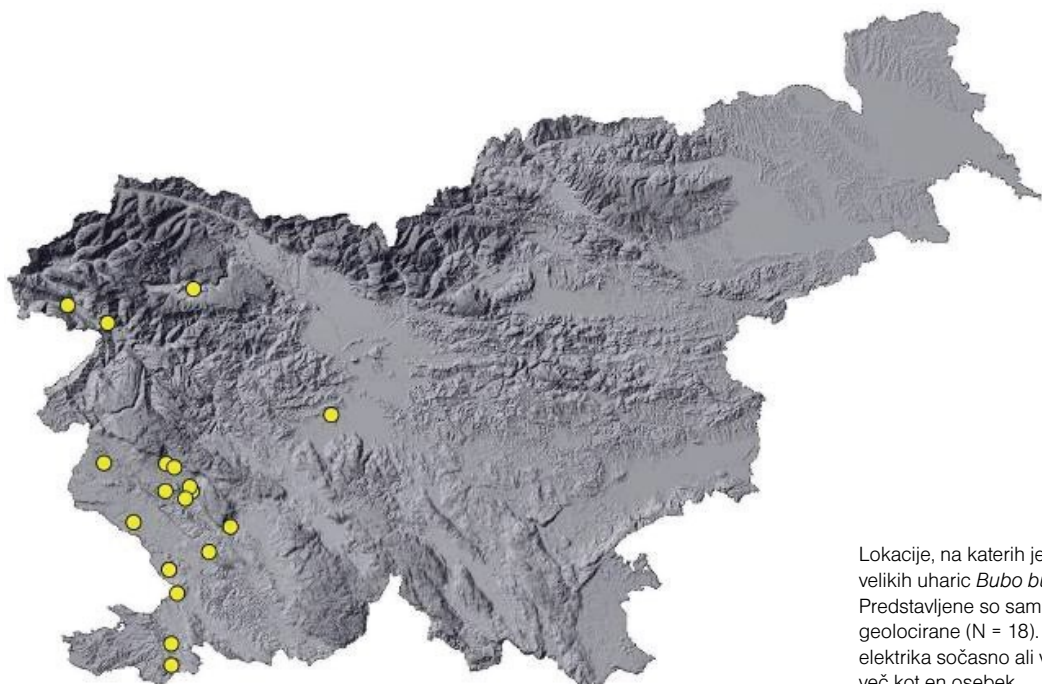

Glede na redkost vrste in številčne primere elektroudara, ki so pogosto citirani kot glavni vzrok smrtnosti, bi lahko sklepali, da so prav elektrovi glavni ali eden glavnih omejujočih dejavnikov populacije v krajini, ki sicer s svojimi značilnostmi omogoča življenje veliki uharici (odprte površine za lov in primerna, mirna gnezdišča). Največkrat se to kaže v manjši populacijski gostoti ali celo primerih izpada gnezditve ali opustitve gnezdišč.

Od napetosti, oblike električnega droga, izolatorjev in okolice, ki drog obdaja, je odvisno, kakšna je nevarnost v prostoru. Večina primerov se zgodi na električnih drogovih napetosti 10–30 kV, poleg napetosti pa ima največji vpliv konstrukcija stebra oz. izolatorjev in okolica, ki tak steber obdaja. Najnevarnejši drogovci so kovinski, betonski ali ozemljeni, z navzgor obrnjenimi izolatorji.

Velika uharica *Bubo bubo* – žrtev električnega udara. Foto: Tomaž Mihelič

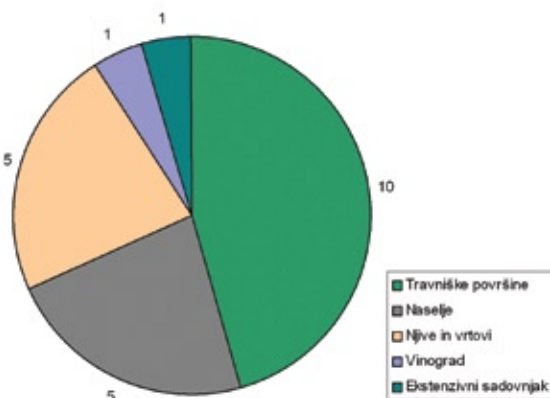
Lokacije, na katerih je bila zabeležena smrtnost velikih uharic *Bubo bubo* zaradi elektroudara. Predstavljene so samo tiste lokacije, ki so natančno geolocirane (N = 18). V posameznih primerih je elektrika sočasno ali v razmiku več let pokončala več kot en osebek.

Napetost	Material stebra	Funkcija stebra	Izolatorji	Število
SN	beton	podporni	pokončni	13
SN	beton	zaključni	pokončni	4
SN	les	podporni	pokončni	2
SN	beton	preklopni	pokončni	2
SN	beton	zatezni	pokončni (1), viseči (2)	1

Tip in izvedba stebrov, na katerih so bile zaradi elektroudara ubite velike uharice *Bubo bubo*

Najnevarnejši odseki srednje-napetostnih daljnovodov na območju IBA Kras glede na rabo tal. Rdeča barva predstavlja nevarne dele tras.

Delež stebrov, kjer je bil zabeležen elektroudar velike uharice *Bubo bubo*, glede na rabo tal, v katerih so postavljeni (N = 22)

Velika uharica *Bubo bubo*. Foto Tomaž Mihelič

Okolica droga igra pomembno vlogo predvsem z vidika pogostnosti pojavljanja vrste v takšnih območjih in posledično večjo verjetnostjo za elektroudar. Največ primerov smrtnosti je na drogovih v odprti krajini (travišča, kmetijske površine). Pri lokaciji ima pomembno vlogo tudi oddaljenost stebrov od gnezdišča, ki podobno kot primeren habitat povečuje pojavljanje vrste v okolici stebra in s tem večja možnost za elektroudar.

Z vidika varstva velike uharice je nujno pristopiti k takojšnjemu reševanju problema. V društvu s poročilom projekta torej nismo zaključili, ampak smo začeli serijo korakov, ki bodo, vsaj upamo tako, prispevali ki sistemski rešitvi opisane grožnje. Izdelali smo priporočila za postavitev novih in sanacijo starih daljnovodov ter stopili v stik s proizvajalcem izolatorjev. Upamo, da bomo uspešni tudi pri pogovorih s pristojnimi državnimi uradi, kar se bo pokazalo v ustrezni sistemski, zakonsko podprti rešitvi.

Izvedba raziskave je bila del projekta »Natura 2000 za boljšo kakovost življenja« (Natura Primorske), ki ga je delno sofinancirala Evropska unija v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000-2006.

4 Nacionalni popisi

4.1 Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic na SPA v letu 2008

V gnezditveni sezoni 2008 je DOPPS peto leto zapored izpeljali monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic v okviru istoimenskega projekta. Pri projektu je v letu 2008 sodelovalo približno 100 popisovalcev, ki so v okoli 430 popisnih dneh popisovali populacije 30 izbranih vrst ptic in štirih vodnih teles v SV Sloveniji – Čret (Medvedc), Ptujskega in Ormoškega jezera ter ormoških bazenov za odpadne vode. V rezultatih so zbrani podatki o popisih 17 vrst, ki jih je zahteval glavni naročnik monitoringa, Ministrstvo za okolje in prostor. Nekateri drugi popisi (npr. popis Ptujskega in Ormoškega jezera, Medvedc ipd.) so predstavljeni v posebnih poglavjih, popisi nekaterih vrst pa bodo podrobneje predstavljeni v prihodnjih poročilih. Populacije ptic smo popisovali večinoma na SPA in IBA, deloma pa tudi drugje, kjer je popis to zahteval.

VODOMEČ *Alcedo atthis*

Luka Božič

Vodomec je bil sistematično popisano leta 2005. Sezona 2005 je bila poskusna za ugotavljanje najprimernejše metode za popis te vrste.

Kozača *Strix uralensis* v Krakovskem gozdu. Foto: Borut Rubinić

Vodomca smo leta 2008 popisali na dveh rekah, Muri in Dravinji. Popis smo na Muri opravili na

celotnem slovenskem in mejnem delu reke med Ceršakom (meja SLO/A) in tromejo (SLO/HR/H)

Vodomec *Alcedo atthis*. Foto Erik Šinigoj

pri izlivu Krke. Na Dravinji smo popisali del med Dražo vasjo in sotočjem z Dravo. V obeh primerih so bili v popis vključeni vsi deli reke s statusom Mednarodno pomembnega območja za ptice (IBA) in Posebnega območja varstva (SPA) po Uredbi o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (UR. LIST RS 49/04).

Popis smo opravili med vožnjo s čolnom v več terenskih dnevih konec aprila in v maju. Večina vodomcev, zabeleženih med popisom, je hranila mladiče v rovih, v drugi polovici maja pa smo v

- **Velikost gnezdeče populacije vodomca na Muri smo ocenili na 21–28 parov, na delu Dravinje, vključenem v omrežje Natura 2000, pa na 11–20 parov**
- **Gostota gnezdečih parov vodomcev na obeh rekah (0,2 do 0,4 para / km rečnega toka) ni velika in je primerljiva z gnezditveno gostoto na podobnih preučevanih rekah v srednji Evropi**

nekaj primerih opazovali speljane mladiče. Dolžina popisane dela na Muri je 92,8 km, na Dravinji pa 52,8 km.

Med popisom na Muri smo zabeležili 28 vodomcev, na Dravinji pa 20. Velikost gnezdeče

populacije na Muri smo ocenili na 21–28 parov, na obravnavanem delu Dravinje pa na 11–20 parov. Izračunana gnezditvena gostota je bila na obeh celotnih popisanih delih rek podobna; na Muri 0,2–0,3 para / km in na Dravinji 0,2–0,4 para / km. Ta gostota ni

Slovensko ime vrste	Latinsko ime vrste	Območja popisa v letu 2008
vranjek	<i>Phalacrocorax aristotelis</i>	Slovenska obala
čapljica	<i>Ixobrychus minutus</i>	Mura, Škocjanski zatok
bela štorlkja	<i>Ciconia ciconia</i>	Slovenija
beloglavi jastreb	<i>Gyps fulvus</i>	Nanos, Banjšice
mali klinkač	<i>Aquila pomarina</i>	Krakovski gozd in Šentjernejsko polje
planinski orel	<i>Aquila chrysaetos</i>	Slovenija
gozdni jereb	<i>Bonasa bonasia</i>	Trnovski gozd, Julijske Alpe
divji petelin	<i>Tetrao urogallus</i>	Trnovski gozd
kotorna	<i>Alectoris graeca</i>	Breginjski stol in Planja, Južni rob Trnovskega gozda in Nanos, Snežnik - Pivka
kosec	<i>Crex crex</i>	Slovenska IBA
beločeli deževnik	<i>Charadrius alexandrinus</i>	Sečoveljske soline, Škocjanski zatok
mali galeb	<i>Larus minutus</i>	Reka Drava
navadna čigra	<i>Sterna hirundo</i>	Sečoveljske soline, Škocjanski zatok, Reka Drava
črna čigra	<i>Chlidonias niger</i>	Reka Drava
velika uharica	<i>Bubo bubo</i>	Slovenija
mali skovik	<i>Glaucidium passerinum</i>	Trnovski gozd
kozača	<i>Strix uralensis</i>	Snežnik - Pivka, Kočevsko - Kolpa
vodomec	<i>Alcedo atthis</i>	Dravinjska dolina, Reka Mura
zlatovranka	<i>Coracias garrulus</i>	Doli Slovenskih goric
belohrbti detel	<i>Dendrocopos leucotos</i>	Trnovski gozd
triprsti detel	<i>Picooides tridactylus</i>	Trnovski gozd
hribski škrjanec	<i>Lullula arborea</i>	Goričko, Kras
pisana penica	<i>Sylvia nisoria</i>	Planinsko polje, Cerkniško jezero
belovrati muhar	<i>Ficedula albicollis</i>	Mura, Krakovski gozd in Šentjernejsko polje
črnočeli srakoper	<i>Lanius minor</i>	Krakovski gozd in Šentjernejsko polje
vrtni strnad	<i>Emberiza hortulana</i>	Kras
veliki skovik	<i>Otus scops</i>	Kras, Ljubljansko barje
sloka	<i>Scolopax rusticola</i>	Ljubljansko barje
koconogi čuk	<i>Aegolius funereus</i>	Trnovski gozd
vodne ptice		Črete (Medvedce), ormoški bazeni za odpadne vode, Ormoško jezero, Ptujsko jezero

Popisovane vrste ptic in območja popisov leta 2008 v okviru Monitoringa populacij izbranih ciljnih vrst ptic na SPA

visoka in je podobna kot na drugih preučevanih primerljivih rekah v srednji Evropi. Med posameznimi odseki so bile na obeh rekah zabeležene precej velike razlike. Ocenjujemo, da je to v večini primerov direktna posledica različne ohranjenosti elementov naravne rečne struge in s tem povezane razpoložljivosti primernih gnezdičnih sten za vodomca. Vpliva drugih znanih dejavnikov, kot sta na primer razpoložljivost hrane in onesnaženost, nismo preučevali.

Pomembna gnezdišča vodomca ob Muri so tudi različna vodna telesa v poplavnem pasu v zaledju glavne struge, predvsem stranski rečni rokavi in gramoznice. Tu smo na celotnem obravnavanem območju leta 2008 popisali dodatnih 9 gnezdečih parov vodomca, vendar nismo sistematično pregledali vseh potencialno primernih lokalitet. Ocenjujemo, da je teh vsaj še enkrat toliko. Velikost gnezdeče populacije vodomca vzdolž Mure, zunaj glavne struge, v grobem ocenjujemo na 10–20 gnezdečih parov.

Težišče gnezdeče populacije na Dravinji je na spodnjih dveh tretjinah območja, ki je bilo opredeljeno kot Posebno območje varstva (SPA), najvišja gnezditvena gostota pa je bila ugotovljena na zadnjih kilometrih Dravinje pred sotočjem z Dravo. Na obeh omenjenih odsekih struga Dravinje izrazito meandira.

Na delu Dravinje med krajema Zbelovo in Slape je po prvih ocenah primernih sten za gnezdenje precej več, kot jih je dejansko zasedenih. Tako na primer ni med Zbelovim in Poljčanami leta 2008 gnezdil

niti en par, čeprav je ravno tukaj največje število sten na celotni Dravinji. Razlogov za takšno stanje ne poznamo. Situacija na glavni strugi Mure je precej drugačna, saj so bile tam na zgornjem in srednjem delu zasedene praktično vse potencialno primerne stene, tudi najmanjše.

KOTORNA *Alectoris graeca saxatilis*

Borut Rubinič

Kotorno v okviru popisov za potrebe Monitoringa populacij izbranih ciljnih vrst ptic popisujemo že četrtilič. Med popisi smo v glavnem potrdili predvidevanja, utemeljena še

pred začetkom sistematičnega spremljanja vrste, da je populacija katorne v alpskem delu zahodne Slovenije v še razmeroma zdravem stanju (gostote so tukaj primerljive, ponekod tudi višje kot na avstrijskem Koroškem), medtem ko je stanje populacije katorne v submediteranskem delu Slovenije zelo šibko. Submediteranska populacija te vrste je najverjetneje zaradi spremenjene krajinske podobe (zaraščanje, opuščanje paše ipd.) ključnega življenjskega okolja katorne v zadnjih nekaj desetletjih nedvomno doživela velik upad, njena prihodnost pa je zaradi zelo zmanjšane populacije vprašljiva.

Na 8 popisnih enotah smo v letu 2008 registrirali 15 parov kotorn. Rezultat letošnjega monitoringa

Kotorna *Alectoris graeca*. Foto: Bor in Tomaž Mihelič

- **Populacija katorne je v submediteranskem delu Slovenije zaskrbljujoče majhna**
- **Rezultati popisa katorne v letu 2008 kažejo na nekaj več kotorn na SPA Južni rob Trnovskega gozda in Nanos kot v prejšnjih popisih ter stabilno populacijo na Breginjskem Stolu**

Območje	SPA / IBA	2004	2006	2007	2008
Drežniške ravne - A*	Julijske Alpe	0	0	0	n
Drežniške ravne - B	Julijske Alpe	4	n	3	n
Drežniške ravne - C	Julijske Alpe	4	n	n	n
Kuhinja - A	Julijske Alpe	9	n	4	n
Kuhinja - B	Julijske Alpe	7	n	0	n
Vogel - A	Julijske Alpe	4	4	3	n
Vogel - B	Julijske Alpe	4	0	0	n
Stol - C	Breginjski stol in Planja	n	n	2	2
Stol - B	Breginjski stol in Planja	3	n	1	4
Stol - A	Breginjski stol in Planja	2	n	2	4
Planja	Breginjski stol in Planja	7	n	n	n
Golič	Kras	1	n	0	n
Gure	Snežnik - Pivka	0	0	0	0
Volovja reber	Snežnik - Pivka	n	n	5*	0
Mala gora	J rob Trnovskega gozda in Nanos	n	n	n	1
Nanos	J rob Trnovskega gozda in Nanos	n	0	0	1
Kucelj	J rob Trnovskega gozda in Nanos	n	2	2	4
SKUPAJ Mediteran		1	2	2	5
SKUPAJ Alpe		44	4	15	10
SKUPAJ		45	6	17	15

Število opazovanih pojočih samcev (parov) kotorn *Alectoris graeca saxatilis* na popisnih enotah v letih 2004, 06, 07 in 2008. * Podatek, zbran izven sheme monitoringov ciljnih vrst na IBA, 8.11.2007 (MIHELIČ 2007). n – ni bilo popisano.

kaže na nekoliko boljše stanje populacije kotorne v SPA J rob Trnovskega gozda in Nanos, kot je bilo ugotovljeno v letih 2006 in 2007. Na Kucelju in bližnji okolici smo letos registrirali 5 pojočih samcev. Pojoči samec kotorne je bil letos prvič od začetka sistematičnih opazovanj v okviru pričujoče sheme monitoringov opazovan tudi na Nanosu.

Kotorn kljub podobnemu energijskemu vložku in načinu popisa, kot smo ga izven sheme monitoringov opravili novembra 2007 (4 zabeleženi osebki), letos spomladi nismo ugotovili na Volovji rebri (5 popisnih skupin, 19.6.2008) in Gurah.

Na Breginjskem stolu smo na treh popisnih enotah (Breginjski stol A, B in C) registrirali 10 parov kotorn. Število je primerljivo s številom kotorn, popisanih leta 2004 in 2007, in kaže na trenutno stabilnost populacije na tem območju.

MALI KLINKAČ *Aquila pomarina*

Borut Rubinič

V 6 popisnih dneh malega klinkača na SPA Krakovski gozd in Šentjernejsko polje nismo opazili niti enkrat. Neodvisno od opazovanj, opravljenih v okviru pričujočega monitoringa, je bil mali klinkač opazovan 19.7.2008. V letu čez avtocesto pri kraju Mali Podlog na severovzhodnem delu Krakovskega gozda je bil opazovan odrasel osebek malega klinkača s plenom (voluhar) v kljunu (P. VOSKAMP, pisno).

Kljub povečani intenzivnosti iskanja malega klinkača nismo našli. Edini podatek, ki potrjuje pojavljanje vrste na območju Krakovskega gozda v letošnjem letu, je opazovanje odrasle ptice s plenom v kljunu 19.7.2008 na SV delu Krakovskega gozda. Podatek je vzpodbuden, saj lahko utemeljeno domnevamo o gnezditveni aktivnosti omenjenega osebka. Sredina julija je namreč čas, ko starši intenzivno hranijo speljane ali skoraj speljane mladiče. Glede na to, da je bila ptica opazovana s plenom v kljunu in da je plen nesla razmeroma daleč (ptica je letela nad avtocesto), je verjetnost, da je plen nesla mladiču, velika.

- **Kljub temu da v okviru usmerjenih popisov leta 2008 malega klinkača na SPA Krakovski gozd in Šentjernejsko polje nismo opazili, pa opazovanje odrasle ptice dne 19.7.2008 s plenom v kljunu namiguje na možno gnezditvev**

Popisna enota	SPA / IBA	2004	2005	2006	2007	2008
Fontanigge	Sečoveljske soline	14	10	6	27	28
Lera	Sečoveljske soline	14	19	34	9	6
Škocjanski zatok	Škocjanski zatok	1-2	2	1-2	3	1-2
SKUPAJ	Vse pop. enote	29-30	31	41-42	39	35-36

Število gnezdečih parov beločelih deževnikov *Charadrius alexandrinus* na vseh treh popisnih enotah redne gnezditve vrste v Sloveniji med letoma 2004 in 2008

BELOČELI DEŽEVNIK *Charadrius alexandrinus*

Borut Rubinić

Na 3 popisnih enotah je bilo zabeleženih 35 do 36 parov beločelih deževnikov. Na popisni enoti Fontanigge je bilo zabeleženih 28 parov beločelih deževnikov, na popisni enoti Lera 6, v Škocjanskem zatoku pa 1 do 2 para.

Beločeli deževnik v Sloveniji gnezdi le v njenem obalnem delu. Območji redne gnezditve sta dve: Škocjanski zatok in Sečoveljske soline. Obe imata status zaščitene območij, z njima pa upravljata DOPPS in Soline d.o.o.

V Škocjanskem zatoku je beločeli deževnik redno gnezdil do leta 1993, ko je omenjeno območje doživelo največje posege v prostor. Med letoma 1983 in 1993 je v Škocjanskem zatoku gnezdilo povprečno med 3 in 5 parov (max. 9 do 11 leta 1992). Po drastičnem zmanjšanju primernih gnezditvenih površin med letoma 1993 in 1999 je število beločelih deževnikov v zatoku močno upadlo. V zadnjih letih (2002 / 2003) v Škocjanskem zatoku gnezdita 1 do 2 para beločelih deževnikov.

Lagunski del rezervata je bil lansko leto renaturiran in njegova krajinska podoba znatno spremenjena. Glavnina gradbenih posegov je bila pripravljena v gnezditveni sezoni 2007, nekateri pa šele letos spomladi. Močno je povečan delež

- **Populacija beločelega deževnika na najpomembnejšem gnezdišču – Sečoveljskih solinah je stabilna; letos je bilo tu zabeleženih 34 gnezd, kar je v skladu z dolgoletnim povprečjem**
- **V Škocjanskem zatoku so primerna gnezdišča za beločelega deževnika še v nastanku, zato povečano populacijo pričakujemo v prihodnjih letih**

Beločeli deževnik *Charadrius alexandrinus*. Foto: Borut Rubinić

obmorskih polojev s halofitnimi trajnicami ter plitvih gramoznih otočkov, ki so glavni gnezditveni habitat vrste. Kot posledico omenjenih ukrepov je sicer pričakovati povečanje gnezdeče populacije beločelih deževnikov v Škocjanskem zatoku. Opazovanja z robnih delov lagune kažejo na pojavljanje enega do dveh parov beločelih deževnikov, vendar dejansko gnezdenje in gnezditveni uspeh nista bila potrjena. Najverjetneje glavni razlog za to leži v dejstvu, da habitati, primerni

za beločelega deževnika, šele nastajajo.

Letos je v Sečoveljskih solinah gnezdilo 34 beločelih deževnikov. Število je v skladu z dolgoletnim povprečjem in kaže (vsaj s stališča števila gnezdečih parov) na stabilno gnezditveno populacijo. Kot lansko leto je bila velika večina gnezdečih beločelih deževnikov tudi letos omejena na stari del solin – Fontanigge (28 parov). Na Leri je gnezdilo 6 parov. Razlogi za dober gnezditveni uspeh so vzdrževanje ravni vode v bazenih

glavnih gnezditvenih zgostitev vrste in dejstvo, da gnezda niso bila uplenjena (kljub plenjenju lisic, ki so uničile precej gnezd in mladičev drugih vrst na istih gnezdiščih). Zanimiva je ugotovitev o poliginiji vrste. S pomočjo obročkanja je zabeleženo, da je imel skoraj vsak samec gnezda z več samicami hkrati, navadno z dvema do štirimi, redkeje pa le z eno samo.

BELA ŠTORKLJA *Ciconia ciconia*

Damijan Denac

Belo štokljo smo popisovali po celotni Sloveniji. V letošnji sezoni je bilo na območij IBA prešteti skupaj 45 gnezdečih parov belih štokelj. V 33 gnezdih so se uspešno izvalili mladiči, na 5 gnezdih so bile prisotne obiskovalke, 7 gnezd je bilo praznih. Skupno število gnezd iz vseh omenjenih kategorij v sezoni 2008 je bilo 57.

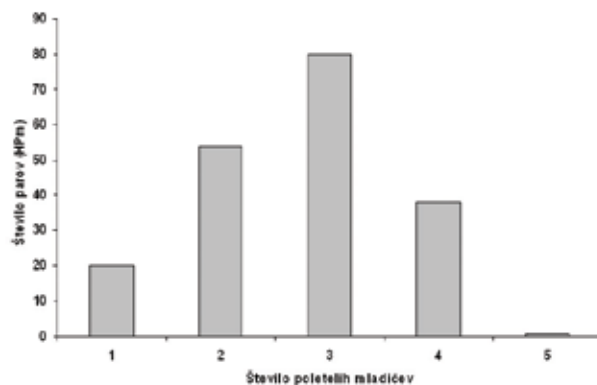
V letu 2008 je v Sloveniji gnezdlilo 235 parov belih štokelj. Od tega je bilo 193 parov uspešnih – z gnezd teh parov je poletel vsaj en mladič. Skupaj je poletelo 525 mladičev. Povprečno število poletelih mladičev gnezdečih parov je bilo 2,24, uspešnih parov pa 2,72. Posamezen par je imel najpogosteje po 3 mladiče. Sedemnajst (17) gnezd so zasedle obiskovalke, 35 gnezd pa je bilo praznih.

- V Sloveniji se populacija bele štoklje povečuje, kar se ujema s pozitivnim trendom, ki je bil ugotovljen na večjem delu naselitvenega območja svetovne populacije
- Letošnje število gnezdečih parov belih štokelj (235, od tega 193 uspešnih) v Sloveniji je drugo najvišje v zadnjih desetih letih
- Bela štoklja še naprej širi svoje naselitveno območje proti JV delu Slovenije

Bela štoklja *Ciconia ciconia* na Šentjernejskem polju. Foto: Borut Rubinič

Frekvenčna porazdelitev števila uspešnih parov (HPm) bele štoklje *Ciconia ciconia* glede na število mladičev, poletelih z gnezda.

IBA (SPA)	HB1	HB2	HO	HPa	HPm	JZG	JZa	JZm
Drava				1	1	3	3,00	3,00
Dravinjska dolina				8	4	12	1,50	3,00
Goričko		2	1	9	5	14	1,56	2,80
Kozjansko - Dobrava - Jovsi				1	0	0	0,00	0,00
Krakovski gozd - Šentjernejsko polje	1		2	12 (4)	10 (4)	31 (14)	2,58 (3,50)	3,10 (3,50)
Mura		2	4	11	10	28	2,55	2,80
Nanoštica - porečje				1	1	3	3,00	3,00
Slovenske gorice - doli				2	2	3	1,50	1,50
Skupaj	1	4	7	45	33	94	16	19

Primerjava gnezditvenih parametrov pri beli štoklji *Ciconia ciconia* na gnezdih znotraj SPA (v oklepaju pri lokalitetah Krakovski gozd in Šentjernejsko polje) in IBA. Razlaga kratic: HB1 – št. osebkov, ki so obiskovali gnezdo neredno oz. manj kot 1 mesec in zagotovo niso izvalili jajc; HB2 – št. parov, ki so obiskovali gnezdo neredno oz. manj kot 1 mesec in zagotovo niso izvalili jajc; HO – št. praznih gnezd; HPa – št. parov, ki so zasedli gnezdo in ga v prvi polovici gnezditvenega obdobja uporabljali vsaj 4 tedne. oz. izvalili jajca; HPm – št. parov HPa, ki so imeli mladiče; JZG – št. speljanih mladičev na določenem območju na leto; JZa – povprečno št. izvaljenih mladičev / par glede na HPa; JZm – povprečno št. izvaljenih mladičev / par glede na HPm.

Populacija bele štorke se v Sloveniji povečuje, pozitivni populacijski trend pa se ujema s trendom, ki je bil ugotovljen na večini naseljitvenega območja svetovne populacije bele štorke. Letošnje število gnezdečih parov je drugo največje v zadnjih desetih letih, rodnost populacije v letu 2008 pa je med tremi najboljšimi iz obdobja 1999–2008. Leti 2005 in 2006 z izrazito slabim gnezditvenim uspehom štorke očitno nista negativno vplivali na populacijsko dinamiko v kasnejših letih, tudi v letu 2008. V letošnjem letu smo registrirali nadaljnje širjenje naseljitvenega območja štorke proti jugovzhodu. Največ novih gnezd (60%) smo registrirali na območjih Dolenjskega podolja, Krške ravni in Bele krajine. Območje Krške ravni štorke kolonizirajo od sredine sedemdesetih let, njihovo število pa tukaj še vedno narašča. Največji številčni upad populacije smo v zadnjih letih zasledili na območju Savinjske ravni. V letih 2002–2004 so v povprečju na tem območju gnezдили štiri pari, v letih 2005–2008 pa le en par.

ZLATOVHRANKA *Coracias garrulus*

Luka Božič

Zlatovranko smo v sezoni 2008 popisovali znotraj SPA Doli Slovenskih goric, pregledali pa smo tudi nekaj lokalitet v Slovenskih goricah in Pesniški dolini, kjer je zlatovranka gnezdila še v drugi polovici 90-ih let. V popisu leta 2008 nismo na obravnavanem območju zabeležili niti ene zlatovranke, vključno z dolino Velke, kjer je leta 2005 gnezdil zadnji znani par vrste v Sloveniji.

Pred desetimi leti je na območju, ki ima danes status SPA, gnezdilo nekaj parov zlatovrank. Na začetku 21. stoletja se je njihovo število pričelo zmanjševati in leta 2005 je zanesljivo gnezdil samo še en par. Z letom 2008 lahko zlatovranko v Sloveniji štejejo za izumrlo gnezdilko. Izginulost zlatovranke iz Slovenije pomeni, da se je areal vrste v tem delu Evrope skrčil na del južnega štajerskega gričevja v sosednji Avstriji, saj so slovenske zlatovranke z omenjenim območjem oblikovale enotno populacijo.

V obdobju po letu 2004 se je kakovost domačega okolja zadnjega gnezdečega para v dolini Velke močno poslabšala – zmanjšala se je površina travnikov, povečala površina koruznih njiv, opravljene so bile melioracije vlažnih travnikov in odstranjeni so bili številni pomembni rekviziti (posamezni grmi, drevesa in mejice).

KOSEC *Crex crex*

Luka Božič

V letu 2008 smo kosca popisali na naslednjih IBA: Ljubljanskem barju, Cerkniškem jezeru, Breginjskem Stolu - Planji (samo Breginjski Stol), Planinskem polju, Porečju Nanoščice, Dolini Reke in Kozjanskem - Jovsih (samo Jovsi). Na sedmih pregledanih IBA

v Sloveniji, kjer je kosce kvalifikacijska vrsta, smo leta 2008 skupaj prešteli 289 pojočih samcev.

Populacijski trend kosca v obdobju 1999–2008 kaže na upad številčnosti v kar šestih območjih (na treh velik upad), v obdobju 2002–2008 pa v treh (na vseh velik upad).

Leta 2008 smo na sedmih od skupno osmih najpomembnejših območjih za kosca v Sloveniji registrirali 289 pojočih samcev, kar je v primerjavi s prejšnjimi popisi najmanjše število doslej. Kljub temu da štetja nismo opravili na območju Snežnik-Pivka, lahko precej zanesljivo trdimo, da je bila slovenska populacija kosca leta 2008 najmanjša doslej.

Leta 2008 smo zabeležili razmeroma majhno število koscev na Ljubljanskem barju, podobno kot leta 2004. Kljub temu da štetja od leta 2002 naprej kažejo na izrazito nihanje številčnosti, pa ni nobenega dvoma, da se je število koscev v primerjavi s stanjem v 90-ih letih zmanjšalo. Hkrati s tem se je skrčilo tudi naseljitveno območje kosca na Ljubljanskem barju, kar je predvsem opazno na skrajnem zahodnem delu Barja, na predelih vzdolž območja goste poselitve na vzhodnem robu, na JV (Želimeljska dolina) in celotnem južnem obrobju Ljubljane.

- **Leta 2005 je v Sloveniji, v dolini Velke, gnezdil zadnji znani par zlatovranke v Sloveniji, od takrat gnezditev ni bila več potrjena**
- **Po letu 2004 se je kakovost okolja v neposredni bližini gnezdišča zadnjega gnezdečega para zlatovrank očitno poslabšala**
- **Leta 2008 kljub intenzivnemu iskanju na SPA Doli Slovenskih goric nismo zabeležili niti ene zlatovranke**

Habitat kosca *Crex crex* na Breginjskem stolu. Foto: Jernej Figelj

IBA	2008	%
Ljubljansko barje	106	36,7
Cerkniško jezero	35	12,1
Dolina Reke	18	6,2
Planinsko polje	13	4,5
Breginjski Stol - Planja	79	27,3
Porečje Nanoščice	21	7,3
Snežnik - Pivka	-	-
Kozjansko - Jovsi	17	5,9
Skupaj	289	100,0

Število in odstotek koscev *Crex crex* na posameznem Mednarodno pomembnem območju za ptice (IBA) v Sloveniji leta 2008

IBA	1999–2008	2002–2008
Ljubljansko barje	zmeren upad	nezanesljiv
Cerkniško jezero	zmeren upad	velik upad
Dolina Reke	velik upad	nezanesljiv
Planinsko polje	velik upad	velik upad
Breginjski Stol - Planja	nezanesljiv	nezanesljiv
Porečje Nanoščice	zmeren upad	nezanesljiv
Snežnik - Pivka	velik upad	velik upad
Kozjansko - Jovsi	nezanesljiv	nezanesljiv
Skupaj	zmeren upad	zmeren upad

Trend števila prešteti koscev *Crex crex* na posameznem Mednarodno pomembnem območju za ptice (IBA) ter v celotni Sloveniji v obdobju 1999–2008 in 2002–2008 (po programu TRIM)

Majhno število koscev na Cerkniškem jezeru sicer ni presenetljivo, saj več kot 15-letni podatki s tega območja kažejo, da populacija izrazito niha glede na gladino poplavne vode. Spomladi leta 2008 je bila gladina jezera visoka, kar je razlog, da je bila razširjenost koscev omejena na robne dele jezera.

Zaskrbljujoče je majhno število koscev na Planinskem polju, ki smo ga tokrat zabeležili drugič zapored. Dnevna opazovanja so pokazala velik razmah intenzivnega gospodarjenja s travniki na večjem delu tega območja, predvsem zgodnje košnje na velikih površinah za kosce najpomembnejšega dela Planinskega polja. Podobno je stanje v Dolini Reke, kjer so kosci v zadnjih letih omejeni na osrednji del območja. Štetje na Jovsih je dalo najnižje število koscev v zadnjih petih letih. V preteklosti smo tu že opazovali velika nihanja številčnosti, tako da razlogov za zaskrbljenost še ni.

- **Populacija kosca je v Sloveniji v zadnjih desetih letih doživela zmeren upad**
- **Letos smo na sedmih od skupno osmih najpomembnejših območij v Sloveniji registrirali 289 pojočih samcev koscev, kar je najmanjše število doslej**
- **Kljub temu da populacija na Ljubljanskem barju izrazito niha, pa je dejstvo, da se je število koscev na tem območju v primerjavi s stanjem v 90-ih letih zmanjšalo, skrčilo pa se je tudi koščevo naselitveno območje**
- **Edino območje, kjer smo v obdobju 2002–2008 v primerjavi s stanjem v 90-ih letih med večino popisov zabeležili precej večje število koscev, je Breginjski Stol**

Edino območje, na katerem smo v obdobju 2002–2008 v primerjavi s stanjem v 90-ih letih večinoma zabeležili precej večje število koscev, je Breginjski Stol. Koscev je bilo tukaj leta 2008 ponovno veliko, območje pa je bilo takoj za Ljubljanskim barjem najpomembnejše v Sloveniji (dobrih 27%).

- **Na 10 vzorčnih transektih na dveh najpomembnejših območjih v Sloveniji smo leta 2008 prešteli 209 belovratih muharjev; številčnost muharjev ob Muri in v Krakovskem gozdu je primerljiva s tistimi v podobnih srednjeevropskih poplavnih gozdovih**
- **Med popisnimi enotami so velike razlike v številčnosti belovratih muharjev, kar je posledica različnih kakovosti habitata; belovrati muharji so veliko številčnejši v starejših gozdnih sestojih**

BELOVRATI MUHAR

Ficedula albicollis

Borut Rubinič

SPA Reka Mura in SPA Krakovski gozd in Šentjernejsko polje sta najpomembnejši območji za belovratega muharja v Sloveniji. Na teh dveh območjih gnezdi 60–70% celotne slovenske populacije te vrste.

Skupno je bilo na 10 popisnih transektih na omenjenih dveh SPA prešteti 209 pojočih samcev belovratih muharjev.

Popis belovratega muharja v podobnem obsegu kot leta 2006 je dal tudi letos podobne rezultate. Kljub temu da so razlike med

posameznimi popisnimi enotami tudi več kot stodontne, pa tako absolutno število registriranih muharjev kot tudi povprečna abundanca pojočih samcev na kilometer popisnega transeкта nista bistveno različna kot v popisu leta 2006.

Že popis belovratega muharja izpred dveh let je pokazal, da obstajajo tudi znotraj enega območja velike lokalne razlike v gnezditveni gostoti vrste. Tudi letos je bilo na SPA Reka Mura v abundancah belovratih muharjev na km transeкта med različnimi popisnimi enotami manj razlik kot med posameznimi transekti v Krakovskem gozdu. Razlog za to je večja razlika v ekološki kakovosti

gozdnih sestojev med različnimi popisnimi enotami v Krakovskem gozdu kot med popisnimi enotami na reki Muri.

Največje število muharjev je bilo ponovno pričakovano ugotovljeno na območju gozdnega rezervata – Krakovski pragozdni ostanek (do 16,0 muharja / km transeкта), najmanjše (3,3 muharja / km transeкта) pa v najmlajših in vrstno najmanj primernih sestojih (npr. homogenih sestojih črne jelše ali belega gabra).

Zabeležene abundance belovratih muharjev se zdijo (glede na to, da pri popisu nismo beležili absolutnih gostot, neposredna primerjava ni

Ime transeкта	Dolžina transeкта	Št. muharjev 2006	Št. muharjev 2008	Št. muharjev na km transeкта 2006	Št. muharjev na km transeкта 2008	Primerjava abundance 2006/08
<i>Reka Mura</i>						
Radenci	3,6	31	16	8,6	4,4	1,9
Krapje	6,0	38	43	6,3	7,2	0,9
Črni log	5,0	21	29	4,2	5,8	0,7
Murska šuma	3,5	25	32	7,1	9,1	0,8
<i>Krakovski gozd in Šentjernejsko polje</i>						
T1	1,6	n	12	n	7,5	n
T2	2,0	33	32	16,5	16,0	1,0
T3	2,4	6	8	2,5	3,3	0,8
T4	2,8	20	11	7,1	3,9	1,8
T5	2,8	25	13	8,9	4,6	1,9
T6	1,9	28	13	14,7	6,8	2,2
Skupaj	31,6	227	209	7,2	6,8	1,0

Registrirano število in abundanca (število pojočih samcev / km transeкта) belovratih muharjev *Ficedula albicollis* na popisnih enotah ob reki Muri in v Krakovskem gozdu v letih 2006 in 2008. n – ni podatka.

- Letos je na Šentjernejskem polju gnezdilo 6 do 7 parov črnočelih srakoperjev, kar je v okviru osemletnega povprečja
- Negativni populacijski trend vrste na Šentjernejskem polju se kaže že tri zadnja leta
- Leta 2008 nismo opazili sicer značilnega kolonijskega gnezdenja črnočelega srakoperja, vsi pari so gnezdili posamič

Črnočeli srakoper *Lanius minor*. Foto: Borut Rubinič

mogoča) primerljive z gostotami gnezdečih parov belovratega muharja v srednjeevropskih poplavnih gozdovih (Poljska, Češka, Nemčija), kjer se gostote gibljejo med 2,0 in 13 gnezdečih parov / 10 ha, in višje kot gostote v bukovih gozdovih v italijanskih Apeninih (0,5 do 1,5 gnezdečega para / 10 ha). Iz pričujočih podatkov lahko za zdaj nedvoumno trdimo, da belovrati muhar izrazito in v veliko večji meri izbira starejše (zrele) gozdne sestoje, kjer dosega tudi dvakrat ali večkrat višje gnezditvene gostote kot v mlajših sestojih. V sezoni 2008 ugotovljeno stanje populacije vrste na najpomembnejših območjih v Sloveniji je v okvirih pričakovanega glede na novejšo populacijske ocene vrste.

ČRNOČELI SRAKOPER *Lanius minor*

Luka Božič, Borut Rubinič

Tudi v letošnji sezoni smo črnočele srakoperje popisovali na IBA-območju Krakovski gozd in Šentjernejsko polje. V šestih popisnih dneh smo na Šentjernejskem polju prešteli skupno 6 do 7 parov črnočelih srakoperjev. Dva para sta gnezdila zunaj SPA Krakovski gozd in Šentjernejsko polje, na istoimenskem IBA.

Stanje gnezditvene populacije črnočelega srakoperja na celotnem območju Šentjernejskega polja (meje IBA) spremljamo od leta 1999 vsako leto in sezona 2008 je

že osma zapored, v kateri smo na omenjenem območju opravili cenzus populacije te vrste. V obdobju med 1999 in 2003 je gnezditvena populacija črnočelega srakoperja na Šentjernejskem polju štela od 5 do 10 parov, med posameznimi leti smo opazili tako nihanje v velikosti populacije kot razlike v distribuciji gnezdečih parov po različnih vaseh znotraj IBA.

Zadnja tri leta beležimo negativen populacijski trend. Z maksimuma v letu 2006, ko je na Šentjernejskem polju gnezdilo 13 parov, je populacija v letu 2007 padla na manj kot 10 parov, letos pa na 6 do 7 parov. Glede na to, da je vrsta v preteklosti že dosegala tako nizke populacijske vrednosti, je povsem mogoče, da gre le za populacijsko nihanje, ki pa ne bo vplivalo na dolgoročni populacijski trend vrste. To bodo pokazali prihodnji popisi.

Vsi letos opazovani pari so bili posamični; kolonijskega oziroma subkolonijskega gnezdenja, ki je bilo običajno za prejšnja leta (2 do 4 pari v isti vasi), ni bilo. Le ugibamo lahko, v kolikšni meri je to posledica manj ugodnih gnezditvenih razmer za vrsto in iz česa slednji izvirajo.

HRIBSKI ŠKRJANEC *Lullula arborea*

Borut Rubinič

V skupaj 39 popisnih dneh smo na 19 dvokilometrskih transektih na IBA Kras ter na 9 dvokilometrskih transektih na IBA/SPA Goričko registrirali 115 pojočih samcev hribskih škrajancev. Na Krasu smo prešteli skupno 95 pojočih samcev, na Goričkem pa skupno 20 pojočih hribskih škrajancev.

Rezultati popisov v večji meri ponovno potrjujejo že prej znana dejstva o razširjenosti in pogostosti vrste na obeh SPA, kjer je vrsta

varovana. Višje številčnosti hribskih škrajncev so bile pričakovano ugotovljene na SPA Kras – kjer je bilo na skupno 19 tetradah popisanih 95 pojočih samcev. Na Goričkem smo na 9 tetradah registrirali 20 pojočih samcev. Povprečna abundanca na Krasu (IBA) tako znaša 2,45 pojočega samca hribskih škrajncev na km transekt, na SPA (enak kot IBA) Goričko pa 1,1 hribskega škrajncja na km transekt. Na Krasu je tako ob skoraj dvakrat večjem številu pregledanih popisnih enot vrednost zelo podobna kot leta 2005 (1,8 – vključno z dvema popisnima enotama, kjer škrajnci niso bili registrirani, oz. 2,25 brez omenjenih transektov). Očitno je hribski škrajnc na Krasu znotraj potencialnega habitata precej enakomerno razporejen in na večjem delu območja dosega podobne gostote (pojočih samcev).

Zanimiv je podatek o 20 pojočih samcih na 9 tetradah na Goričkem (v primerjavi z 12 pojočimi samci na 10 tetradah leta 2005). Tudi relativna abundanca pojočih samcev na kilometer transekt je z vrednostjo 1,1 skoraj dvakrat večja kot tista, ugotovljena leta 2005. Najbrž je razlog za to vsaj delno tudi v bolj optimalnem času popisa – medtem ko smo hribske škrajnce na Goričkem prvič (sezona 2005) popisovali konec aprila, popis pa ponovili konec maja, smo popis v letošnji sezoni opravili približno mesec prej. Kaže, da je ta datumski okvir za popis hribskega škrajncja na Goričkem ustrežnejši.

Stanje populacije hribskega škrajncja je na najpomembnejših območjih poselitve vrste za zdaj v skladu s pričakovanim, ponovitve popisov pa bodo pokazale, kakšno je stanje populacije na teh območjih na daljši rok.

- **V letu 2008 smo na 28 transektih prešteli 115 pojočih hribskih škrajncev, 95 na Krasu in 20 na Goričkem**
- **Na Goričkem je v letu 2008 ugotovljena abundanca hribskih škrajncev skoraj dvakrat večja kot ob prejšnjem popisu leta 2005; na Krasu enaka kot ob prejšnjem popisu**
- **Stanje populacije hribskega škrajncja je na pomembnejših območjih za to vrsto v Sloveniji trenutno ugodno**

Hribski škrajnc *Lullula arborea*. Foto: Luc Hogenstein

VELIKI SKOVIK *Otus scops*

Katarina Denac

Velikega skovika smo v sezoni 2008 popisovali na IBA Kras in IBA Ljubljansko barje. Rezultati popisa na IBA Kras so zbrani v posebnem poročilu (poglavje 6.1) Na Ljubljanskem barju smo leta 2008 prešteli 46 kličočih samcev in 14 samic velikega skovika. Njihova razširjenost je bila podobna kot leta 2004, izstopala so tri območja zgojitve: (1)

Bevke in Blatna Brezovica, 2) Lipe in Črna vas ter 3) Hauptmance, Grmez in Babna Gorica. Podobno kot leta 2004 je bilo tudi letos prešteti manj samcev kot leta 1998, ko smo pričeli s popisi te vrste na Ljubljanskem barju. Še posebno pozornost pa je zbuvalo dejstvo, da vrste na nekaterih tradicionalnih lokacijah v Črni vasi sploh ni bilo. Vse te imajo skupni imenovalec – urbanizacijo.

Redna letna štetja kažejo, da se velikost populacije velikega

- **Na Ljubljanskem barju smo v letu 2008 prešteli 46 kličočih samcev in 14 samic velikega skovika; njihova razširjenost je bila podobna kot leta 2004**
- **Predvidevamo, da je le tretjina zabeleženih velikih skovikov na Ljubljanskem barju tudi gnezdila**
- **Veliki skoviki na Ljubljanskem barju izbirajo visokodebelne sadovnjake, naselja, ekstenzivne travnike in drevesne mejice, izogibajo pa se gozdu in barjanskim travnikom.**

- **Potrdili smo gnezditev malih tukalic na Cerkniškem jezeru in ob Muri**
- **Nizko število odzvanih malih tukalic ob Muri je posledica omejenosti habitata za to vrsto in verjetno odsev realnega stanja na tem območju**
- **Šest odzvanih samcev na Cerkniškem jezeru je v skladu z našimi pričakovanji**

skovika na Ljubljanskem barju giblje med 40–60 kličočih samcev z velikimi, tudi več kot stodontnimi nihanji med posameznimi leti. Delež dejansko gnezdečih osebkov je precej manjši. Nanj je mogoče posredno sklepati iz števila popisanih samic (oz. parov), saj se na izzivanje s posnetkom na teritoriju, ki ga zaseda par, odzoveta tako samec kot samica. V letu 2008 je bilo popisanih le 14 samic (v paru s samci), iz česar lahko sklepamo, da je gnezdilo največ 30% kličočih samcev, pri čemer so seveda všteti tudi neuspešni poskusi gnezditve. Podobno nizek oziroma še nižji odstotek dejansko gnezdečih parov je bil ugotovljen tudi na avstrijskem Koroškem.

Analiza izbire habitata na Ljubljanskem barju med letoma 2004 in 2006 je pokazala, da veliki skoviki izbirajo visokodebelne sadovnjake, naselja, ekstenzivne travnike in drevesne mejice, izogibajo pa se gozdu in bolj mokrim – barjanskim travnikom.

Ekstenzivni travniki so zaradi obilice primerne plena (velike žuželke, zlasti kobilice) za skovika pomembna prehranjevališča. Intenzifikacija travnikov (obilno gnojenje, pogosta košnja, paša s preveliko pašno obremenitvijo, sprememba namembnosti...) zelo negativno vpliva na raznovrstnost in številčnost nevretenčarjev.

V grobem lahko rečemo, da bi bilo za ohranitev velikega skovika na Ljubljanskem barju treba ohranjati

mozaično kulturno krajino z značilnimi pokrajinskimi elementi v obstoječem oziroma povečanem (v okviru obsega, ustreznega ugodnemu ohranitvenemu stanju vrste) obsegu.

MALA TUKALICA *Porzana parva*

Borut Rubinić

Male tukalice smo v gnezditveni sezoni 2008 šteli na Cerkniškem jezeru in ob reki Muri. Na Cerkniškem jezeru smo registrirali 6 pojočih samcev male tukalice. Vrsto smo zabeležili na treh od sedmih popisnih enot ob reki Muri, kjer smo registrirali po enega pojočega samca.

Mala tukalica je zaradi skritega načina življenja, pretežno nočne aktivnosti in kratke sezone petja ena najmanj poznanih vrst ptic pri nas. Male tukalica je predvsem vrsta sladkovodnih močvirij, zaraščenih s trsjem, srpičjem, rogozom ali šašjem. V Sloveniji sta tako zaradi omejenosti primerne habitata male tukalice število in razširjenost vrste zelo omejena. Gnezdi v primernih habitatih ob Muri in na Cerkniškem jezeru.

Na Cerkniškem jezeru naj bi glede na ocene nekaj zadnjih let gnezdilo 5 do 20 parov malih tukalic. Pravilnost ocene smo potrdili že v prvem sistematičnem popisu vrste na tem območju (oziroma v Sloveniji nasploh) leta 2005, ko je bilo ob Strženu na JZ delu

Cerkniškega jezera zabeleženih 12 pojočih samcev male tukalice.

Male tukalice smo spomladi leta 2008 registrirali ob Lipsenjščici (4 izzvani samci) in ob Žerovniščici (2 odzvana samca), oba med popisom 21.6. Ob Strženu malih tukalic nismo zabeležili. Verjetno na razporeditev malih tukalic znotraj sicer precej ozkega območja (osrednji del Cerkniškega jezera) vplivajo vodne razmere tekočega leta. Kljub manjšemu številu zabeleženih osebkov menimo, da se druge razmere v habitatu te vrste niso spremenile.

Glede na novejšo podatke naj bi ob reki Muri gnezdilo 10 do 20 parov malih tukalic – njihova gnezditev je omejena na mrtvice, zaraščene s primernim rastlinjem (trsje, ločje, šašje, rogozje, jezek...), pa tudi na druga vodna telesa v bližini rečne struge, vključno z nekaterimi gramoznicami in umetnimi ali polnaravnimi jezeri in ribniki.

Male tukalice smo registrirali na treh popisnih enotah – po en samec na vzhodnem in zahodnem kraku mrtvice Potkova in samec v mrtvici Muriša. Letošnji podatki potrjujejo, da so območja, kjer so bile tukalice registrirane v bližnji preteklosti, še vedno primerna kot habitat vrste, ponovno pa bi pričakovali nekoliko višje število odzvanih samcev.

GRAHASTA TUKALICA *Porzana porzana*

Borut Rubinić

Grahaste tukalice smo v gnezditveni sezoni 2005 registrirali na Cerkniškem jezeru in v dolini reke Reke. Na Cerkniškem jezeru smo v štirih popisnih datumih zabeležili 12 pojočih (izzvanih) samcev grahastih tukalic. Na reki

Reki smo zabeležili 2 pojoča samca.

Zelo podobno, le v malenkost manjši meri kot prejšnja vrsta, je tudi grahasta tukalica ena najmanj raziskanih vrst pri nas. Razlogi za to so praktično identični kot za prejšnjo vrsto: nočna aktivnost, razširjenost le v slabo dostopnih mokriščih in kratka sezona svatovskega petja.

V Sloveniji so razmere za gnezditvev grahaste tukalice zelo omejene. Primerne najde le v mrtvicah ob reki Muri in na Cerknškem jezeru. Poleg omenjenih rek so območja redne gnezditvev grahaste tukalice v Sloveniji še dolina Reke in zadrževalnik Medvedce pri Pragerskem.

V letošnjem letu ob reki Muri kljub precejšnji vloženi energiji grahastih tukalic nismo registrirali. Razlog za to delno gotovo tiči tudi v spremembah okolja (večja eutrofikacija mrtvih rokavov, zaraščanje z rastlinskimi vrstami, neprimernimi za gnezditvev vrste, spremenjen hidrološki režim reke zaradi človekovih posegov ipd.). Na Cerknškem jezeru naj bi glede na ocene nekaj zadnjih let gnezdlilo 14 do 31 parov grahastih tukalic. V letošnji gnezditveni sezoni smo registrirali 12 pojočih samcev, kar v grobem potrjuje zgornjo populacijsko oceno. Število je višje in se glede na razpoložljivost in stabilnost habitata v času spremljanja stanja populacij ptic na tem IBA zdi bolj realno kot število, ugotovljeno leta 2005 (5 pojočih samcev).

- **Leta 2008 smo na Cerknškem jezeru registrirali 12, v dolini reke Reke pa dva pojoča samca grahastih tukalic**
- **Število odzvanih grahastih tukalic v grobem potrjuje naša pričakovanja glede številčnosti vrste in kaže na nadaljnjo primernost obeh območij za to v Sloveniji redko vrsto**

NAVADNA ČIGRA *Sterna hirundo*

Damijan Denac, Borut Rubinić

V gnezditveni sezoni 2008 smo popisali vsa območja potrjene in potencialne gnezditve navadne čigre v Sloveniji, vključena v SPA Drava in Sečoveljske soline. Dodatno območje, ki pred

letošnjim letom ni bilo vključeno v popise, je Škocjanski zatok.

Na reki Dravi je navadna čigra v letu 2008 gnezdlila na dveh tradicionalnih gnezdiščih – Ptujskem jezeru, kjer smo v celotni sezoni popisali skupno 35 gnezdečih parov, ter v bazenih za odpadne vode Tovarne sladkorja

Navadna čigra *Sterna hirundo*. Foto: Iztok Škornik

- **Leta 2008 je v Sloveniji gnezdlilo 146 parov navadnih čiger, od tega 94 na reki Dravi ter 52 na slovenski obali**
- **Zaradi omejenosti gnezdišč na Ptujskem jezeru že četrto leto zapored ugotavljamo negativni populacijski trend gnezdeče populacije navadne čigre, ob nadaljevanju trenda pa lahko v najslabšem primeru pričakujemo, da bo izginil kontinentalni del populacije te vrste v Sloveniji**
- **Gnezditvev navadnih čiger na Sečoveljskih solinah je bila zaradi ugodnih vremenskih razmer prvič v petih letih spremljanja uspešna, čigre pa so prvič gnezdlile tudi v Škocjanskem zatoku, kjer je 6 parov uspešno speljalo 6 mladičev**

d.d. Ormož, kjer je letos gnezdilo skupaj 59 parov čiger.

Na Sečoveljskih solinah je v sezoni 2008 gnezdilo 46 parov navadnih čiger.

V laguni Škocjanskega zatoka je letos prvič po poskusni, a neuspeli gnezditvi leta 2007 gnezdilo 6 parov navadnih čiger.

Skupno število gnezdečih parov obeh štajerskih kolonij je v primerjavi z lanskim letom ostalo praktično nespremenjeno (leta 2008 – 94 parov, leta 2007 – 95 parov), spremenila pa se je distribucija gnezdečih parov med kolonijami.

V primerjavi z letom 2007 se je število gnezdečih parov na Ptujskem jezeru zmanjšalo za četrtno (2008 – 35 parov, 2007 – 47 parov), negativni populacijski trend pa smo za to populacijo ugotovili že četrto leto zapored.

Glavni razlog za zmanjševanje populacije v zadnjih letih na Ptujskem jezeru je omejenost gnezdišč in zaraščanje otočka, kjer gnezdi glavni del kolonije. Na številčnost vrste nekoliko vpliva še medvrstno tekmovanje za gnezditveni prostor med čigro in rečnim galebom *Larus ridibundus*.

V bazenih za odpadne vode so gnezdile čigre na gnezditvenih splavih in na naravnih strukturah. Na splavih je gnezdilo skupaj 58 parov, na naravnih strukturah pa 10 parov, od katerih so 9 parov gnezda propadla. Ker so ti pari najverjetneje kasneje nadomestno gnezdili na splavih, je realno skupno število gnezdečih čiger v bazenih 59 parov. Število je večje kot lansko leto (2008 – 59 parov, 2007 – 48 parov), najverjetnejši razlog za povečano gnezdenje pa je priseljevanje z drugih območij.

Intenzivnega plenjenja v koloniji letos nismo zasledili.

Ohranitev navadne čigre v kontinentalnem delu Slovenije je trenutno povsem odvisna od prostovoljnega upravljanja z gnezdišči. Brez tega bosta gnezdišči za čigre izgubljeni in realno je pričakovati, da se bo velikost populacije zmanjšala na okoli 30 parov ali manj. Tako številčno oslabiljena populacija pa lahko izumre zaradi stohastičnih in drugih dejavnikov, značilnih za majhne populacije. Navadna čigra je edina vrsta ptice pri nas, ki nam jo je z ukrepi uspelo ohraniti, potem ko bi zaradi človekovih posegov v reke (regulacije, elektrarne, izkopavanja proda) lahko izginila že v osemdesetih letih.

Na Sečoveljskih solinah (Fontaniggeah) je v letu 2008 gnezdilo 46 parov. Nadomestnih gnezdišč (gnezditveni otoki) za čigre v skrajnem severovzhodnem bazenu Lere letos čigre kljub veliki skupni površini gnezditvenih otokov (več hektarov) in urejenim zakloniščem / zavetjem za mladiče niso zasedle. Glavni razlog sta povečano pojavljanje in pozornost plenilcev, v prvi vrsti sive vrane *Corvus cornix*.

Skupaj je na Sečoveljskih solinah v letu 2008 gnezdilo nekaj manj parov navadne čigre kot leto prej. Najbrž gre iskati vzroke zato tudi v botulizmu leta 2007, ko je poginilo kar nekaj odraslih ptic. Vsekakor je vzpodbudno dejstvo, da je bila gnezditvev navadne čigre, podobno

kot gnezditvev vseh drugih na tem območju pojavljajočih se obrežnih gnezdil (mala čigra, mali in beločeli deževnik, rumenonogi galeb, polojnik, sabljarka ipd.) v letošnji sezoni zaradi bistveno bolj stabilnega vremena kot nekaj sezon prej veliko uspešnejša kot v prejšnjih sezonah.

Narasla voda je sicer na začetku gnezditve uničila precejšnje število gnezd navadne čigre, tako da so bila ponovno (kot večino sezon doslej) zabeležena nadomestna legla, a druga gnezditvev je bila v glavnem uspešna in število poletelih mladičev ni bilo zanemarljivo (kot prejšnja leta).

Navadna čigra je letos prvič gnezdila tudi v Škocjanskem zatoku. Na gnezditvenih otočkih, posebej oblikovanih za obrežne gnezditve, v laguni rezervata je letos gnezdilo 6 parov navadnih čiger. Gnezditvev je bila uspešna in čigre so uspešno izpeljale vsaj 6 mladičev.

KOZAČA *Strix uralensis*

Borut Rubinič

V gnezditveni sezoni 2008 smo na dveh popisnih enotah registrirali skupno 38 parov kozač. Od tega je bilo 28 parov registriranih v oddaljenosti do 500 m od popisne točke. Izračunane primerjalne gostote (število parov / 10 km²) so naslednje: Javorniki 12,0; Kočevski rog 10,0.

- **Na dveh testnih območjih smo v letu 2008 zabeležili 38 parov kozač**
- **Visoka gostota pojočih kozač v sezoni 2008 je najverjetneje posledica rekordnega obroda bukve leta 2007 in posledično velikega števila polhov, glavne hrane kozač, leto pozneje**

Leto / Popisna enota	2000*	2002**	2004	2005	2006	2007	2008
Javorniki	5,1	5,1	11,2	7,2	8,5	5,1	12,0
Kočevski Rog	ni podatka	ni podatka	13,4	4,8	7,8	6,4	10,0
Skupaj	-	-	12,5	6,0	8,2	5,8	10,9

Ekološke gostote (odzvani samci, samice oz. pari; št. parov / 10 km²) kozač *Strix uralensis* v letih 2000, 2002 in 2004–08 na testnih popisnih enotah Javorniki in Kočevski Rog

* PREŠERN & KOHEK 2001 / ** DOPPS, neobj.

V letošnji sezoni 2008 smo kozače primerjalno popisovali le na običajnih 33 popisnih točkah v Kočevskem rogu in na Javornikih. V primerjavi z lanskim letom so bile gostote kozač na obeh popisnih enotah višje, zelo primerljive kot rekordne gostote v sezoni 2004. Letošnja gostota kozač na testnih popisnih enotah Javorniki in Kočevski rog je glede na podatke iz sedmih (Javorniki) oz. petih (Kočevski rog) različnih let med najvišjimi, primerljiva z rekordno sezono 2004. Verjetno je, da je nekoliko nižja zabeležena ekološka gostota parov kozač na popisni enoti Kočevski rog v primerjavi z gostoto na popisni enoti Javorniki ali pa gostoti na istih popisnih točkah v rekordnem letu 2004 bolj posledica dejstva, da na tej popisni enoti ni bila opravljena ponovitev popisa. Glede na izkušnje so namreč kozače na različnih popisnih točkah ob različnih dnevih tudi znotraj optimalnega popisnega obdobja različno odzivne. Ponovitev popisa je zato zelo priporočljiva. Najverjetnejši razlog za nekoliko nižje vrednosti od pričakovanih glede na rezultate na popisni enoti Javorniki je verjetno ravno v izvedbi popisa brez ponovitve.

Visoka gostota kozač v letošnjem letu je nedvomno posledica lanskega rekordnega obroda bukve in posledično velikega števila polhov, ki so v dinarskih gozdovih glavni kozačin plen. Povezava med obrodod

bukve, številčnostjo polhov in posledično (naslednje leto) kozač je znana iz številnih raziskav in je bila večkrat potrjena tudi v Sloveniji.

PISANA PENICA *Sylvia nisoria*

Borut Rubinič

V letošnji sezoni smo pisane penice popisovali na SPA in IBA Kras, na IBA/SPA Cerknško jezero ter na IBA/SPA Planinsko polje. Na slednjih dveh območjih popisi predhodno niso bili opravljeni. Na 3 popisnih ploskvah z 9 dvokilometrskimi transekti smo zabeležili skupaj 49 parov pisanih penic.

V Sloveniji je pisana penica razmeroma slabo poznana vrsta. Zdi se, da je bila še pred nekaj leti na Krasu pogostejša, kot to kažejo izjemno skopi novejši podatki. V zadnjem času je bila gnezditev na tem SPA potrjena le na Podgorskem krasu in v Senožeškem podolju.

Kozača *Strix uralensis*. Foto: Borut Rubinič

Na letošnjih popisih smo penice znotraj IBA in SPA Kras iskali na edinem območju znotraj tega IBA, kjer je bila med intenzivnim iskanjem leta 2005 tudi v resnici registrirana, na Senožeškem podolju. Ponovno je bila na obeh transektih Senožeškega podolja, kjer je bila vrsta ugotovljena, zabeležena v relativno nizkem številu – skupno je bilo na dveh

- **V letu 2008 smo prvič usmerjeno popisovali pisane penice na Cerknškem jezeru in Planinskem polju ter potrdili pomembnost obeh območij za to vrsto**
- **Ocenjujemo, da na Cerknškem jezeru gnezdi 25–45 parov ter na Planinskem polju 30–55 parov pisanih penic**
- **Na Krasu je pisana penica redka in maloštevilna, njeno gnezditev pa smo v letu 2008 potrdili le na Griškem polju in v Senožeškem podolju, kjer gnezdi največ 30 parov**

Habitat pisane penice *Sylvia nisoria* na Planinskem polju. Foto: Borut Rubinić

približno dvokilometerskih transektih ugotovljenih 6 pojočih samcev (7 pojočih samcev leta 2005). Omeniti velja, da oba transekta potekata skozi optimalni habitat za vrsto, ki pa je na omenjenem območju omejen. Glede na razpoložljivost primernehabitata vnovič ocenjujemo, da na območju Griškega polja in Senožškega podolja gnezdi največ med 20 in 30 parov pisanih penic.

Tako na SPA/IBA Planinsko polje kot tudi na Cerkniskem polju naseljuje pisana penica značilne otoke grmišč in grmiščne mejice med obsežnimi vlažnimi travniki obeh kraških polj. Na obeh območjih je zaradi primernosti habitata in kontinentalnega značaja gnezdišč (kot kaže ta v Sloveniji igra precejšnjo vlogo, saj pisanih penic v območjih z intenzivnejšim sredozemskim vplivom skorajda ni) pisana penica precej običajna in številčna vrsta. Na treh dvokilometerskih transektih na Planinskem polju smo zabeležili 24 pojočih samcev pisanih penic, na štirih dvokilometerskih transektih na Cerkniskem jezeru pa 19 pojočih samcev.

Omenjeni podatki, prvič sistematično zbrani v letošnji sezoni,

ne le potrjujejo pomembnost obeh območij za pisano penico, temveč tudi presegajo dosedanje ocene populacije te vrste z Dodatka I. Ptičje direktive na obeh IBA/SPA. BOŽIČ in MIHELČ (2002) ocenjujeta populacijo na Cerkniskem jezeru na 4 do 8 parov, populacijo na Planinskem polju pa na 20 do 30 parov. Z zgolj orientacijsko oceno velikosti populacij na teh dveh območjih smo ugotovili, da so bile prejšnje ocene podcenjene. Primernejše ocene bi bile 30 do 55 parov na Planinskem polju in 25 do 45 parov na Cerkniskem jezeru.

POPIS VELIKE UHARICE *Bubo bubo* V VIPAVSKI DOLINI

Jernej Figelj

V Vipavski dolini smo odkrili dve novi gnezdišči velike uharice *Bubo bubo* in s tem dodatno potrdili pomen Vipavske doline ter IBA Južni rob Trnovskega gozda in Nanos za veliko uharico. Dne 9.2.2008 smo opravili tradicionalni vsakoletni skupinski popis velike uharice, tokrat na obrobjih Vipavske doline. Skupinski popisi potekajo v okviru DOPPS od leta 1999, v glavnem pa popise opravljamo izmenjaje na dveh širših območjih – obrobju Vipavske doline

z južnim robom Trnovskega gozda in Nanosom ter na Kraškem robu. Namen popisa v letu 2008, na katerem se je zbralo 42 prostovoljnih popisovalcev, je bil spremljanje populacije velike uharice na IBA Južni rob Trnovskega gozda in Nanos, kjer je velika uharica varovana vrsta, ter odkrivanje morebitnih novih (nepoznanih) lokacij, kjer velika uharica gnezdi. Metoda popisa velike uharice je poslušanje spontano pojočih teritorialnih samcev ob mraku v začetku pomladi. Globoko doneči »U-HU«, s katerim samec označuje svoj teritorij in kliče samico, je moč slišati več kot 2 km daleč. Velike uharice je popisovalo 9 skupin, od tega ena na znanem gnezdišču v okolici Ajdovščine z namenom, da neizkušeni ljubitelji spoznajo to našo največjo sovo. Ostalih 8 skupin se je razporedilo po Vipavski dolini z namenom preveriti stara gnezdišča in morda odkriti nova. Veliko uharico smo zabeležili na petih lokacijah (vključno z omenjeno pri Ajdovščini), dve od teh sta bili odkriti na novo. Rezultati so potrdili pomembnost IBA Južni rob Trnovskega gozda in Nanos ter tudi Vipavske doline za veliko uharico.

Naročnik vsakoletnega spremljanja populacij izbranih ciljnih vrst ptic na SPA je Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije.

Življenjski prostor velike uharice *Bubo bubo* v Vipavski dolini. Foto: Jernej Figelj

4.2 Monitoring splošno razširjenih vrst ptic kmetijske krajine (FBI)

Luka Božič

V sezoni 2008 smo zaključili z drugo sezono popisov v okviru monitoringa splošno razširjenih ptic kmetijske krajine (FBI). S tem monitoringom ugotavljamo, kaj se dogaja s populacijami splošno razširjenih vrst ptic kmetijske krajine v Sloveniji. Slovenski popis je del vseevropskega programa monitoringa pogostih ptic (Pan-European Common Bird Monitoring Scheme – PECBMS), ki poteka v več kot 20 državah Evrope.

Namen popisov v okviru monitoringa splošno razširjenih vrst ptic kmetijske krajine (krajše: FBI – Farmland Bird Index) je zbiranje podatkov, ki omogočajo spremljanje populacijskih sprememb značilnih, pogostih ptic kmetijske krajine v Sloveniji. PECBMS izračunava evropski

indeks pogostih vrst ptic (Common Bird Index – CBI). CBI je na evropski ravni sestavljen iz indeksa pogostih ptic kmetijske krajine, indeksa pogostih gozdnih ptic in indeksa drugih pogostih vrst ptic. Monitoring FBI je v Sloveniji zasnovan kot dolgoročno, redno ponavljanje popisa na izbranih, vnaprej določenih popisnih ploskvah.

Popisovalci so nalogo opravili na popisnih ploskvah, ki so si jih po lastni želji izbrali iz nabora 410 sistematično določenih ploskev 2x2 km, kjer je delež kmetijske rabe vsaj 40%. Popisovali so na vnaprej določenih dvokilometrskih transektih, ki so jih začrtali med predhodnimi obiski ploskev. Na vsakem transektu smo popis opravili dvakrat, enkrat v prvem delu gnezditvene sezone (1.4. – 5.5.) in enkrat kasneje (do 30.6.).

V gnezditveni sezoni 2008 smo popis ptic za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine opravili na 88 popisnih ploskvah, v popisu pa je sodelovalo 29 popisovalcev. V popisu smo dosegli dokaj enakomerno zastopanost

različnih regij Slovenije, saj 32 obdelanih popisnih ploskev leži v panonskem svetu, 10 v alpskem, 24 v dinarskem in 18 v sredozemskem svetu Slovenije. Skupaj smo na vseh popisnih ploskvah med popisom zabeležili 121 vrst gnezdk, kar je približno 60% vseh vrst, ki dejansko gnezdi v Sloveniji. Pet najštevilčnejših vrst je bilo dominantnih, in sicer črnoglavka *Sylvia atricapilla*, škorec *Sturnus vulgaris*, domači vrabec *Passer domesticus*, kos *Turdus merula* in siva vrana *Corvus cornix*. Najredkeje zabeležene vrste, ki so vezane na kmetijsko krajino, so bile kozica *Gallinago gallinago*, močvirski lunj *Circus pygargus*, veliki škurh *Numenius arquata*, kosec *Crex crex* in kobiličar *Locustella naevia*. V najvišjih gostotah so se pojavljali domači vrabec, poljski vrabec *Passer montanus*, črnoglavka, kos, velika sinica *Parus major*, škorec, ščinkavec *Fringilla coelebs*, rjavi srakoper *Lanius collurio* in grilček *Serinus serinus*. Pregled rezultatov kaže, da so nekatere značilne pogoste vrste kmetijske krajine, pri katerih je bil v zadnjih desetletjih v Evropi zabeležen velik upad številčnosti,

Grilček *Serinus serinus*. Foto: Borut Rubinić

v Sloveniji precej številne. Takšne vrste z najmanj 250 registracijami leta 2008 v Sloveniji so predvsem škorec, poljski vrabec, poljski škrjanec *Alauda arvensis*, rumeni strnad *Emberiza citrinella* in grilček. Med temi je grilček po zadnjih podatkih celo v skupini petih vrst kmetijske krajine, pri katerih je bil v Evropi zabeležen največji padec številčnosti (dolgoročni populacijski trend - 41%) (PECBMS 2007). Kljub temu moramo biti pri interpretaciji teh

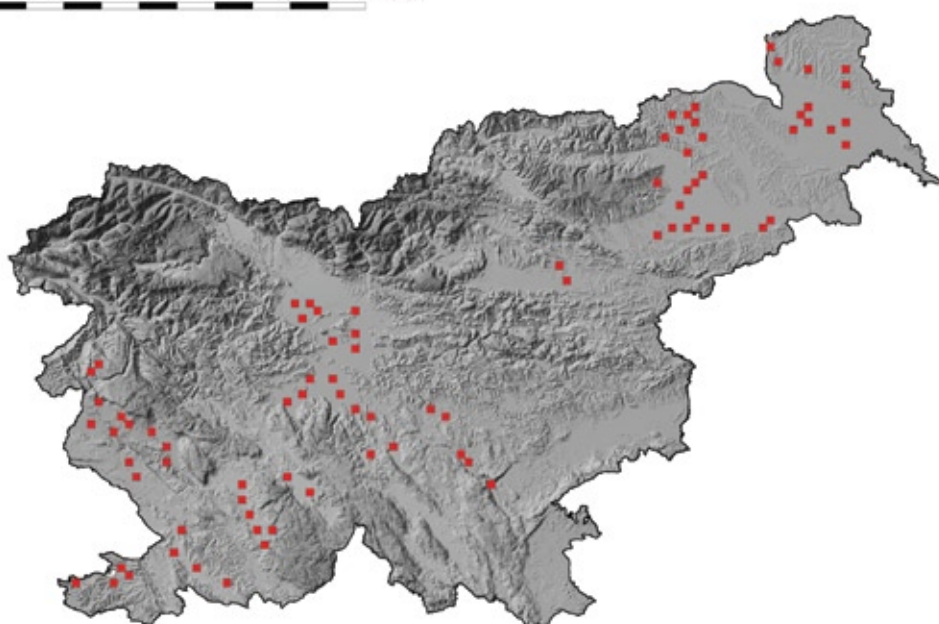
podatkov previdni, saj natančnih populacijskih trendov navedenih vrst pri nas (še) ne poznamo. Med temi se številčnost vsaj pri poljskem škrjancu skoraj zagotovo zmanjšuje tudi v Sloveniji. Po drugi strani smo lahko že zdaj zaskrbljeni zaradi številčnosti nekaterih ptičjih vrst kmetijske krajine, saj bi jih glede na veliko število obdelanih popisnih ploskev pričakovali precej več. Mednje glede na izkušnje iz minulih let sodijo smrdokavra *Upupa epops*, pogorelček *Phoenicurus*

phoenicurus in divja grlica *Streptopelia turtur*.

Monitoring splošno razširjenih vrst ptic je akcija na dolgi rok, saj bodo glavni rezultati – populacijski trendi vrst kmetijske krajine – vidni šele po nekaj letih rednih popisov na večjem številu istih popisnih ploskev. Prav zaradi tega je dolgoročno sodelovanje v projektu zelo pomembno.

Naročnik vsakoletnega spremljanja splošno razširjenih ptic kmetijske krajine je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

0 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 Kilometri

Popisne ploskve (88), obdelane v popisu za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine (Farmland Bird Index) leta 2008

VRSTA		Število registracij	Gostota (parov / 10 ha)	Število popisnih ploskev (N = 84)	% popisnih ploskev
Slovensko ime	Latinsko ime				
škorec	<i>Sturnus vulgaris</i>	719	15,0	77	91,7
poljski vrabec	<i>Passer montanus</i>	587	28,1	70	83,3
kmečka lastovka	<i>Hirundo rustica</i>	498	4,5	67	79,8
poljski škrjanec	<i>Alauda arvensis</i>	278	7,2	39	46,4
rumeni strnad	<i>Emberiza citrinella</i>	271	8,4	56	66,7
grilček	<i>Serinus serinus</i>	248	10,3	63	75,0
rjavi srakoper	<i>Lanius collurio</i>	228	10,8	63	75,0
slavec	<i>Luscinia megarhynchos</i>	157	5,2	26	31,0
prosnik	<i>Saxicola torquata</i>	152	7,3	54	64,3
grivar	<i>Columba palumbus</i>	137	1,5	51	60,7
lišček	<i>Carduelis carduelis</i>	137	4,9	53	63,1
rjava penica	<i>Sylvia communis</i>	134	7,2	42	50,0
veliki strnad	<i>Miliaria calandra</i>	98	2,4	21	25,0
vijeglavka	<i>Jynx torquilla</i>	87	1,9	46	54,8
postovka	<i>Falco tinnunculus</i>	82	0,9	42	50,0
hribski škrjanec	<i>Lullula arborea</i>	82	2,4	21	25,0
repnik	<i>Carduelis cannabina</i>	81	2,5	27	32,1
plotni strnad	<i>Emberiza cirlus</i>	80	2,6	18	21,4
repaljščica	<i>Saxicola rubetra</i>	75	4,0	15	17,9
zelena žolna	<i>Picus viridis</i>	51	0,7	27	32,1
čopasti škrjanec	<i>Galerida cristata</i>	50	2,1	15	17,9
divja grlica	<i>Streptopelia turtur</i>	47	1,0	23	27,4
rumena pastirica	<i>Motacilla flava</i>	47	1,4	7	8,3
pogorelček	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	30	0,9	15	17,9
smrdokavra	<i>Upupa epops</i>	26	0,4	13	15,5
bela štoklja	<i>Ciconia ciconia</i>	6	0,0	5	6,0
jerebica	<i>Perdix perdix</i>	4	0,1	4	4,8
košec	<i>Crex crex</i>	3	0,1	2	2,4
SKUPAJ		4395	128,8		

Ciljne vrste, zabeležene v popisu za določitev slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine (Farmland Bird Index) na vseh popisnih ploskvah v Sloveniji leta 2008

- S FBI ugotavljamo, kaj se dogaja s populacijami splošno razširjenih ptic kmetijske krajine v Sloveniji
- Najštevilčnejše vrste slovenske kmetijske krajine so črnoglavka, škorec, domači vrabec, kos in siva vrana
- V Sloveniji so nekatere vrste, ki drugod po Evropi naglo upadajo, še vedno precej številne; med njimi so škorec, poljski vrabec, poljski škrjanec, rumeni strnad in grilček, kljub temu pa za zdaj še ne vemo, kakšni so njihovi populacijski trendi pri nas
- Na podlagi rezultatov popisa leta 2008 smo zaskrbljeni zaradi maloštevilnosti nekaterih značilnih vrst kmetijske krajine: smrdokavre, pogorelčka in divje grlice

- Pozimi 2008 smo v že 21. zaporednem Januarskem štetju vodnih ptic (IWC) v Sloveniji prešteli 66.268 vodnih ptic, kar je najvišje število v dosedanjih štetjih; najvišje je bilo tudi število registriranih vrst – 68
- Dobro polovico vseh vodnih ptic smo prešteli na območju reke Drave
- Največ (24.843 ali 37,5% vseh osebkov) je bilo mlakaric, sledile so liske (11.342; 17,1%), rečni galebi (8052; 12,1%), kormorani (3224; 4,9%) in rumenonogi galebi (3176; 4,8%)
- Prvič v času IWC smo opazovali rožnatega pelikana, plamenca in žerjava
- Največ v dosedanjih štetjih je bilo pritlikavih kormoranov, velikih belih čapelj, labodov grbcev, lisk, rečnih galeb in vodomcev, najmanj pa rdečenogih martinov in malih žagarjev
- Največji dvig številčnosti na območju Slovenije od leta 1997 beležimo pri labodu grbcu, veliki beli čaplji in velikem žagarju
- Nazadovanje januarskih populacij smo zabeležili pri njivski gosi, žvižgavki, malem žagarju in spremenljivemu prodniku

4.3 Januarsko štetje vodnih ptic (IWC)

Luka Božič

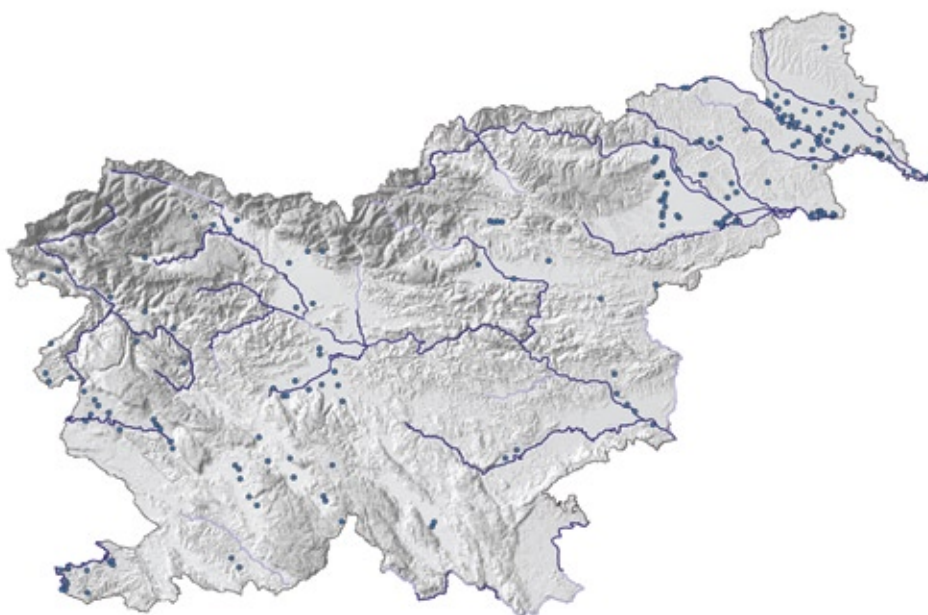
Pozimi 2008 smo že 21. leto zapored opravili Januarsko štetje vodnih ptic (IWC – International Waterbird Census). Leta 2008 je pri štetju sodelovalo 228 prostovoljnih popisovalcev. Pregledali smo 409 popisnih odsekov na rekah v skupni dolžini 1365,2 km. Poleg tega smo pregledali tudi 194 lokalitet (145 stoječih voda in 49 potokov oziroma manjših rek). S tem je bila dosežena največja pokritost vodnih teles v doslej opravljenih januarskih štetjih vodnih ptic na ozemlju Slovenije.

Januarsko štetje vodnih ptic je popis vodnih ptic, ki poteka po vsem svetu ob koncu tedna, ki je najbližji sredini januarja. Štetje na globalni ravni koordinira organizacija Wetlands International, vanj pa je od leta 1988 vključena tudi Slovenija. Od leta 1997 štetje pokriva vse večje reke, celotno Obalo in večino pomembnejših stoječih vodnih teles v Sloveniji.

Januarsko štetje vodnih ptic je leta 2008 potekalo 12. in 13. januarja. Šteli smo vse vodne ptice, kamor uvrščamo od pri nas redno pojavljajočih se vrst predstavnike skupin slapnikov *Gaviidae*, ponirkov *Podicipedidae*, kormoranov *Phalacrocoracidae*, čapelj *Ardeidae*, plovcev *Anatidae*, tukalic *Rallidae* in pobrežnikov *Charadriiformes* ter belorepca *Haliaeetus albicilla*, vodomca *Alcedo atthis* in povodnega kosa *Cinclus cinclus*.

Popisovalci so štetje opravili na vnaprej določenih rečnih odsekih oziroma lokalitetah in rezultate vpisali v poseben obrazec. Za koordinacijo popisovalcev na števnih območjih je bilo zadolženih 12 lokalnih koordinatorjev, na državni ravni pa je popis koordiniral nacionalni koordinator.

Skupaj smo prešteli 66.268 vodnih ptic, ki so pripadale 68 vrstam. To je najvišje število vodnih ptic in tudi

Popisni odseki in lokalitete januarskega štetja vodnih ptic leta 2008 v Sloveniji; temno modre črte označujejo pregledane, svetlo modre pa nepregledane odseke. S temno modrimi krogi so označene druge lokalitete – manjše stoječe vode in potoki oziroma manjše reke.

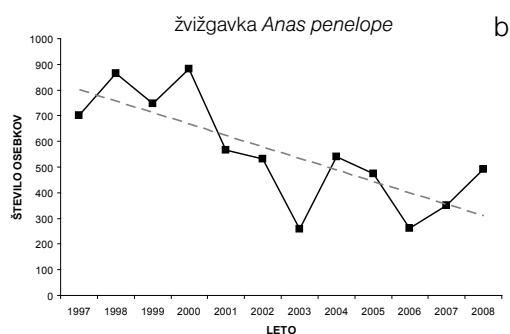
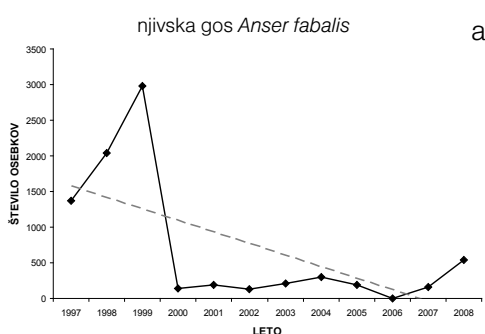

V letu 2008 smo našli največje število pritlikavih kormoranov *Phalacrocorax pygmaeus* doslej. Foto: Borut Rubinič

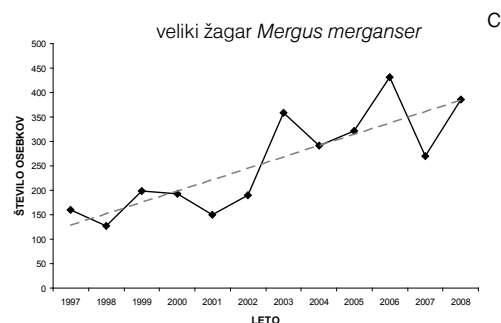
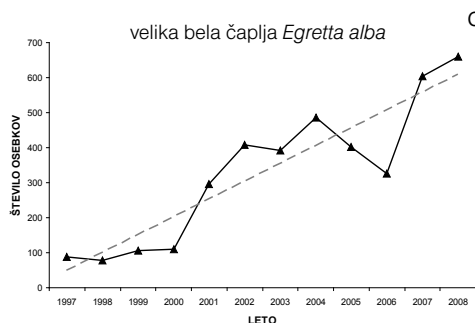
najvišje število vrst kdaj prešteti med januarskim štetjem vodnih ptic v Sloveniji. Tako kot vsa leta prej smo največje število vodnih ptic prešteli na števnem območju reke Drave, in sicer 33.340. To je dobra polovica vseh vodnih ptic, prešteti v Sloveniji. Mlakarica *Anas platyrhynchos* je bila med štetjem leta 2008, tako kot ob vseh prejšnjih štetjih, daleč najštevilnejša vrsta (37,5% vseh vodnih ptic). Po številu prešteti

osebkov so ji sledili liska *Fulica atra*, rečni galeb *Larus ridibundus*, kormoran *Phalacrocorax carbo* in rumenonogi galeb *Larus michahellis*. Leta 2008 smo med januarskim štetjem vodnih ptic prvič zabeležili rožnatega pelikana *Pelecanus onocrotalus* (akumulacija Most na Soči), plamenca *Phoenicpterus roseus* (Sečoveljske soline) in žerjava *Grus grus* (Cerkniško polje). Leta 2008 smo prešteli

največ pritlikavih kormoranov *Phalacrocorax pygmaeus*, velikih belih čapelj *Egretta alba*, labodov grbcev *Cygnus olor*, konopnic *Anas strepera*, tatarskih žvižgavk *Netta rufina*, srednjih žagarjev *Mergus serrator*, lisk, zelenonogih martinca *Tringa nebularia*, pikastih martinca *Tringa ochropus*, rečnih galebov in vodomcev v okviru januarskih štetij vodnih ptic od leta 1997 naprej. Najnižje število

Populacijski trendi štirih izbranih varstveno pomembnih vrst vodnih ptic glede na število prešteti osebkov v času Januarskih štetij vodnih ptic (IWC) v Sloveniji v obdobju 1997–2008.

v dvanajstih letih januarских štetiј smo zabeležili pri rdečenogem martincu *Tringa totanus* in drugo leto zapored pri malem žagarju *Mergellus albellus*.

Rezultati štetiј leta 2008 kažejo na nadaljevanje populacijskih trendov, ki jih pri nekaterih vrstah beležimo

v zadnjem desetletju: januarске populacije laboda grbca, velike bele čaplje, velikega žagarja in drugih so se v obdobju 1997 – 2008 povečale, medtem ko smo v enakem obdobju zabeležili upad številčnosti pri njivski gosi *Anser fabalis*, žvižgavki *Anas penelope*, malem žagarju, spremenljivem

prodniku *Calidris alpina* in še nekaterih vrstah. Pritlikavi kormoran je v tem obdobju postal reden prezimovalec v SV Sloveniji.

Izvedbo dela vsakoletnega Zimskega štetiј vodnih ptic omogoča Ministrstvo za okolje in prostor Republike Slovenije.

Vrsta	Števno območje	Mura	Drava	Savinja	Zgornja Sava	Spodnja Sava	Kolpa	Notranjska & Primorska	Obala	Slovenija
rdečegri slapnik <i>Gavia stellata</i>								1	5	6
polarni slapnik <i>Gavia arctica</i>								1	69	70
mali ponirek <i>Tachybaptus ruficollis</i>	69	443	6	305	211	8	19	75	1136	
čopasti ponirek <i>Podiceps cristatus</i>	18	104	9	18	33	2	7	217	408	
rjavovrati ponirek <i>Podiceps grisegena</i>		1						5	6	
črnovrati ponirek <i>Podiceps nigricollis</i>								90	90	
kormoran <i>Phalacrocorax carbo</i>	245	1691	384	169	247	100	80	308	3224	
vranjek <i>Phalacrocorax aristotelis</i>								227	227	
pritlikavi kormoran <i>Phalacrocorax pygmaeus</i>	45	300								345
rožnati pelikan <i>Pelecanus onocrotalus</i>							1			1
bobnarica <i>Botaurus stellaris</i>	4				1		1			6
mala bela čaplja <i>Egretta garzetta</i>			3				1	90	94	
velika bela čaplja <i>Egretta alba</i>	159	339	1	54	31	6	50	20	660	
siva čaplja <i>Ardea cinerea</i>	145	406	60	197	85	14	190	56	1153	
bela štoklja <i>Ciconia ciconia</i>		2								2
plamenec <i>Phoenicopterus roseus</i>								15	15	
labod grbec <i>Cygnus olor</i>	410	1139	83	179	376	2	40	1	2230	
njivska gos <i>Anser fabalis</i>		540								540
beločela gos <i>Anser albifrons</i>		131					100			231
siva gos <i>Anser anser</i>		3	1	2			16	1	23	
gos <i>Anser</i> sp.					4					4
duplinska kozarka <i>Tadorna tadorna</i>		1						29	30	
moškata bleščavka <i>Cairinia moschata</i>		2	7	4			1			14
mandarinka <i>Aix galericulata</i>		1		4		1				6
čilska žvižgavka <i>Anas sibilatrix</i>							2			2
žvižgavka <i>Anas penelope</i>	7	186	2	21	2	1	56	217	492	
konopnica <i>Anas strepera</i>	4	104	4	15	12		22	18	179	
kreheljc <i>Anas crecca</i>	207	742	65	46	149	36	65	251	1561	
mlakarica <i>Anas platyrhynchos</i>	3771	9553	1630	5258	2170	570	1392	499	24843	
dolgorepa raca <i>Anas acuta</i>	1						2	1	4	
raca žličarica <i>Anas clypeata</i>		6		2			3	41	52	
tatarska žvižgavka <i>Netta rufina</i>		7			1					8
sivka <i>Aythya ferina</i>	3	1090	20	36	155	3	20	13	1340	
kostanjevka <i>Aythya nyroca</i>					1					1
čopasta črnica <i>Aythya fuligula</i>	10	874	33	141	38	3	1		1100	
rjavka <i>Aythya marila</i>				2	4			5	11	
<i>Aythya ferina</i> X <i>Aythya nyroca</i>				1						1
zimská raca <i>Clangula hyemalis</i>		1								1
črna raca <i>Melanitta nigra</i>								1	1	
beloliska <i>Melanitta fusca</i>		10		1	1			5	17	

Nadaljevanje tabele na naslednji strani.

Vrsta \ Števno območje	Mura	Drava	Savinja	Zgornja Sava	Spodnja Sava	Kolpa	Notranjska & Primorska	Obala	Slovenija
zvonec <i>Bucephala clangula</i>	26	881		45	7		40	10	1009
mali žagar <i>Mergellus albellus</i>		44					3		47
srednji žagar <i>Mergus serrator</i>				2				130	132
veliki žagar <i>Mergus merganser</i>	22	180	5	153		1	25		386
belorepec <i>Haliaeetus albicilla</i>	1	2					1		4
mokož <i>Rallus aquaticus</i>	8	26		8	3		11	3	59
zelenonoga tukalica <i>Gallinula chloropus</i>	9	18	13	133	19		2	13	207
liska <i>Fulica atra</i>	243	8088	687	603	844	232	49	596	11342
žerjav <i>Grus grus</i>							56		56
beločeli deževnik <i>Charadrius alexandrinus</i>								11	11
črna prosenka <i>Pluvialis squatarola</i>								6	6
priba <i>Vanellus vanellus</i>								40	40
mali prodnik <i>Calidris minuta</i>								19	19
spremenljivi prodnik <i>Calidris alpina</i>								13	13
kozica <i>Gallinago gallinago</i>	1	3		9	3		4		20
sloka <i>Scolopax rusticola</i>							2		2
veliki škurh <i>Numenius arquata</i>								29	29
rdečenogi martinec <i>Tringa totanus</i>								1	1
zelenonogi martinec <i>Tringa nebularia</i>								26	26
pikasti martinec <i>Tringa ochropus</i>	47	18		9					74
mali martinec <i>Actitis hypoleucos</i>								4	4
črnoglavi galeb <i>Larus melanocephalus</i>							2	6	8
mali galeb <i>Larus minutus</i>								1	1
rečni galeb <i>Larus ridibundus</i>	18	4896	172	30	121		253	2562	8052
sivi galeb <i>Larus canus</i>	3	658	80	1	2	1	26	11	782
srebrni galeb <i>Larus argentatus</i>				1					1
rumenonogi galeb <i>Larus cachinnans</i>	12	759	9	7	40	55	705	1589	3176
kričava čigra <i>Sterna sandvicensis</i>								36	36
vodomec <i>Alcedo atthis</i>	19	36	1	18	18	5	10	32	139
povodni kos <i>Cinclus cinclus</i>	2	55	7	125	19		244		452
Skupaj	5509	33340	3282	7599	4597	1040	3504	7397	66268

Število prešteti vodnih ptic na posameznem števnem območju in v celotni Sloveniji med januarским štetjem vodnih ptic leta 2008 (1 - Mura, 2 - Drava, 3 - Savinja, 4 - Zgornja Sava, 5 - Spodnja Sava, 6 - Kolpa, 7 - Notranjska in Primorska, 8 - Obala)

5 Lokalni popisi

5.1 Popis varovanih vrst ptic v SPA Trnovski gozd

Andrej Figelj

Leta 2008 je DOPPS opravil popis ptic Trnovskega gozda z namenom, da se ugotovijo težko zaznavne vrste za potrebe Novega ornitološkega atlasa Slovenije. Naš drugi pomembni cilj, povezan s prvim, je bil potrditev pravilnosti populacijskih ocen za kvalifikacijske in druge varovane vrste, na podlagi katerih je bilo območje Trnovskega gozda uvrščeno na seznam Natura 2000 kot SPA (Posebno območje varstva).

Trnovski gozd je bil do nedavnega ornitološko slabo raziskano območje. Glavnino podatkov so prispevali lovci in gozdarji ter posamezni ornitologi, ki so občasno obiskovali območje. Opravljenih je bilo tudi nekaj popisov sov, predvsem kozače *Strix uralensis* in koconogega čuka

Aegolius funereus. Eden glavnih ciljev Severnoprimske sekcije DOPPS v letu 2008 je bil raziskati ornitofavno Trnovskega gozda in potrditi pojavljanje kvalifikacijskih vrst ptic, zaradi katerih je bil Trnovski gozd uvrščen v omrežje Natura 2000. Popisi so potekali med 4. aprilom in 23. majem 2008, na popisih je sodelovalo 15 izkušenih popisovalcev iz vse Slovenije.

Metode popisa so se razlikovale od vrste do vrste. Pregledali smo vsa znana aktivna in zgodovinska rastišča divjega petelina *Tetrao urogallus*. Pri sovah smo uporabljali metodo izzivanja (playback method).

- Potrdili smo pomen Trnovskega gozda za ptice iz Dodatka I Ptičje direktive, varovane v okviru omrežja Natura 2000
- Divji petelin je na območju Trnovskega gozda doživel drastičen upad; nizko je bilo tudi število registriranih gozdnih jerebov
- Izzvali smo 12 pojočih koconogih čukov, 5 malih skovikov, zabeležili pa tudi številne kozače in dve mali uharici, sicer redki gnezdilki Trnovskega gozda
- Odkrili smo 7 lokacij triprstega in tri lokacije belohrbtega detla; za obstoj obeh vrst sta ključni zmerno gospodarjenje z gozdom in večje število gozdnih rezervatov

Detle smo načrtno iskali v zanje primernih habitatih, ki so večinoma v gozdnih rezervatih. Metodo izzivanja smo uporabili tudi pri potrjevanju gozdnega jereba *Bonasa bonasia*, belohrbtega *Dendrocopos leucotos* in triprstega dela *Picoides tridactylus*.

Med celotnim popisom smo odkrili le tri aktivna rastišča divjega petelina in 5 pojočih gozdnih jerebov. Veliko energije smo namenili detlom in odkrili 3 lokacije belohrbtega detla, med njimi tudi aktivno gnezdo. Vse lokacije so na območju gozdnih rezervatov z velikim deležem odmrlega lesa bukve *Fagus sylvatica*. V predelih Trnovskega gozda, kjer je večji delež iglavcev, smo odkrili 7 lokacij triprstega detla. Tudi triprsti detel je pogostejša vrsta v gozdnih rezervatih, predvsem v tistih z mraziščnim značajem. Številne podatke o kozači smo zbrali med popisi drugih sov, saj so se kozače po večjem delu Trnovskega gozda spontano oglašale. Pri popisih sov smo se osredotočili na koconogega čuka in malega skovika *Glaucidium passerinum*. V predelih z večjim deležem iglavcev smo odkrili 12 pojočih samcev koconogega čuka in 5 pojočih malih skovikov. Med popisi smo zabeležili tudi 2 mali uharici *Asio otus*.

S pomočjo usmerjenih popisov smo potrdili pomembnost Trnovskega

Mali skovik *Glaucidium passerinum* v Trnovskem gozdu. Foto: Erik Šinigoj

Vrsta	Varovana vrsta	Vrsta z Dodatka I Ptičje direktive	Ocena	Ugotovljeni v popisu 2008
črna žolna <i>Dryocopus martius</i>	✓	✓	ni podatka	prisotna
divji petelin <i>Tetrao urogallus</i>	✓	✓	34 rastišč	3 rastišča
gozdni jereb <i>Bonasa bonasia</i>	✓	✓	ni podatka	5
koconogi čuk <i>Aegolius funereus</i>	✓	✓	10–15 parov	12
kozača <i>Strix uralensis</i>	✓	✓	15–20 parov	prisotna
sršenar <i>Pernis apivorus</i>	✓	✓	ni podatka	prisoten
triprsti detel <i>Picoides trydactilus</i>	✓	✓	ni podatka	7
belohrbti detel <i>Dendrocopos leucotos</i>		✓	ni podatka	3
mali skovik <i>Glaucidium passerinum</i>		✓	ni podatka	5

Ocene populacij varovanih vrst v SPA Trnovski gozd po Prilogi 4.2 Operativnega programa – programa upravljanja območij Natura 2000 ter število ugotovljenih ciljnih vrst v popisu DOPPS leta 2008

gozda za varovane vrste ptic znotraj omrežja Natura 2000. Ugotovili smo velik pomen gozdnih rezervatov in zmernega gospodarjenja z gozdovi za vzdrževanje stabilnih populacij triprstega in belohrbtega detla. Potrdili smo drastični upad divjega petelina na območju Trnovskega gozda ter manjšo gostoto gozdnih jerebov od pričakovane. Da bi populacije varovanih vrst ptic, predvsem divjega petelina, v Trnovskem gozdu postale stabilne, bo v prihodnosti treba več pozornosti nameniti pravilnemu gospodarjenju z gozdovi in omejevanju pritiska na območje zaradi rekreacije in nabiralništva.

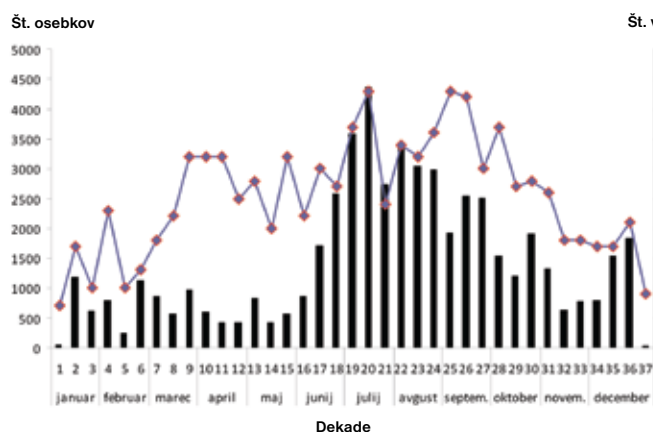
5.2 Spremljanje vodnih ptic in ujed na IBA Črete

Dejan Bordjan

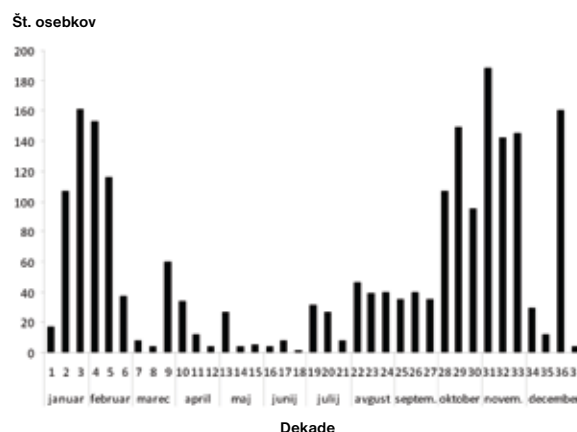
Na zadrževalniku Medvedce, ki leži na južnem delu Dravskega polja pri Pragerskem, že od leta 2002 redno spremljamo številčnost vodnih ptic in ujed. Namen rednega spremljanja je ugotavljanje letne dinamike, fenologije in medletnih nihanj pri opazovanih vrstah. S popisi v obdobju 2002–2007 smo pridobili močne strokovne argumente in zveza BirdLife International je v letu 2008 območje formalno opredelila kot Mednarodno pomembno

območje za ptice (IBA) z imenom Črete in referenčno številko SI027. Popis ptic na zadrževalniku Medvedce opravljamo v okviru Štajerske sekcije DOPPS.

Popis pojavljanja in številčnosti ptic na zadrževalniku opravljamo vsakih deset dni. V popis smo vključili celotni zadrževalnik pa tudi okoliška polja in gozdičke. Leta 2008 smo zabeležili štiri vrste, ki so bile na zadrževalniku opazovane prvič. Te vrste so sabljarka *Recurvirostra avosetta*, srednji žagar *Mergus serrator*, rdečevrata gos *Branta ruficollis* in rjasta kozarka *Tadorna ferruginea*. S tem se je število opazovanih

Prikaz števila prešteti osebkov in števila vrst na zadrževalniku v letu 2008

Število prešteti velikih belih čapelj *Egretta alba* na zadrževalniku Medvedce med prihodi na prenočišče

- Zadrževalnik Medvedce (IBA Črete) je bil na podlagi zbranih strokovnih argumentov leta 2008 formalno opredeljen kot 27. mednarodno pomembno območje za ptice (IBA) v Sloveniji
- Leta 2008 smo prešteli skupno 52.914 osebkov vodnih ptic in ujed, ki so pripadali 92 vrstam
- Leta 2008 smo našli gnezdo belorepca, ki pa je kmalu po najdbi kljub hitremu ukrepanju propadlo zaradi motenj (gozdarska dela) v neposredni bližini gnezda
- Zadrževalnik je največje prenočišče velike bele čaplje v Sloveniji, pomembne gnezdilke pa so čapljica, konopnica, kostanjevka, sivka in belorepec

Zadrževalnik Medvedce v sklopu IBA Črete. Foto: Dejan Bordjan

vrst na zadrževalniku dvignilo na 230. Drugič doslej smo na zadrževalniku opazovali črnonogo čigro *Gelochelidon nilotica* in sokola plenilca *Falco cherrug*. V vseh dekadah smo opazovali samo veliko belo *Egretta alba* in sivo

čapljo *Ardea cinerea*. Najštevilnejše tri vrste so bile liska *Fulica atra*, mlakarica *Anas platyrhynchos* in rečni galeb *Larus ridibundus*. V letu 2008 smo pri petih vrstah, sivi čaplji (209 osebkov), kvakaču *Nyctycorax nyctycorax* (24

osebkov), pepelastem lunju *Circus cyaneus* (12 osebkov), polojniku *Himantopus himantopus* (17 osebkov) in črni čigri *Chlidonias niger* (390 osebkov), prešteli največ hkrati opazovanih v obdobju 2002–2008. V okviru rednega

spremljanja vodnih ptic in ujed na zadrževalnika in njegovi okolici sta bila opravljena dva popisa gnezdilke. Prvi je zajemal iskanje gnezda belorepca *Haliaetus albicilla*, ki smo ga potem tudi našli. Kljub temu da je bil po najdbi gnezda ožji del okoli gnezda izvzet iz sečnje v času gnezdenja in so bili o tem obveščeni lastniki gozda, je gnezdo zaradi gozdarskih del v njegovi neposredni bližini propadlo. Lastniku zemljišča je bila naložena denarna kazen ter prepoved spravila podrtih dreves. Drugi popis je zajemal popis čapljice *Ixobrychus minutus*, v okviru katerega smo popisali tri pojoče samce. V letu 2008 smo prvič napravili tudi popis prenočujočih ptic na zadrževalniku. V tem okviru smo spremljali predvsem velike bele čaplje (največ 188 osebkov novembra 2008). Junija in julija so na zadrževalniku prenočevali rečni galebi z najvišjim številom junija (1673 osebkov) in v začetku julija (1944 osebkov). Po daljšem času je na zadrževalniku prenočevalo večje število pepelastih lunjev. Januarja smo našli do 12 osebkov, decembra pa do 10. V letu 2008 smo potrdili velik pomen zadrževalnika za prenočevanje nekaterih vrst kot pomembno selitveno točko in kot gnezdišče redkih in ogroženih vrst. Za veliko belo čapljo je zadrževalnik glavno prenočišče na Dravskem polju in največje v Sloveniji. Enako velja za rečnega galeba v juniju in juliju.

Pomembne gnezdilke zadrževalnika v letu 2008 so bile čapljica, konopnica *Anas strepera*, kostanjevka *Aythya nyroca*, sivka *A. ferina* in belorepec. V neposredni bližini zadrževalnika smo zabeležili gnezditve v Sloveniji redkega črnega škarnika *Milvus migrans*.

- **Ptujsko in Ormoško jezero, največji akumulaciji na slovenskem delu reke Drave, sta kljub umetnemu nastanku zelo pomemben element za ptice v današnjem rečnem sistemu reke Drave**
- **Skupno število vodnih ptic (na Ptujskem jezeru do 9.500 osebkov in na Ormoškem do 13.000 osebkov) je bilo leta 2008 na obeh jezerih največje januarja in februarja ter jeseni, številčno so prevladovale liske**
- **Leta 2008 smo zunaj rednega mesečnega štetja na Ptujskem jezeru prešteli 12.750 črnih čiger, kar je pomemben del evropske populacije te vrste**

5.3 Spremljanje številčnosti vodnih ptic na Ormoškem in Ptujskem jezeru

Luka Božič

Reka Drava je najpomembnejše območje za prezimovanje in selitev vodnih ptic v Sloveniji. Štetja v minulih treh desetletjih so pokazala, da se pozimi tukaj redno zadržuje več kot 20.000 vodnih ptic različnih vrst, poleg tega pa nekatere vrste presegajo 1% biogeografskih populacij Črnomorsko-vzhodnomediterranske regije, kamor je uvrščena Slovenija. Ptujsko in Ormoško jezero sta največji akumulaciji na reki Dravi. Čeprav povsem umetnega nastanka, zgrajeni v drugi polovici 70-let, sta zelo pomembna elementa za vodne ptice v današnjem rečnem sistemu Drave. Na obeh akumulacijah prihaja do največjih koncentracij vodnih ptic na slovenskem delu reke Drave, številne vrste pa se v največjem številu ali celo izključno pojavljajo prav tu. V zadnjih letih beležimo na

obeh akumulacijah številne dejavnike, ki negativno vplivajo na populacije vodnih ptic. To je bil eden izmed ključnih razlogov, da smo z letom 2007 začeli redno mesečno spremljanje številčnosti vodnih ptic in dejavnikov ogrožanja.

Leta 2008 je bilo skupno število vodnih ptic na Ptujskem jezeru največje januarja in februarja ter v poznojesenskem času (oktober–november). Na Ormoškem jezeru smo največ vodnih ptic prešteli prav tako januarja in februarja, drugi višek številčnosti pa je bil pozno poleti in jeseni (avgust–november). Ta relativno velika števila so na Ormoškem jezeru v veliki meri posledica velike številčnosti liske *Fulica atra*, saj je ta vrsta tukaj v omenjenem obdobju sestavljala 50–90% vseh vodnih ptic (max. 8138 os. septembra). Na Ptujskem jezeru liske niso tako izrazito prevladovale, čeprav so bile tudi tu zelo številne (max. 4705 os. oktobra). Na Ormoškem jezeru je bila lisca v omenjenem obdobju vselej najštevilčnejša vrsta, na Ptujskem jezeru pa je bila lisca najbolj številna vrsta v oktobru in novembru. Jesenski številčni maksimumi liske se ujemajo z obdobjem selitve in s podatki iz štetij v preteklih

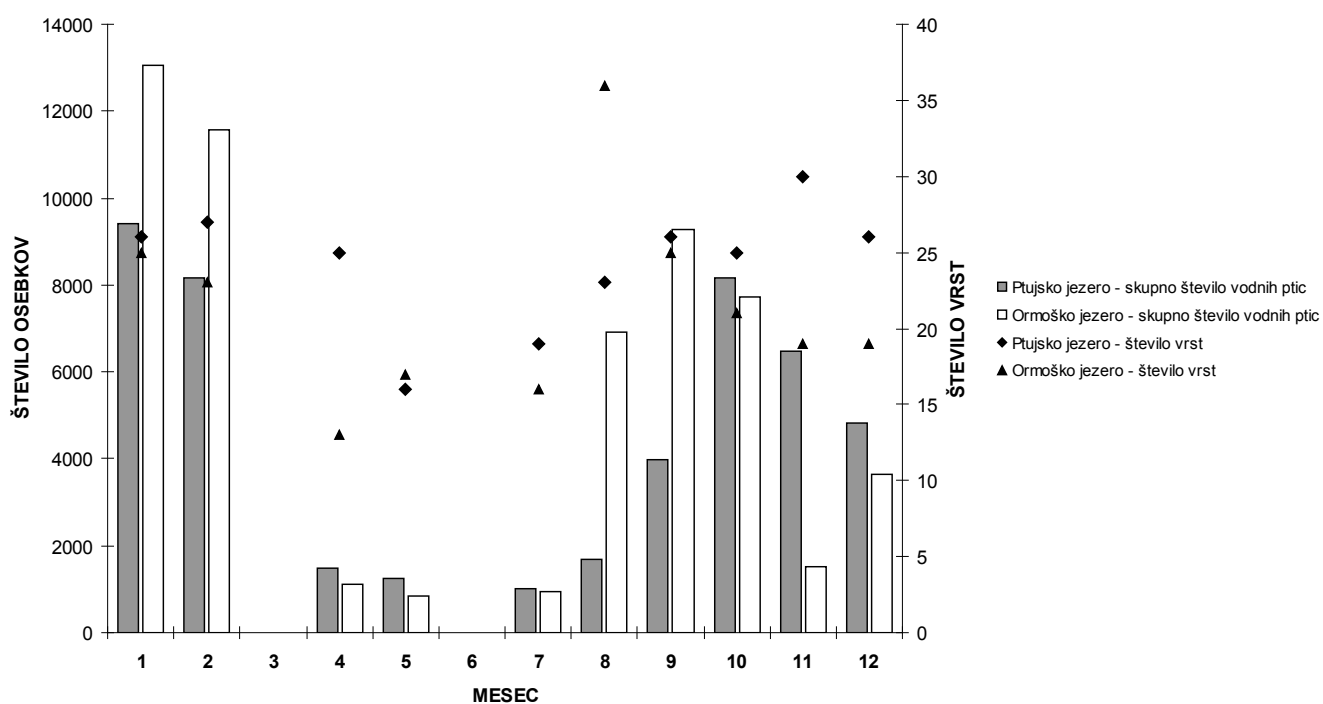

Čopaste črnice *Aythya fuligula* na Ptujskem jezeru. Foto: Luka Božič

letih, čeprav tako velikih števil v preteklosti nismo zabeležili (max. cca. 4000 os.). Opazen je odmik obdobja največje številčnosti liske na Ptujskem in Ormoškem jezeru, kar je direktna posledica različnih dejavnikov ogrožanja. Razmeroma majhno število lisk avgusta na Ptujskem jezeru je bilo posledica intenzivne turistične in športne plovbe, ki je tu potekala v tem mesecu. Izrazito zmanjšanje številčnosti na Ormoškem jezeru

v mesecu novembru je posledica lova na hrvaški strani jezera. Omenjeni lov, ki poteka v povsem nesprejemljivih oblikah, je največji naravovarstveni problem na Ormoškem jezeru. Štetji v januarju in februarju 2008, ko na jezeru ni bilo lova, kažeta na dejanski potencial tega območja za vodne ptice. Izmed posameznih skupin ptic velja omeniti gosi (do 400 os.), ki se po razbitju prenočišča na Ormoškem jezeru s strani hrvaških

lovcev zadnja leta redno pojavljajo na Ptujskem jezeru. Skupaj smo leta 2008 na Ptujskem jezeru zabeležili 58, na Ormoškem jezeru 54, na obeh akumulacijah skupaj pa 69 vrst. Leta 2008 je bilo zunaj rednega mesečnega štetja v enem dnevu v maju na Ptujskem jezeru prešteti 12.750 črnih čiger *Chlidonias niger*, kar je zelo pomemben del evropske negnezdeče populacije.

Skupno število vodnih ptic in število zabeleženih vrst na Ptujskem in Ormoškem jezeru med mesečnimi štetji leta 2008

5.4 Pomen Renških glinokopov za ptice

Erik Šinigoj, Jernej Figelj

Od začetka leta 2007 v Renških glinokopih redno, v tedenskih intervalih, spremljamo dinamiko pojavljanja in fenologijo vseh vrst ptic. Za vodne ptice beležimo tudi številčnost, za gnezdilke pa velikost gnezdečih populacij. Renški glinokopi imajo, kot najpomembnejše območje za ptice v Vipavski dolini, regionalni pomen, zaradi gnezditve sive gosi *Anser anser*, ki v Sloveniji gnezdi le na tej lokaciji, pa so pomembni tudi v nacionalnem

merilu. Popise ptic v Renških glinokopih izvajamo v okviru Severnoprimske sekcije DOPPS.

Renški glinokopi ležijo na levem bregu reke Vipave pri vasi Renče v spodnjem delu Vipavske doline. Osrednji del 20 ha velikega opuščenega odprtega kopa glinje je 8 ha velika vodna površina, ki je v plitvih delih zaraščena s trstičevjem, rogozom in drugimi obrežnimi rastlinami. Namen rednega tedenskega monitoringa ptic je zbiranje podatkov o vrstah, ki se pojavljajo v glinokopih, njihovi fenologiji, dinamiki in medletnih nihanjih ter vrednotenje naravovarstvene pomembnosti glinokopov.

Beležili smo vrsto, pri vodnih in redkih pticah število osebkov ter v

obdobju gnezdenja gnezditveno kodo po ornitološkem atlasu. V letu 2008 smo prešteli 98 različnih vrst, kar je 17 manj kot v letu 2007 (115). Renški glinokopi so najpomembnejše območje za vodne ptice v današnji regulirani in meliorirani Vipavski dolini. So tudi edino gnezdišče sive gosi v Sloveniji – v letu 2008 sta tu gnezdila 2 para, ki sta uspešno speljala vsaj 10 mladičev. V glinokopih poleg sivih gosi gnezdi 4 pari čapljič *Ixobrychus minutus*. Najštevilčnejša gnezdilca sta liska *Fulica atra* in mlakarica *Anas platyrhynchos*. V glinokopih gnezdi 4 pari sive čaplje *Ardea cinerea*, vendar, za razliko od drugih znanih gnezdišč v Sloveniji, si sive čaplje tod postavijo gnezdo kar na plavajočem trsju sredi trstičča. Renški glinokopi so verjetno najsevernejše gnezdišče

Siva gos *Anser anser*. Foto: Erik Šinigoj

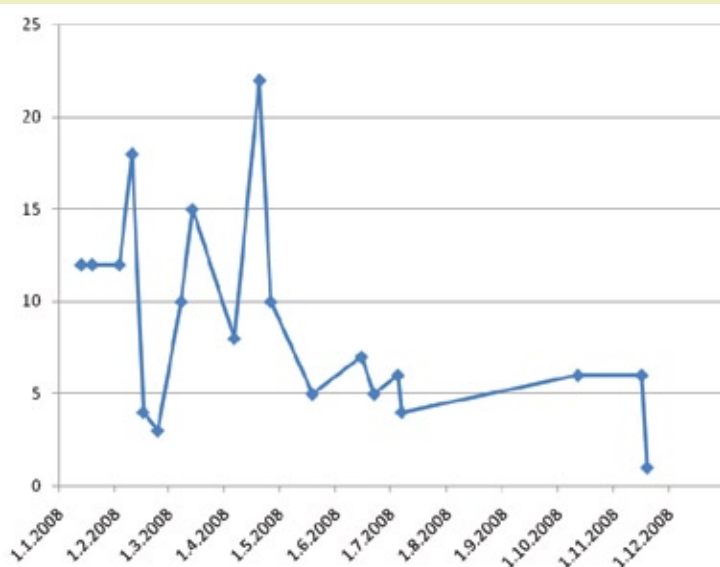

- Renški glinokopi so najpomembnejše območje za vodne ptice v današnji regulirani in meliorirani Vipavski dolini; so edino gnezdišče sive gosi in eno pomembnejših gnezdišč čapljice v Sloveniji
- V letu 2007 smo našli 115 različnih vrst ptic, v letu 2008 pa 98 različnih vrst ptic
- V letu 2008 sta dva para sivih gosi speljala 10 mladičev, kar je en manj kot v letu 2007

svilnice *Cettia cetti* in brškinke *Cisticola juncidis* v Sloveniji.

Upoštevajoč majhnost območja in vrste, ki območje uporabljajo za gnezditev, prezimovanje ali pa samo kot počivališče na selitvi, menimo, da so renški glinokopi pomembno območje za ptice in potrebujejo zakonsko zaščito. So eno izmed petih najpomembnejših območij za čapljico v Sloveniji, so edino gnezdišče sive gosi v Sloveniji, poleg tega pa so pomembni tudi za prezimovalke in selivke. Ob pravem času je v glinokopih moč opazovati več sto glave jate trstnih strnadov *Emberiza schoeniclus*, plašice *Remiz pendulinus*, kozice *Gallinago gallinago*, bobnarico *Botaurus stellaris*...

Zaščita glinokopov je najmanj, za kar se lahko trudimo, da se odkupimo za brezglavo uničenje mokrišč v tem delu Slovenije.

Število osebkov sive gosi *Anser anser* v letu 2008 v Renških glinokopih po obiskih.

Par sivih gosi *Anser anser* s komaj izvaljenimi mladiči v Renških glinokopih. Foto: Marko Gregorič

6 Vrstni popisi

6.1 Popis velikih skovikov *Otus scops* na Krasu v letu 2008

Tina Šušmelj

Predstavljen je skupinski popis velikih skovikov *Otus scops* leta 2008 na Krasu, ki je potekal v okviru projekta »Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic na SPA«. Namen popisa je redno spremljanje velikosti in stanja populacije velikega skovika, ki je varovana indikatorska vrsta na SPA Kras (del IBA Kras). Rezultati popisa leta 2008 (209 zabeleženih osebkov) so primerljivi z rezultati popisa iz leta 2006 (219 zabeleženih velikih skovikov).

Veliki skovik je bil na Krasu leta 2008 popisano drugič (prvič leta 2006). Popisno območje je v obeh popisih obsegalo IBA Kras ter nekatera okoliška območja. Popis je bil opravljen v času teritorialnega oglašanja samcev, v noči iz 9. na 10. maj 2008, ob jasnem vremenu. Pri popisu je sodelovalo 22 prostovoljnih popisovalcev.

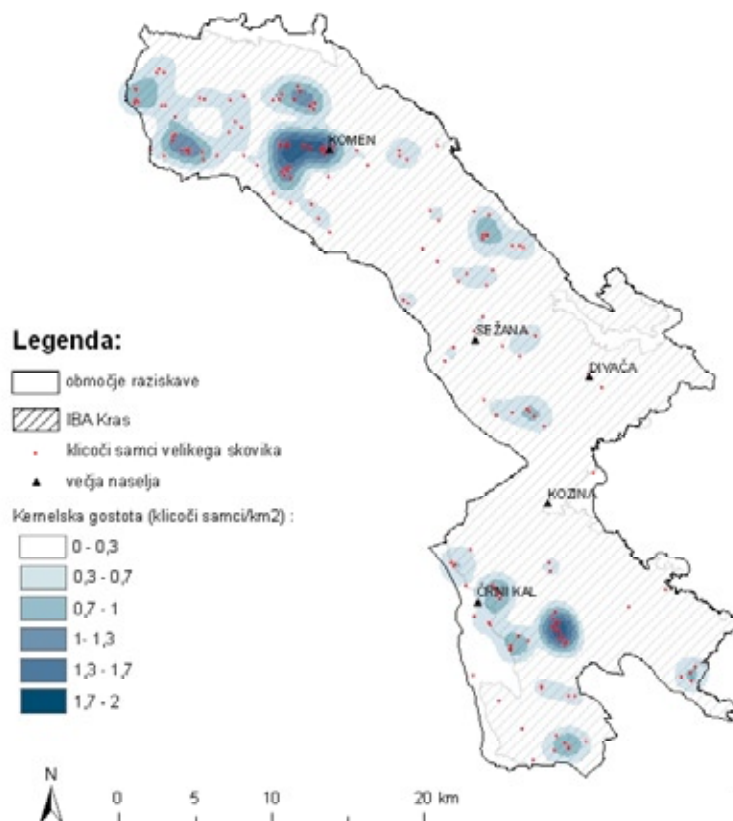
Velike skovike smo popisovali v ustreznem gnezditvenem habitatu (naselja z neposredno okolico, večje skalnate stene, starejši sestoji drevja), nekaj popisnih točk pa smo opravili tudi v gnezditveno manj ustreznem habitatu (gozd, območja z večjo nadmorsko višino). Uporabili smo metodo predvajanja posnetka samčevega oglašanja.

Populacija velikega skovika na Krasu je največja ugotovljena

- Rezultati drugega popisa pojočih velikih skovikov na Krasu kažejo podobno sliko kot leta 2006; leta 2006 je bilo zabeleženih 219, leta 2008 pa 209 pojočih skovikov
- Velika večina velikih skovikov gnezdi v naseljih in njihovi neposredni bližini
- Ocenjujemo, da je zaraščanje in širjenje gozda najverjetneje eden glavnih razlogov za zmanjševanje populacije velikega skovika na Krasu

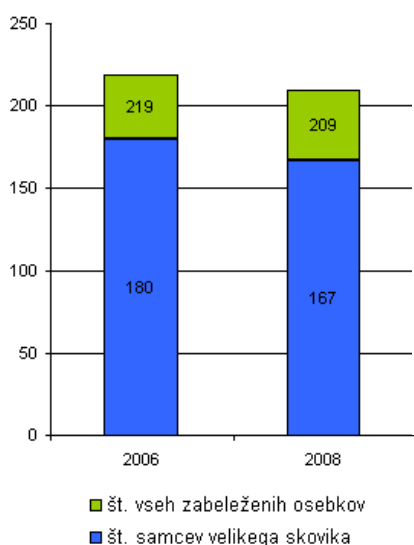
Življenjski prostor velikega skovika *Otus scops* v Vipavskih brdih. Foto: Tina Šušmelj

Prostorska razporeditev velikih skovikov *Otus scops* na IBA Kras v letu 2008 in prostorska gnezditvena gostota (po kernelski metodi), kjer temnejša območja kažejo večjo gostoto samcev velikega skovika

populacija te vrste v Sloveniji. Na Krasu smo zabeležili 167 pojočih samcev oz. skupno 209 osebkov velikega skovika, kar je nekoliko manj kot leta 2006, ko je bilo zabeleženih 180 pojočih samcev oz. 219 osebkov. Tudi prostorska razporeditev velikih skovikov se med letoma 2006 in 2008 ni dosti razlikovala. Povprečna gostota na celotnem popisnem območju je bila 0,3 pojočega samca / km², največje lokalne gostote, to je od 3 do 5 pojočih samcev / km², pa smo zabeležili na Komenskem krasu, v naseljih Dobravlje in Kazlje, na Kraškem robu ter na Podgorskem krasu. Za to sicer termofilno vrsto je zanimiv podatek, da smo osebkove zabeležili v najhladnejšem predelu območja raziskave, in sicer štiri samce v naselju Golac v slovenski Čičariji ter dva novo odkrita samca na okoli 800 m nadm. v. na suhih traviških Kojnika in Goliča.

Prostorska razporeditev osebkov je bila gručasta in izrazito vezana na naselja ter okoliške odprte kmetijske površine. V skoraj polovici od skupno 162 popisanih naselij smo zabeležili enega ali več velikih skovikov; največ v Podgorju (12 samcev). V sklenjenem gozdu in na vzpetih predelih velikega skovika nismo zabeležili.

Primerjava rezultatov popisa velikega skovika *Otus scops* na IBA Kras v letih 2006 in 2008

Glede na izrazito prostorsko razporeditev velikega skovika po naseljih in okoliški odprti kulturni krajini je morda prav zaraščanje/ širjenje gozda eden glavnih vzrokov, zaradi katerih se utegne zmanjšati populacija te vrste, saj se s tem krči njen primarni gnezditveni in prehranjevalni habitat. Za učinkovito ohranitev velikega skovika bi morali takoj vzpostaviti mehanizme, s katerimi bi preprečili nadaljnje zaraščanje. Mednje sodijo paša, košnja in čiščenje zarasti.

6.2 Popis rumene pastirice *Motacilla flava* na Cerknškem jezeru

Dejan Bordjan

V sezoni 2008 smo tretjič (drugič v opisanem obsegu) opravili popis rumenih pastiric *Motacilla flava* na Cerknškem polju. V popisu smo zabeležili 168 teritorijev rumenih pastiric, poleg njih pa smo natančno beležili še repaljščice *Saxicola rubetra* (169) in rjave srakoperje *Lanius collurio* (23). Rezultati so

primerljivi s tistimi v prejšnjem letu – prešteti je bilo nekoliko manj rumenih pastiric in rjavih srakoperjev in nekoliko več repaljščic. Glavni razlog za razlike je bil višji nivo vode – glavni omejitveni dejavnik razpoložljivosti gnezdišč omenjenih vrst, predvsem rumene pastirice.

Zametki popisa rumenih pastiric so iz leta 2000, v letu 2005 je bil napravljen prvi skupinski popis rumenih pastiric, v obliki, kot je bil opravljen v letu 2008, pa popisujemo zadnji dve leti. Popis, ki je omejen na večji del Cerknškega polja, organizira in večidel opravlja Notranjska sekcija DOPPS. Glavni namen popisa je spremljanje stanja populacije rumene pastirice na njenem najpomembnejšem gnezdišču v Sloveniji. Zadnjih dve leti poleg rumene pastirice beležimo še repaljščico, ki si s pastirico deli vlažne travnike in rjavega srakoperja, ki gnezdi na obrobju popisnega območja.

Popisno območje je razdeljeno na 18 popisnih ploskev. Vsako izmed njih smo med 15. majem in 15. junijem prehodili med enkratnim popisom. Leta 2008 nam je uspelo v

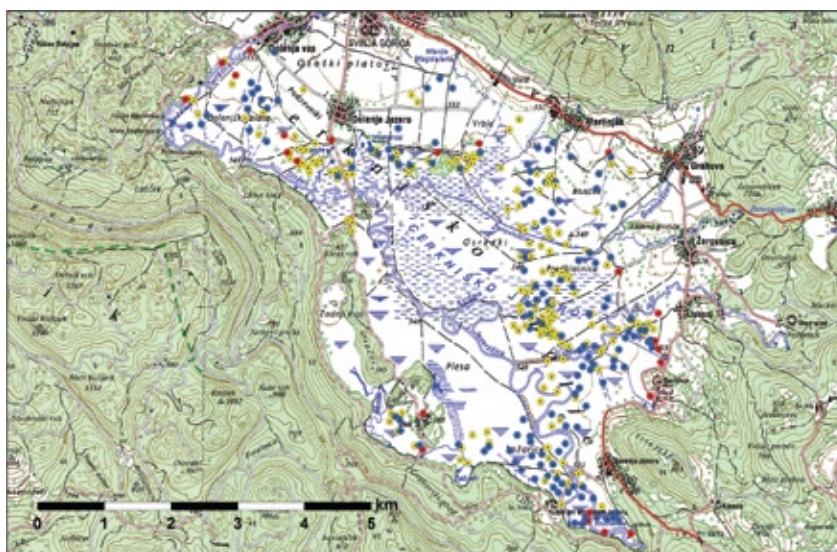
- Cerknško jezero je najpomembnejše območje za rumeno pastirico v Sloveniji, populacijsko stanje vrste na tem območju pa je videti stabilno
- Na Cerknškem jezeru spremljamo štiri indikatorske travniške vrste ptic, ki nam omogočajo spremljanje jezera kot celote
- Poglavitni razlog za nižje prešteto število pastiric v letu 2008 je bila poplavljenost nekaterih za gnezditvev primernih območij
- Na Cerknškem jezeru smo leta 2008 prešteli 168 rumenih pastiric (razen ene, ki je pripadala podvrsti *M. f. feldegg*, so vse pripadale podvrsti *M. f. cinereocapilla*), 169 repaljščic in 23 rjavih srakoperjev

Rumena pastirica *Motacilla flava cinereocapilla* na Cerknškem jezeru. Foto: Dejan Bordjan.

celoti popisati 14 ploskev. Na treh ploskvah se nam to ni posrečilo, na dveh zaradi previsoke vode. Dve ploskvi sta bili popisani samo delno, ker je bil del obeh zalit z vodo. Na popisanih ploskvah smo zabeležili 168 rumenih pastiric, 169 repaljščic in 23 rjavih srakoperjev. Največ rumenih pastiric je bilo na območju prehodnega barja Benetek, kamor so se zatele pred visoko vodo. Največ repaljščic pa je bilo na travnikih severno od Laz pri Gorenjem jezeru in na prehodnem barju Benetek. Obe območji sta bili na robu poplavljenih ravnin. V letu 2008 smo zabeležili nekoliko manj rumenih pastiric in rjavih srakoperjev in nekoliko več repaljščic kot leto prej. Razlog za nižje število prešteti pastiric in srakoperjev je v poplavljenih primernih območjih. Veliko rumenih pastiric gnezdi v sestoji trstičja in šaša, ki je bil med popisom skoraj v celoti pod vodo. V letu 2008 je bil med rumenimi pastircami podvrste *M. f. cinereocapilla* tudi en samec podvrste *M. f. feldegg*, sicer redke gnezdilke Cerknškega jezera.

Lokacije prešteti rumenih pastiric *Motacilla flava* (rumene pike), repaljščic *Saxicola rubetra* (modre pike) ter rjavih srakoperjev *Lanius collurio* (rdeče pike)

Skupaj s koscem *Crex crex*, ki ga preštujemo v okviru akcije "Crex Night", na Cerknškem jezeru spremljamo štiri travniške vrste z različnimi habitatnimi zahtevami. S tem spremljamo, kaj se dogaja z območjem kot celoto. Velik problem tega območja je zaraščanje, katerega posledica je, na primer, večanje številčnosti vrst, ki potrebujejo na travnikih več struktur in upad populacij vrst, ki

poseljujejo bolj odprte habitate. Velik vpliv na število prešteti travniških ptic ima tudi nivo vode, ki lahko poplavi mnoga sicer za gnezdenje primerna območja. Popisa v letih 2007 in 2008 potrjujeta velik pomen Cerknškega jezera za rumeno pastirico in repaljščico, za kateri je omenjeno območje najpomembnejše oziroma je eno izmed najpomembnejših gnezdišč v Sloveniji.

6.3 Popis postovke *Falco tinnunculus* v Ljubljani leta 2007

Jurij Hanžel, Tanja Šumrada

Prvič je bil izveden popis postovk *Falco tinnunculus* ožjega mestnega območja Ljubljane. Odkritih je bilo 27 parov postovk, od tega je bila pri 14 parih gnezditvev tudi potrjena, pri 13 parih pa verjetna. Povprečna gnezditvena gostota postovk v Ljubljani je v primerjavi z drugimi evropskimi mesti zelo visoka in znaša 8,3 gnezdečih parov / 10 km².

Že dolgo je bilo znano, da v Ljubljani gnezdi številčna gnezdeča populacija postovk, vendar se je o njeni številčnosti lahko le ugibalo, saj ni bil izveden noben popis. Z usmerjeno raziskavo smo želeli oceniti velikost gnezdeče populacije in določiti nekaj osnovnih značilnosti postovkinih gnezdišč. Popis postovk na območju mesta Ljubljane je potekal med 10. majem in 10. junijem 2007. Pri njem je sodelovalo 19 popisovalcev, članov Mladinske in Ljubljanske sekcije DOPPS. Popis je zajel 32,65 km² veliko območje, ki ga lahko v grobem umestimo kot območje mesta znotraj ljubljanske obvoznice.

Na pregledanem območju smo odkrili 27 parov postovk – 14 smo uspeli določiti natančno lokacijo, 13 pa smo jih, glede na vedenje postovk, označili kot verjetna gnezdišča. Izmed 14 gnezd, za katere je lokacija določena, je bilo 8 gnezd na stavbah, 6 pa na drevesih. Vsa gnezda na drevesih smo našli na navadnih smrekah *Picea abies*, večina jih je bila na višini 5–10 m. Večina gnezd na stavbah je bila na višini 10–15 m. Gnezda so bila na različnih tipih

- Na ožjem območju mesta Ljubljane je leta 2007 gnezdilo 27 parov postovk
- Gnezditvena gostota postovk je v Ljubljani (8,3 gn. parov / 10 km²) med višjimi v evropskih mestih
- Glavni razlog za visoko gostoto postovk v Ljubljani je najverjetneje prisotnost večjih odprtih zelenih lovnih površin znotraj obravnavanega območja

Postovka *Falco tinnunculus*. Foto: Dare Fekonja

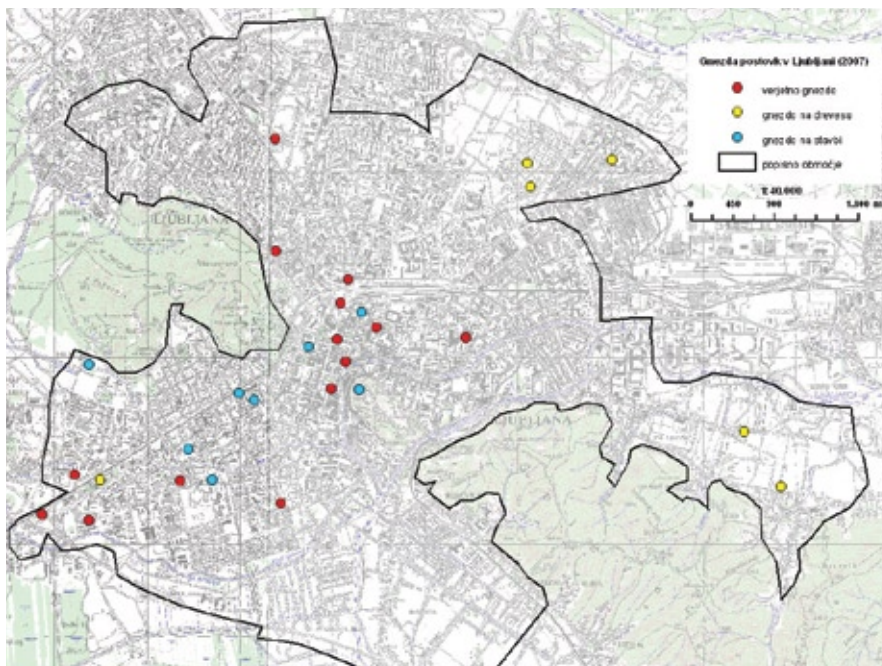

stavb. Vhodne line gnezd so bile v večini primerov obrnjene proti jugu – jugozahodu.

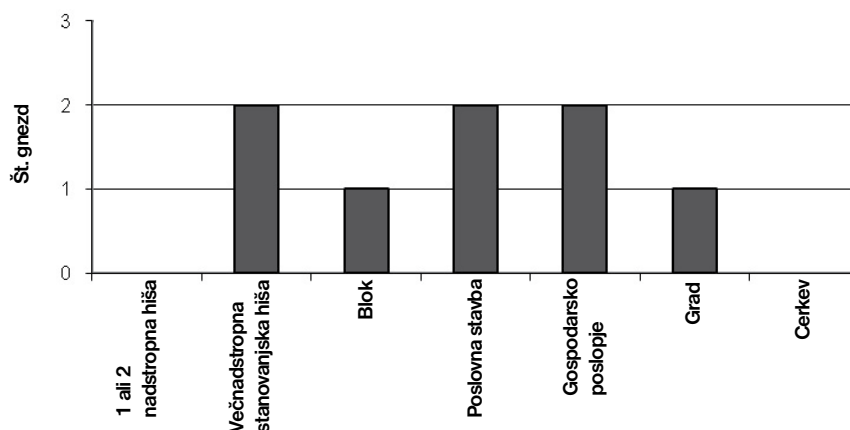
Povprečna gnezditvena gostota znaša 8,3 gnezdečih parov / 10 km². Popis je pokazal, da je gnezditvena gostota postovk v Ljubljani v primerjavi z drugimi evropskimi mesti zelo visoka. Vzrok za to bi lahko bila prisotnost večjih odprtih površin (npr. v okolici obvoznice, pokopališče Žale z okolico, Dolgi most), kjer lahko postovke lovijo male sesalce. Znano je, da se postovke v mestih zaradi lažje dostopnosti prehranjujejo predvsem s pticami in le v manjši meri s sesalci. Večji delež odprtih površin postovkam omogoča, da se prehranjujejo tako s sesalci kot s pticami.

Opozoriti pa je treba tudi na dejstvo, da je bil v popis vključen del mesta, za katerega je bilo dotlej znanih največ najdb postovkinih gnezd, medtem ko so drugod po Evropi popisana celotna mesta. Zato je potrebno dopustiti možnost, da je nadpovprečno visoka gostota lahko tudi posledica majhnega popisnega območja.

V prihodnje bi bilo smotno poskusiti ovrednotiti pomen odprtih lovnih površin za postovke

Lokacije gnezd postovk *Falco tinnunculus* v Ljubljani

Pojavnost postovkinih *Falco tinnunculus* gnezd glede na tip zgradbe

in ugotoviti, če so res vzrok za nadpovprečno visoko gnezditveno gostoto. V prihodnje popise bi

bilo smiselno zajeti večji del mesta, saj bi tako dobili popolnejšo sliko razširjenosti postovke v Ljubljani.

Mesto	Gnezdeča populacija postovk (št. parov)	Površina obravnavanega območja (km ²)	Gnezditvena gostota (št. parov / 10 km ²)	Vir
Ljubljana	27	32,65	8,3	to delo
Amsterdam (Nizozemska)	10	34,5	2,9	KONING (1965)
Bruselj (Belgija)	40–50	161,8	2,8	RABOSÉE et al. (1995)
Česke Budejovice (Češka)	30–40	40	8,8	RIEGERT et al. (2007)
La Spezia (Italija)	2	20	1	DINETTI (coord.). (1996)
München (Nemčija)	124	620	2,0	KURTH (1970)
Neapelj (Italija)	3–4	117,3	0,3	FRAISSINET (ed.) (1995)
Oberhausen (Nemčija)	14	77,8	1,8	HYLA (1968)
Rim (Italija)	40–50	360	1,3	CIGNINI & ZAPPAROLI (1996)
Leszno (Poljska)	7–8	31,9	2,4	KUŹNIAK (1996)
Varšava (Poljska)	60	494	1,2	LUNIAK et al. (2001)
Wolfsburg (Nemčija)	14	35	4,0	LATZEL (1972)

6.4 Popis pegaste sove *Tyto alba* leta 2008 na Dravskem in Ptujskem polju ter v Pesniški dolini

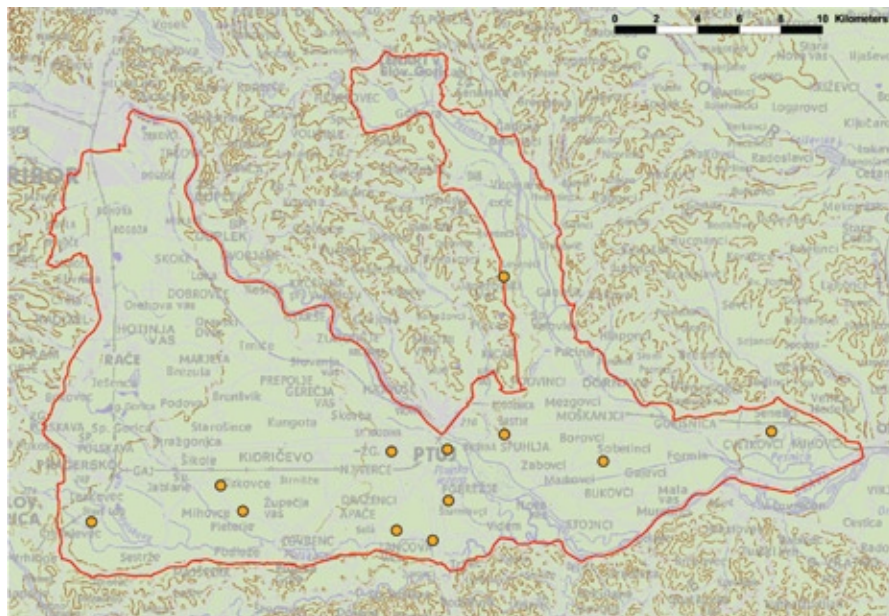
Luka Božič

Leta 2008 smo ponovili popis pegaste sove *Tyto alba* na Dravskem in Ptujskem polju ter v Pesniški dolini. Popis smo prvič napravili že leta 2005, vendar so bili rezultati zaradi neugodnih vremenskih razmer takrat precej skromni. Popisovali so člani Štajerske sekcije DOPPS, in sicer tako, da so istočasno obdelali večje dele obravnavanega območja med skupinsko popisovalno akcijo. Popis leta 2008 je bil del širše zastavljenega popisa pegaste sove, katerega cilj je ugotoviti razširjenost in številčnost vrste v panonskem delu Slovenije.

Popis smo opravili 5.4.2008 na Dravskem polju in 10.4.2008 na Ptujskem polju ter v Pesniški dolini. V nočeh popisa je bilo vreme jasno, toplo in brez močnega vetra. Popisovali smo med 22. in 02. uro. Popisno območje smo razdelili na približno enako velike, v eni noči zlahka obvladljive popisne ploskve. Vsak popisovalec je bil zadolžen za popis na dodeljeni popisni ploskvi. Popis smo opravili s predvajanjem teritorialnega oglašanja pegaste

Območje	Površina (km ²)	Št. teritorijev pegaste sove <i>Tyto alba</i>	Gostota (par / 100 km ²)
Dravsko polje	282	8	2,8
Ptujsko polje	96	3	3,1
Pesniška dolina	57	1	1,8
Skupaj	435	12	2,8

Število teritorijev in gnezditvena gostota pegaste sove *Tyto alba* na Dravskem in Ptujskem polju ter v Pesniški dolini leta 2008

Razširjenost teritorijev pegaste sove *Tyto alba* na Dravskem in Ptujskem polju ter v Pesniški dolini leta 2008

sove na popisnih točkah, ki so bile med seboj oddaljene največ 1 km. S točkami smo pokrili celotno popisno območje, izognili smo se le večjim površinam strnjene gozda.

V popisu leta 2008 smo obdelali območje, veliko 435 km² (vključno z nepregledanimi gozdnatimi predeli). Skupaj smo popisali 12 teritorijev pegaste sove (parov oziroma osebkov na posamezni lokaciji). Razširjenost teritorijev pegaste sove ni bila enakomerna. Največ teritorijev je bilo na Dravskem polju (8), kjer so ležali izključno na njegovem južnem

delu. Na Ptujskem polju smo popisali tri teritorije in v Pesniški dolini enega. Največjo zgostitev gnezdečih pegastih sov smo zabeležili v širši okolici Ptuja, kjer smo popisali šest teritorijev v radiju približno 3 km. Izračunana gostota pegaste sove na obravnavanem območju leta 2008 je bila 2,8 teritorija / 100 km², kar je v okviru običajnih vrednosti v srednji Evropi. Ta gostota je veliko nižja od gostot, ki se pojavljajo v zahodni Evropi (do 50 teritorijev / 100 km²) in občasno tudi drugod. Čeprav ne vemo, kakšna je

- Pegasto sovo v okviru Štajerske sekcije DOPPS popisujemo v okviru širšega popisa, katerega glavni cilj je ugotoviti razširjenost in številčnost vrste v panonskem delu Slovenije
- Na 435 km² velikem območju Dravskega in Ptujkega polja ter Pesniške doline smo v letu 2008 odkrili 12 teritorijev pegaste sove
- Izračunana gostota pegastih sov na obravnavanem območju je bila leta 2008 2,8 teritorija / 100 km², kar je v okviru običajnih vrednosti za srednjo Evropo; gnezdeča populacija tega dela Slovenije ni velika in je ocenjena na 15–20 parov

Habitat pegaste sove *Tyto alba* na Dravskem polju. Foto: Dejan Bordjan

odzivnost pegaste sove pri metodi popisa s predvajanjem posnetka oglašanja, gnezdeča populacija na obravnavanem območju gotovo ni velika. Ocenjujemo, da tu gnezdi največ 15–20 parov.

6.5 Popis čuka *Athene noctua* v IBA Kras v letu 2007

Primož Kmecl, Tomaž Berce

Leta 2007 smo prvič popisali čuka *Athene noctua* v IBA Kras. Na 292 popisnih točkah smo registrirali skupaj 32 čukov, kar je manj, kot smo pričakovali glede na prejšnje ocene

Številčnosti te vrste na Krasu. Največje gostote čuka smo ugotovili na Komenskem in Goriškem krasu, nekaj pa smo jih registrirali edino še v bližini Lipice in na Kraškem robu. Videti je, da čuk na Krasu očitno izbira predvsem kraje s heterogeno kulturno krajino.

V Sloveniji čuk naseljuje habitate ekstenzivne kmetijske krajine v nižinah. Gnezdi v duplih v starih sadovnjakih ali pa v ustreznih nišah na stavbah, predvsem zapuščenih poslopih in cerkvah. Čuk je občutljiv za intenzifikacijo kmetijstva in je indikatorska vrsta za ohranjenost biodiverzitete nekega območja. Ornitološki atlas Slovenije navaja čuka kot dokaj razširjeno

in razmeroma številčno sovjo vrsto (500–800 parov). Kasnejše ocene so nižje, za Slovenijo je tako ocenjena populacija 150 do 200 gnezdečih parov, ocena številčnosti čuka na območju IBA Kras med letoma 1995 in 1999 pa znaša med 50 in 100 parov. S tem popisom smo želeli dobiti zanesljivejšo oceno o velikosti populacije čuka v IBA Kras. Takšnega popisa doslej še ni bilo.

Čuka smo na Krasu popisali v enem večeru, dne 16.3.2007. IBA Kras smo razdelili na 20 območij, vsako izmed teh pa je imelo svojo skupino popisovalcev – prostovoljcev. Vsaka skupina je predhodno dobila obrazec za vpisovanje podatkov na točkah, topografsko karto in podrobna navodila, kje in kako mora

- V popisu leta 2007 smo na IBA Kras prešteli 32 čukov
- Središče čukove populacije na Krasu je na Komenskem in Goriškem krasu
- Za natančnejše poznavanje čuka in njegove razširjenosti na Krasu bo treba opraviti usmerjene ekološke raziskave

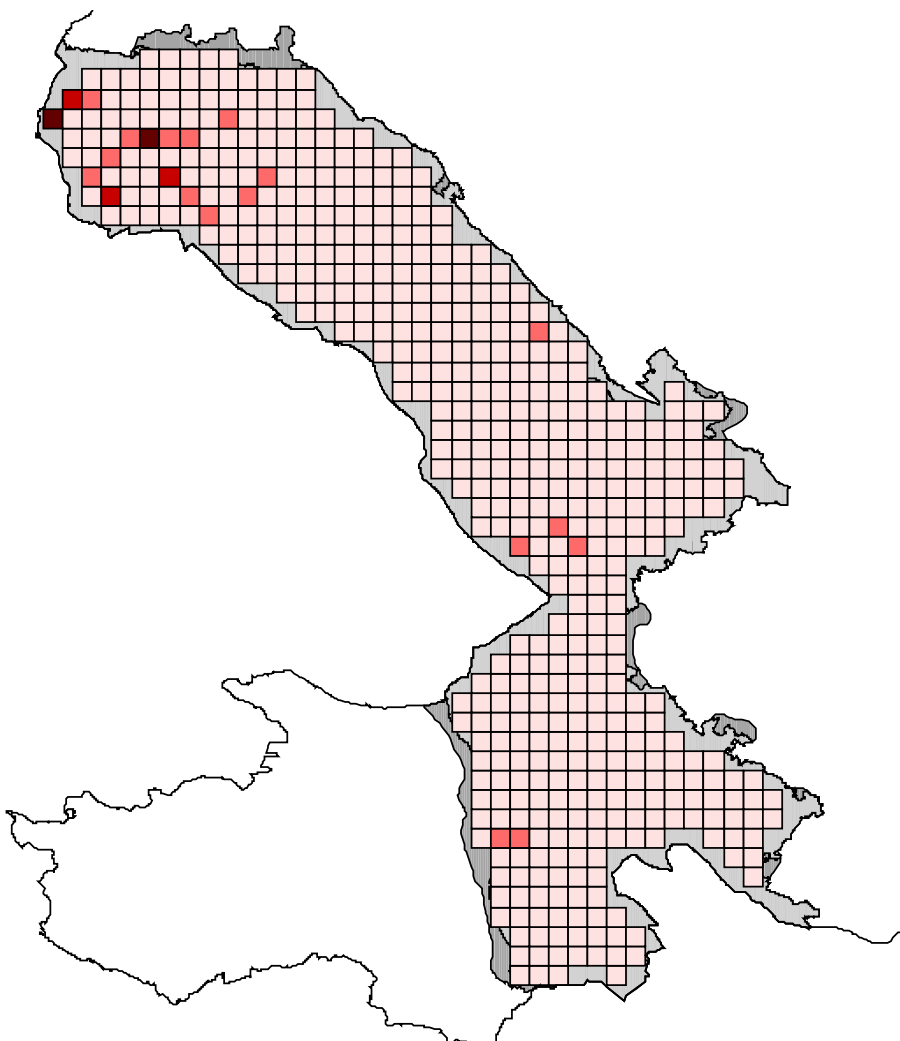
Čuk *Athene noctua*. Foto: Tomaž Mihelič

popisovati. Popis je potekal po metodi izzivanja – predvajanja posnetka teritorialnega samčevega petja. Popisovali smo v *a priori* primernem habitatu, ki smo ga definirali kot naselja, osamljene objekte in sadovnjake (ki niso nujno zraven naselja).

Skupno število ugotovljenih čukov je bilo 32 na 292 popisnih točkah. Spontano sta se oglašala oba para (Novelo, Sveto) ter čuk v kraju Lokev. Večkrat je bil odziv na izzivanje intenziven in so se čuki spreleteli v bližino popisovalca. Slika razširjenosti čuka na območju Krasa kaže na značilno populacijsko gostoto v predelu Komenskega in Goriškega krasa, v vasi Kostanjevica na Krasu smo denimo registrirali celo štiri odzvine osebkke. Manjša dela kraške populacije najdemo še v bližini Lipice in na Kraškem robu.

Prvi sistematični popis čuka je tako dal nižjo oceno številčnosti populacije na Krasu od pričakovane. V prihodnje bo nujno redno spremljanje populacije te vrste sove, vsaj na 5–10 let. Treba bo uvajati ukrepe za varstvo gnezdišč (ekstenzivni sadovnjaki, postopki pri prenovi starih stavb) ter opravljati usmerjene raziskave, ki bodo dale odgovor glede vpliva intenzifikacije kmetijstva in drugih faktorjev (npr. uporabe biocidov) na čukovo populacijo.

Življenjski prostor čuka *Athene noctua* na Krasu. Foto: Borut Rubinič

Gostota oglašajočih se čukov *Athene noctua* na 1x1 km mreži v razširjenem območju IBA Kras. Število čukov v kvadratih je označeno z barvno gradacijo (črna – 3, temnordeča – 2, svetlordeča – 1, rožnata – 0).

Povodni kos *Cinclus cinclus*. Foto: Dare Fekonja

7 Pogled iz zornega kota prostovoljnega popisovalca DOPPS – ‘Pokal’ povodnega kosa *Cinclus cinclus* – 2008

Aljaž Rijavec

Le malokdo se lahko pohvali z brezbržnim čofotanjem po ledenomrzlih alpskih potokih sredi neznosne zime; sam sem bil zelo blizu, ko sem moral pred dvema letoma sredi zime prečkati ledeno mrzlo Bačo in to prav zaradi njega, ki mu je to najljubše na svetu.

Seveda govorimo o povodnem kosu. To je ptica, ki je malo večja

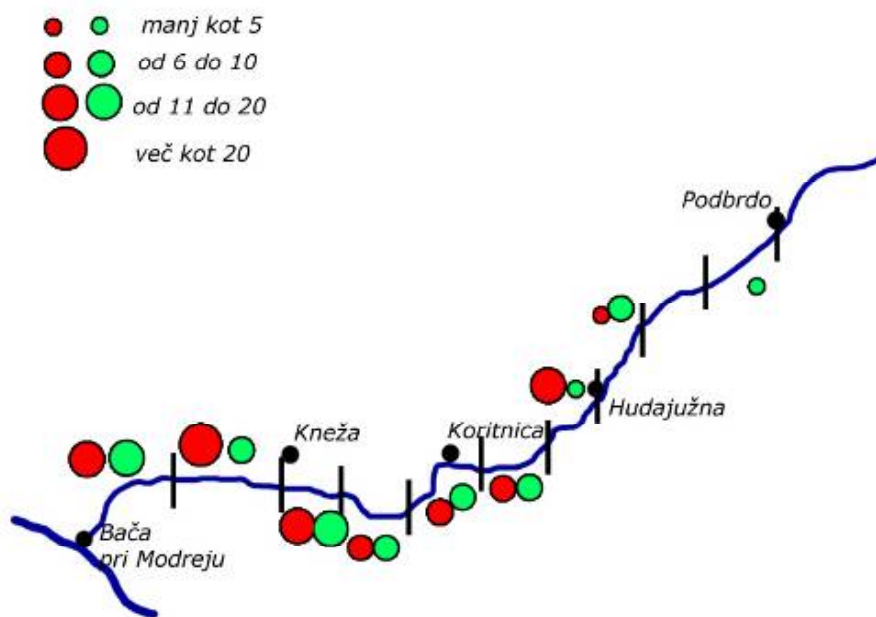
od taščice, kostanjevo rjave barve z belo liso od grla do trebuha. Odrasli so večinoma stalnice, saj jih lahko vse leto opazujemo na istem odseku. Le v času res hudega mraza, ko potoki in reke popolnoma zmrznejo in ni niti najmanjše odprtine do vode, se nekateri pomaknejo nižje po strugi. Je eden izmed zgodnejših gnezdilcev, saj ga že pred koncem zime zasačimo, kako popravlja svoje gnezdo, ki ga uporablja več let zapored.

Prehranjuje se celo med hitrim tekanjem pod vodo ter se prepušča valovom, da ga odnašajo s tokom. Najraje ima hitro tekoče vode z brzicami in slapovi s sem pa tja razmetanimi večjimi kamni sredi struge na katerih poseda. Prav takemu opisu ustrezajo potoki in rečice v alpskih in predalpskih predelih Slovenije in ti so v času zimskega popisa vodnih ptic najtežje dostopni. To

je bil vzrok, da je bil povodni kos v preteklosti prezrta vrsta, zato smo drug drugega vzpodbujali, zdravo izzivali in nastal je neuradni “pokal povodnega kosa”, v katerem je važno le to, kdo popiše več povodnih kosov, seveda v skladu s predpisi vsakoletnega mednarodnega štetja vodnih ptic, ki poteka v januarju. Da je odlična motivacija lahko povod za številna dejanja, tako mogoča kot nemogoča, ki lahko obrnejo svet na glavo, dokazuje prav ta pokal, saj se je število popisanih povodnih kosov v trenutku potrojilo, popisanih pa je bilo več težje dostopnih odsekov potokov in rek. V letu 2006, ko “pokal povodnega kosa” še ni obstajal, smo popisali v Sloveniji skupaj 193 povodnih kosov, ko pa se je v letu 2007 začel pokal, je število povodnih kosov naraslo na 583; leta 2008 je število zaradi številnih ujem padlo na 457; tako sta na Selški Sori, kjer je bila povodenj

najhujša, bila opažena le dva osebka, leto poprej pa kar 39. Kljub temu pa je rezultat iz leta 2008 še vedno daleč nad tistimi izpred obdobja "pokala povodnega kosa". Eno izmed večjih presenečenj, ki so bili plod pokala je tudi pritek Idrijce, Bača, kjer se v preteklosti sploh ni popisovalo, v letu 2007 pa smo v njej odkrili pravi raj za povodne kose, od Podbrda do izliva v Idrijco smo našli skupaj okroglih 100 povodnih kosov.

Ob pogledu na vložen trud, drznost in motiviranost prostovoljcev "pokala povodnega kosa" bi človek sklepal, da je v igri precej visoka nagrada. Kdor tako razmišlja ima prav, v igri je najvišja nagrada sploh mogoča in to je velik doprinos k poznavanju in posledično varovanju naše narave, neprecenljivo.

Shematski prikaz števila in razporeditve povodnih kosov *Cinclus cinclus* v dolini reke Bače. Leto 2007 (rdeči krogci), leto 2008 (zeleni krogci).

OBJAVE

Spodaj so navedene objave DOPPS, vezane na tematiko tekočega poročila (ali starejše objave, vezane na tematiko prejšnjih sorodnih poročil.). Objave, ki so do priprave obstoječe publikacije šele nastajale (objave v pripravi) v poročilu niso navedene, objavljene bodo v naslednjih poročilih.

POROČILA:

- BERCE, T. & KMECL, P. (2007): Popis čuka *Athene noctua* na Krasu v letu 2007. Zaključno poročilo Interreg IIIA Slovenija-Italija 2000–2006. – DOPPS, Ljubljana.
- BOŽIČ, L. (2008): Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst ptic. Zimsko štetje 2002–2008. Končno poročilo. – Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. 167 strani.
- BOŽIČ, L. (2008): Monitoring splošno razširjenih vrst ptic v letu 2008 za določitev Slovenskega indeksa ptic kmetijske krajine. Poročilo. – Naročnik: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano & Ministrstvo za okolje in prostor. 164 strani.
- DE GROOT, M. & KMECL, P. (2007): Ekologija vrtnega strnada *Emberiza hortulana* na Krasu. Zaključno poročilo Interreg IIIA Slovenija-Italija 2000-2006. – DOPPS, Ljubljana.
- FIGELJ, J., KMECL, P. & MIHELIČ, T. (2008): Pašni poskus in usmeritve za pašo na Krasu, Zaključno poročilo v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000–2006. – DOPPS, Ljubljana.
- JANČAR, T., MIHELIČ, T., RUBINIČ, B. & KMECL, P. (2009): Elaborat o planinskem orlu za Presajo vpliva VE Volovja reber na naravo; Verzija 2. – DOPPS, Ljubljana.
- MIHELIČ, T. (2008): Vpliv elektroprovodov na številčnost velike uharice *Bubo bubo* na Krasu, Zaključno poročilo v okviru Programa pobude Skupnosti INTERREG IIIA Slovenija-Italija 2000–2006. – DOPPS, Ljubljana.
- RUBINIČ, B., BOŽIČ, L., KMECL, P., DENAC, D., DENAC, K. (2008): Monitoring populacij izbranih vrst ptic, Rezultati popisov v spomladanski sezoni 2008. Vmesno poročilo za MOP. – DOPPS, Ljubljana.

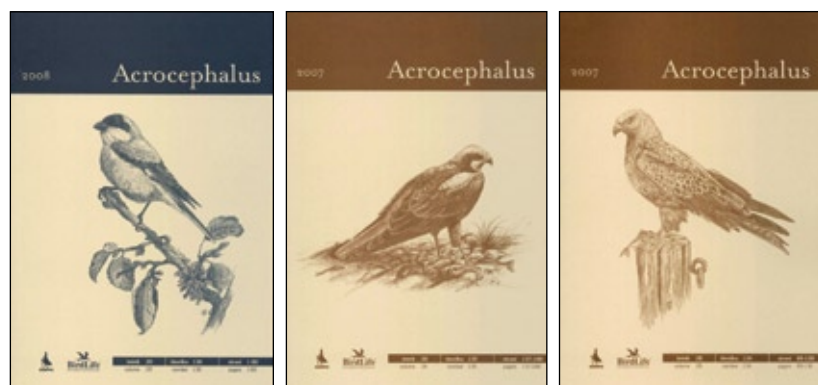
ČLANKI:

- BOŽIČ, L. (2008): Rezultati januarskega štetja vodnih ptic leta 2008 v Sloveniji. – *Acrocephalus* 29 (136): 39–49.
- JANČAR, T. (2007): In dubio pro natura. – *Acrocephalus* (28): 89–94.
- FIGELJ, J. (2008): Novi podatki o pojavljanju ščinkavcev (Fringilidae) na Volovji rebri (JZ Slovenija). – *Acrocephalus* (29): 53–54.

ZNANSTVENA REVIIJA ACROCEPHALUS

V letu 2008 smo izdali 3 številke znanstvene revije *Acrocephalus*: številki 134. in 135. letnika 28 in številko 136. letnika 29 (Slika 1). Skupno je bilo objavljenih 178 strani, 8 originalnih člankov, 12 kratkih prispevkov in številne novice. Tudi v novem letniku (29.) smo nadaljevali v smeri zastavljenih ciljev in dometa revije. Revija je matična ornitološka revija v Sloveniji ter med pomembnejšimi ornitološkimi revijami v Evropi. Velik delež člankov objavljenih v reviji napišejo tuji avtorji, spodbujamo predvsem objave s področja JV Evrope in vzhodnega Sredozemlja. V tem letniku smo prenovili rubriko »Iz ornitološke beležnice«, s povišanjem števila objav dokumentarnih posnetkov, ki so po novem tudi v notranjosti revije v barvah. Cilj te preнове je vzpodbuda za objavljanje mlajšim avtorjem, ki jim je objava v tej rubriki pogostokrat prvi stik s svetom znanstvene publicistike.

Primož Kmecl, urednik *Acrocephalus*a v letu 2008

ZAHVALA

Za pomoč in predanost, vložen trud, čas in materialna sredstva se v DOPPS zahvaljujemo vsem spodaj navedenim prostovoljnimi popisovalcem, ki so sodelovali v aktivnostih, zbranih v pričujočem poročilu:

Marjana Ahačič, Jadranka Ajkovič, Špela Ambrožič, Smiljan Bačani, Branko Bakan, Danica Barovič, Tilen Basle, Nadja Baucon, Ernest Bedič, Tanja Benko, Andrej Berce, Jože Berce, Klemen Berce, Tomaž Berce, Primož Bizjan, Blaž Blažič, Dominik Bombek, Dejan Bordjan, Luka Božič, Janez Božič, Katja Božičko, Majda Bračička, Franc Bračko, Alenka Brađač, Igor Brajnik, Johann Brandner, Branko Brečko, Franc Brečko, Tomaž Bregant, Henrik Ciglič, Matjaž Cizel, Vito Cizel, Tatjana Confidenti, Marjeta Cvetko, Boris Čebašek, Ivan Čede, Niko Čelofiga, Florjan Čoha, Angela Čuk, Zdravko Čuk, Igor Dakskobler, Vid Dakskobler, Maarten de Groot, Damijan Denac, Katarina Denac, Blanka Dolinar, Rok Dolinar, Gregor Domanjko, Janez Dragolič, Petra Draškovič, Andreja Dremelj, Katica Drndelič, Ivan Esenko, Bojana Fajdiga, Milan Fakin, Dare Fekonja, Vinci Ferencak, Franc Ferk, Borut Ficko, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Gabrijel Flajs, Angela Fras, David Fučka, Matej Gamser, Vasiljka Gamser, Martin Gerlič, Miran Gjerkeš, Jolanda Gobec, Marjan Gobec, Marko Gorišek, Nataša Gorjanc, Milan Gorjanc, Janez Grašič, Marko Gregorič, Boštjan Grom, Peter Grošelj, Katarina Groznik Zeiler, Tomaž Hain, Jurij Hanžel, Vojko Havliček, Meta Havliček, Jože Hrovat, Andrej Hudoklin, Darko Ipša, Alenka Ivačič, Aleš Jagodnik, Stanko Jamnikar, Ana Jančar, Tomaž Jančar, Ana Janžekovič, Franc Janžekovič, Tjaš Jarc, Laura Javoršek, Drago Jež, Lara Jogan Polak, Anže Kacin, Barbara Kaiser, David Kapš, Tone Karer, Marinka Kastelic, Leon Kebe, Andrej Kelbič, Mojca Kerbler, Matjaž Kerček, Aleš Klemenčič, Dušan Klenovšek, Ivan Kljun, Primož Kmecl, Urša Koce, Mika Kocjančič, Jure Kočan, Boris Kočevar, Jure Kočevar, Irena Kodele-Krašna, Jožica Kodele, Uroš Kodele, Ivan Kogovšek, Ivica Kogovšek, Tadej Kogovšek, Borut Kokalj, Igor Kolenko, Erika Komidar, Aleksander Koren, Špela Koren, Bojan Koren, Luka Korošec, Franc Kosi, Mojmir Kosi, Dean Kovač, Jože Kozamernik, Boris Kozinc, Aljaž Kožuh, Luka Krajnc, Darko Krapež, Edvard Krašna, Franc Krašna, Klemen Krašna, Nika Krašna, Albert Kravanja, Zvonko Kravanja, Peter Krečič, Anže Kristan, Miha Krofel, Miha Kronovšek, Borut Kumar, Marjan Kumelj, Albin Kunst, Jana Kus, Danica Kušter, Valika Kuštor, Rado Legat, Anton Lejko, Viljem Limoni, Bogdan Lipovšek, Katja Logar, Marjan Logar, Joaquin Lopez Lopez, Špela Lunar, Kristijan Malačič, Marjana Mandelj, Marijan Manfreda, Maja Marčič, Cvetka Marhold, Dario Markežič, Janez Maroša, Sonja Marušič, Marjan Mauko, Andrej Medved, Tomaž Mihelič, Jurij Mikuletič, Vitomir Mikuletič, Manja Mlakar Medved, Klemen Mlinarič, Željka Modrič, Petra Mohar, Maksimiljan Mohorič, Borut Mozetič, Marko Nabergoj, Igor Nekrep, Rudi Omahen, Horimyr Ondračka, Maja Ondračka, Hrvoje Oršanič, Sava Osole, Jožef Osredkar, Josip Otopal, Primož Pahor, Martina Peterlin-Urbanc, Tina Petras, Alenka Petrinjak, Iris Petrovič, Nevenka Pfajfar, Rado Pfajfar, Christine Pfeifhofer, Hartwig Pfeifhofer, Blaž Pipan, Aljuna Pivko-Knežević, Alen Ploj, Monika Podgorelec, Gregor Podgornik, Tamara Podhraški, Zdravko Podhraški, Miha Podlogar, Boštjan Pokorny, Slavko Polak, Terezija Potočar-Korošec, Peter Požun, Katarina Požun-Brinovec, Peter Prebil, Joža Prebil, Miran Pregelj, Matjaž Premzl, Aleksander Pritekelj, Jernej Prosen, Kristina Prosen, Patrik Pucer, Ingrid Puhr, Žiga Iztok Remec, Darja Remsko, Tomaž Remžgar, Aljaž Rijavec, Jasmina Rijavec, Seppi Ringert, Metod Rogelj, Rok Rozman, Robert Rožaj, Borut Rubinič, Milan Rus, Gerald Salzer, Urška Satler, Mirko Silan, Mateja Skočir, Mateo Skodler, Maja Slak, Andreja Slameršek, Darja Slana, Jakob Smole, Dušan Sova, Willi Stani, Dragana Stanojevič, Sergij Stepančič, Jošt Stergaršek, Juta Sterle, Igor Stražišnik, Tone Strniša, Tom Strojnik, Boštjan Surina, Nataša Šalaja, Željko Šalamun, Miomira Šegina, Mitja Šegina, Dare Šere, Pavel Šet, Erik Šinigoj, Matija Šinigoj, Viljana Šiškovič, Anže Škoberne, Iztok Škornik, Virgil Šlaher, Olga Šolc, Metka Štok, Anton Stular, Borut Štumberger, Tanja Šumrada, Radoš Šumrada, Tina Šušmelj, Rajko Šušmelj, Dušan Šuštaršič, Rudolf Tekavčič, Drago Telič, Aleš Tomažič, Gregor Torkar, Paul Tout, Tone Trebar, Marko Trebušak, Tomi Trilar, Peter Trontelj, Srečko Tropsnauer, Milan Trost, Tadej Trstenjak, Marjan Trup, Martina Trup, Vesna Trup, Vladka Tucovič, Rok Tuš, Zlata Vahčič, Rozalija Vajdič, Branko Vajndorfer, Andrej Valenti, Miroslav Vamberger, Bert van der Geest, Aleš Verlič, Štefan Vesel, Barbara Vidmar, Jani Vidmar, Marko Vihtelič, Štefan Virag, Branimir Vodopivec, Polonca Voglar, Iztok Vreš, Al Vrezec, Davorin Vrhovnik, Petra Vrh-Vrezec, David Vujinovič, Eva Vukelič, Sašo Weldt, Seppi Wolf, Valerija Zakšek, Meta Zaluberšek, Bernard Zanjковиč, Darko Zdešar, Stanko Zima, Sašo Žinko, Gregor Žnidar, Barbara Žnidaršič, Miha Žnidaršič

Glavni sofinancerji projektov DOPPS v letu 2008:

Republika Slovenija
Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno
samoupravo in regionalno politiko

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

Ministrstvo za okolje in prostor

Pokrovitelja:

GRAND HOTEL UNION
D.D.
Mihlošičeva 1, Ljubljana, Slovenija

Publikacija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Uredil: Borut Rubinič

Avtorji: Tomaž Berce, Dejan Bordjan, Luka Božič, Damijan Denac, Katarina Denac, Andrej Figelj, Jernej Figelj, Maarten de Groot, Jurij Hanžel, Tomaž Jančar, Primož Kmecl, Tomaž Mihelič, Aljaž Rijavec, Borut Rubinič, Erik Šinigoj, Tanja Šumrada, Tina Šušmelj

Fotografija na naslovnici: Mali skovik *Glaucidium passerinum* v Trnovskem gozdu. Foto: Tomaž Velikonja

Avtorji fotografij: Dejan Bordjan, Luka Božič, Dare Fekonja, Jernej Figelj, Marko Gregorič, Luc Hogenstein, Aleš Jagodnik, Tomaž Mihelič, Bor Mihelič, Borut Rubinič, Erik Šinigoj, Iztok Škornik, Tina Šušmelj

Recenzent: Peter Trontelj

Lektoriranje: Henrik Ciglič

Tehnični urednik: Andrej Figelj

Oblikovanje: Darja Šipec

Tisk: Tiskarna Schwarz

Število izvodov: 600

Priporočilo za citiranje: RUBINIČ, B. (Ur.) (2009): Ptice v Sloveniji v letu 2008. – Publikacija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, Ljubljana.

